

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

Warszawa, 28 maja 2018 roku

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Rachunek zysków i strat w przeliczeniu na walutę EUR

	Rok zakończony 31 grudnia 2017		Rok zakończony 31 grudnia 2016	
	w tys. zł	w tys. EUR	w tys. zł	w tys. EUR
Wynik z tytułu odsetek	253 208	59 653	217 545	49 717
Wynik z tytułu prowizji i opłat	49 158	11 581	51 254	11 713
Wynik na działalności podstawowej	353 611	83 306	426 739	97 525
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	-5 310	-1 251	-12 070	-2 758
Ogólne koszty administracyjne	-246 878	-58 162	-230 258	-52 623
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-85 657	-20 180	-155 316	-35 495
Wynik na działalności operacyjnej	15 766	3 713	29 095	6 649
Zysk (strata) brutto	15 766	3 713	29 095	6 648
Zysk (strata) netto	1 555	366	22 093	5 049

Sprawozdanie z sytuacji finansowej w przeliczeniu na walutę EUR

	31 grudnia 2017		31 grudnia 2016	
	w tys. zł	w tys. EUR	w tys. zł	w tys. EUR
Aktywa				
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 561 263	2 052 618	8 076 501	1 825 611
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 427 698	1 301 325	4 879 003	1 102 849
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	1 408 543	3 674 746	830 639
Aktywa razem	23 661 408	5 672 972	20 038 447	4 529 484
Zobowiązania				
Zobowiązania wobec innych banków	18 649 779	4 471 404	15 702 585	3 549 409
Zobowiązania wobec klientów	2 677 939	642 053	2 602 320	588 228
Zobowiązania razem	22 847 339	5 477 794	19 359 753	4 376 072
Kapitał własny ogółem	814 069	195 178	678 694	153 412
Suma zobowiązań i kapitału własnego	23 661 408	5 672 972	20 038 447	4 529 484

Sprawozdanie z przepływów pieniężnych w przeliczeniu na walutę EUR

	Rok zakończony 31 grudnia 2017		Rok zakończony 31 grudnia 2016	
	w tys. zł	w tys. EUR	w tys. zł	w tys. EUR
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej	2 197 695	517 751	1 852 945	423 463
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	-2 142 156	-504 666	-1 112 411	-254 225
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej	242 705	57 178	-364 074	-83 204
Przepływy pieniężne netto, razem	298 244	70 263	376 460	86 034

Do przeliczenia wartości pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku na walutę EUR zastosowano średni kurs ogłoszony przez Narodowy Bank Polski na ten dzień wynoszący 4,1709 zł za 1 EUR. Porównywalne dane finansowe zostały przeliczone na walutę EUR przy zastosowaniu średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski na dzień 31 grudnia 2016 roku, który wynosił 4,4240 zł za 1 EUR.

Główne pozycje sprawozdania z przepływów pieniężnych oraz rachunku zysków i strat za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku oraz za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku przeliczone zostały na walutę EUR, odpowiednio według kursu 4,2447 zł za 1 EUR oraz 4,3757 zł za 1 EUR. Kursy te wyliczono jako średnią arytmetyczną średnich kursów ogłaszanych przez Narodowy Bank Polski obowiązujących na ostatni dzień każdego miesiąca objętego danymi finansowymi.

Spis treści

Rachunek zysków i strat	5
Sprawozdanie z całkowitych dochodów	6
Sprawozdanie z sytuacji finansowej	7
Zestawienie zmian w kapitale własnym	8
Sprawozdanie z przepływów pieniężnych	9
Zasady (polityka) rachunkowości oraz dodatkowe noty objaśniające	11
1. Podstawowe dane i informacje o Banku	11
1.1. Podstawowe informacje	11
1.2. Wskazanie, czy Bank jest jednostką dominującą lub znaczącym inwestorem oraz czy sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe	12
1.3. Informacje dotyczące składu osobowego Zarządu Banku oraz Rady Nadzorczej Banku	12
1.4. Zatwierdzenie jednostkowego sprawozdanie finansowego	15
2. Opis ważniejszych zasad rachunkowości, szacunków i ocen	15
2.1. Podstawa sporządzania sprawozdania	15
2.2. Oświadczenie o zgodności	15
2.3. Okres i zakres jednostkowego sprawozdania finansowego	15
2.4. Kontynuacja działalności	15
2.5. Dokonywanie szacunków oraz profesjonalny osąd	18
2.6. Korekta błędów	20
2.7. Podsumowanie istotnych zasad rachunkowości	20
2.8. Wprowadzenie nowych standardów i interpretacji oraz zmian standardów i interpretacji	39
3. Segmenty działalności	51
4. Wynik z tytułu odsetek	54
5. Wynik z tytułu prowizji i opłat	54
6. Przychody z tytułu dywidend	55
7. Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany	55
8. Wynik na działalności inwestycyjnej	55
9. Pozostałe przychody operacyjne	56
10. Pozostałe koszty operacyjne	56
11. Ogólne koszty administracyjne	57
12. Świadczenia pracownicze	57
13. Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	58
14. Podatek dochodowy	60
15. Zysk na akcję	63
16. Dywidendy wypłacone oraz zaproponowane do wypłaty	63
17. Kasa, środki w Banku Centralnym	63
18. Należności od innych banków	64
19. Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	64
20. Pochodne instrumenty finansowe	65
21. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	68
22. Kredyty i pożyczki udzielone klientom	68
23. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	74
24. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	75
25. Inwestycje w jednostki podporządkowane	76
26. Zapasy	81
27. Rzeczowe aktywa trwałe	81
28. Wartości niematerialne	84
29. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	85
30. Inne aktywa	86

Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

(w tys. zł)

31. Zobowiązania wobec Banku Centralnego.....	87
32. Zobowiązania wobec innych banków	87
33. Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem wykupu	88
34. Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	88
35. Zobowiązania wobec klientów.....	89
36. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych.....	90
37. Pozostałe zobowiązania	92
38. Rezerwy	92
39. Kapitały własne.....	96
40. Wartość godziwa instrumentów finansowych.....	97
41. Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych.....	99
42. Działalność powiernicza	103
43. Leasing operacyjny i finansowy	103
44. Informacje uzupełniające do sprawozdania z przepływów pieniężnych.....	104
45. Zobowiązania warunkowe i pozabilansowe.....	105
46. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań	107
47. Transakcje z podmiotami powiązаныmi.....	107
48. Informacje dotyczące podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych.....	112
49. Struktura zatrudnienia	112
50. Sekurytyzacja.....	112
51. Zdarzenia następujące po dniu bilansowym.....	112
52. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych („ZFŚS”).....	113
53. Cele i zasady zarządzania ryzykiem	113
53.1. Ryzyko kredytowe	113
53.2. Ryzyko płynności	129
53.3. Ryzyko rynkowe.....	134
53.4. Ryzyko operacyjne	140
54. Zarządzanie kapitałem	142

Rachunek zysków i strat

Działalność kontynuowana

	Nota	Rok zakończony 31 grudnia 2017	Rok zakończony 31 grudnia 2016
Przychody z tytułu odsetek	4	542 469	450 838
Koszty z tytułu odsetek	4	-289 261	-233 293
Wynik z tytułu odsetek		253 208	217 545
Przychody z tytułu prowizji i opłat	5	72 920	73 092
Koszty z tytułu prowizji i opłat	5	-23 762	-21 838
Wynik z tytułu prowizji i opłat		49 158	51 254
Przychody z tytułu dywidend	6	643	845
Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany	7	12 709	15 667
Wynik na działalności inwestycyjnej	8	37 893	141 428
Wynik na działalności podstawowej		353 611	426 739
Pozostałe przychody operacyjne	9	36 014	29 470
Pozostałe koszty operacyjne	10	-41 324	-41 540
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto		-5 310	-12 070
Ogólne koszty administracyjne	11	-246 878	-230 258
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	13	-85 657	-155 316
Wynik na działalności operacyjnej		15 766	29 095
Zysk (strata) brutto		15 766	29 095
Podatek dochodowy	14	-14 211	-7 002
- bieżący podatek dochodowy		-13 557	-2 710
- odroczony podatek dochodowy		-654	-4 292
Zysk (strata) netto		1 555	22 093
Zysk (strata) na akcję (w zł)	15		
- podstawowy z zysku (straty) za rok obrotowy		0,00	0,06
- rozwodniony z zysku (straty) za rok obrotowy		0,00	0,06

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2017 roku oraz dnia 31 grudnia 2016 roku Bank nie prowadził działalności zaniechanej.

Sprawozdanie z całkowitych dochodów

	Rok zakończony 31 grudnia 2017	Rok zakończony 31 grudnia 2016
Nota		
Zysk (strata) netto	1 555	22 093
Pozostałe całkowite dochody netto, które mogą zostać przeniesione do wyniku finansowego	57 190	-100 447
Wycena aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	101 003	-12 280
- podatek odroczoney	-19 191	2 333
Przeniesienie na wynik finansowy w wyniku sprzedaży aktywów finansowych z portfela dostępnych do sprzedaży	-31 226	-112 498
- podatek odroczoney	5 933	21 373
Rozliczenie wyceny papierów wartościowych reklasyfikowanych z portfela dostępnych do sprzedaży do portfela utrzymywanych do terminu zapadalności	828	771
- podatek odroczoney	-157	-146
Pozostałe całkowite dochody netto, które nie mogą zostać przeniesione do wyniku finansowego	-138	493
Zyski i straty aktuarialne	38	609
- podatek odroczoney	33	-116
Razem całkowite dochody netto	58 607	-77 861

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Sprawozdanie z sytuacji finansowej

	Nota	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Aktywa			
Kasa, środki w Banku Centralnym	17	1 936 258	1 697 907
Należności od innych banków	18	996 735	810 981
Pochodne instrumenty finansowe	20	2 190	6 330
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	22	8 561 263	8 076 501
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	23	5 427 698	4 879 003
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	24	5 874 890	3 674 746
Inwestycje w jednostki podporządkowane	25	611 105	599 664
Zapasy	26	424	506
Rzeczowe aktywa trwałe	27	72 872	80 724
Wartości niematerialne	28	45 582	53 033
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	14	2 414	22 469
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	14	75 121	89 158
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	29	1 555	3 923
Inne aktywa	30	53 301	43 502
Aktywa razem		23 661 408	20 038 447
Zobowiązania			
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	31	61	37
Zobowiązania wobec innych banków	32	18 649 779	15 702 585
Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	33	249 959	0
Pochodne instrumenty finansowe	20	1 581	1 353
Zobowiązania wobec klientów	35	2 677 939	2 602 320
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	36	1 124 336	919 803
Pozostałe zobowiązania	37	128 204	120 614
Rezerwy	38	15 480	13 041
Zobowiązania razem		22 847 339	19 359 753
Kapitał własny			
Kapitał zakładowy	39	430 585	399 348
Akcje własne	39	-2 133	-2 133
Kapitał zapasowy	39	308 678	240 034
Kapitał z aktualizacji wyceny	39	24 210	-32 842
Wynik roku bieżącego	39	1 555	22 093
Pozostałe kapitały	39	51 174	52 194
Kapitał własny ogółem		814 069	678 694
Suma zobowiązań i kapitału własnego		23 661 408	20 038 447

Sprawozdanie z sytuacji finansowej należy analizować łącznie z notami do jednostkowego sprawozdania finansowego, które stanowią integralną część jednostkowego sprawozdania finansowego.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zestawienie zmian w kapitale własnym

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	Kapitał zakładowy	Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	Wynik roku bieżącego	Pozostałe kapitały	Kapitał własny razem
Kapitał na początek okresu	399 348	-2 133	240 034	-32 842	0	22 093	52 194	678 694
Wynik za okres	0	0	0	0	0	1 555	0	1 555
Pozostałe całkowite dochody netto	0	0	0	57 052	0	0	0	57 052
Calkowite dochody netto razem za okres	0	0	0	57 052	0	1 555	0	58 607
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	0	0	0	0	22 093	-22 093	0	0
Podział zysku z przeznaczeniem na kapitał	0	0	22 093	0	-22 093	0	0	0
Podwyższenie kapitałów	31 237	0	45 531	0	0	0	0	76 768
Pozostałe	0	0	1 020	0	0	0	-1 020	0
Kapitał na koniec okresu	430 585	-2 133	308 678	24 210	0	1 555	51 174	814 069

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	Kapitał zakładowy	Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	Wynik roku bieżącego	Pozostałe kapitały	Kapitał własny razem
Kapitał na początek okresu	354 097	-2 133	174 741	67 112	-6 265	1 987	52 194	641 733
Wynik za okres	0	0	0	0	0	22 093	0	22 093
Pozostałe całkowite dochody netto	0	0	0	-99 954	0	0	0	-99 954
Calkowite dochody netto razem za okres	0	0	0	-99 954	0	22 093	0	-77 861
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	0	0	0	0	1 987	-1 987	0	0
Podział zysku z przeznaczeniem na kapitał	0	0	-4 278	0	4 278	0	0	0
Podwyższenie kapitałów	45 251	0	65 991	0	0	0	0	111 242
Pozostałe	0	0	3 580	0	0	0	0	3 580
Kapitał na koniec okresu	399 348	-2 133	240 034	-32 842	0	22 093	52 194	678 694

Zestawienie zmian w kapitale własnym należy analizować łącznie z notami do jednostkowego sprawozdania finansowego, które stanowią integralną część jednostkowego sprawozdania finansowego.

Sprawozdanie z przepływów pieniężnych

	Nota	Rok zakończony 31 grudnia 2017	Rok zakończony 31 grudnia 2016
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej			
Zysk (strata) netto		1 555	22 093
Korekty razem:		2 196 140	1 830 852
Amortyzacja	11	28 129	27 077
Odsetki		-90 938	-12 831
Dywidendy otrzymane	6	-643	-845
Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej		6 995	-132 374
Zmiana stanu należności od innych banków	44	-125 864	124 881
Zmiana stanu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu		0	34 780
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	44	-484 762	-698 190
Zmiana stanu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	44	-467 288	-235 533
Zmiana stanu zapasów		82	691
Zmiana stanu aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży		1 601	150
Zmiana stanu innych aktywów	44	3 294	3 003
Zmiana stanu zobowiązań wobec Banku Centralnego		24	-5
Zmiana stanu zobowiązań wobec innych banków		2 947 194	2 084 943
Zmiana zobowiązań z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu		249 959	0
Zmiana stanu pochodnych instrumentów finansowych		4 368	-2 264
Zmiana stanu zobowiązań wobec klientów		75 619	626 728
Zmiana stanu pozostałych zobowiązań		7 587	1 833
Zmiana stanu rezerw		2 439	170
Zapłacony podatek dochodowy		6 498	-14 746
Bieżący i odroczony podatek dochodowy ujęty w wyniku finansowym		14 211	-7 002
Inne korekty		17 635	30 386
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej		2 197 695	1 852 945
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Wpływy		238 237	268 824
Zbycie udziałów lub akcji w jednostkach zależnych		38 039	47 729
Likwidacja podmiotów podporządkowanych		0	26 892
Zbycie aktywów finansowych		100 000	147 991
Zbycie rzeczowych aktywów trwałych, nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości niematerialnych		3 429	5 150
Dywidendy otrzymane	6	643	845
Odsetki otrzymane		96 126	40 217
Wydatki		-2 380 393	-1 381 235
Nabycie udziałów lub akcji w jednostkach zależnych		-87 100	-144 607
Nabycie aktywów finansowych		-2 277 559	-1 216 107
Nabycie rzeczowych aktywów trwałych, nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości niematerialnych		-15 734	-20 521
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		-2 142 156	-1 112 411

cd. Sprawozdanie z przepływów pieniężnych

Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej		
Wpływy	1 482 240	2 211 349
Emisja dłużnych papierów wartościowych	1 404 146	2 098 055
Wpływy z emisji akcji i dopłat do kapitału	78 094	113 294
Wydatki	-1 239 535	-2 575 423
Płatności z tytułu kosztów emisji akcji	-1 325	-1 266
Płatności zobowiązań z tytułu umów leasingu finansowego	0	-24
Splata dłużnych papierów wartościowych	-1 238 210	-2 574 133
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej	242 705	-364 074
Przepływy pieniężne netto, razem	298 244	376 460
Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych, w tym	298 244	376 460
- zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych	32 540	1 766
Środki pieniężne na początek okresu	1 934 473	1 558 013
Środki pieniężne na koniec okresu	2 232 717	1 934 473
- środki o ograniczonej możliwości dysponowania	0	0

Zasady (polityka) rachunkowości oraz dodatkowe noty objaśniające

1. Podstawowe dane i informacje o Banku

1.1. Podstawowe informacje

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. (Bank) został utworzony na podstawie decyzji Prezesa Narodowego Banku Polskiego nr 65 z dnia 22 października 1991 roku. Pierwotnie działał pod firmą Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni S.A. („GBPZ S.A.”) z siedzibą we Wrocławiu. Na podstawie uchwały nr 12/2001 Walnego Zgromadzenia GBPZ S.A. podjętej w dniu 16 maja 2001 roku, firmę zmieniono na Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Zmiana firmy na Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. została zarejestrowana w KRS w dniu 27 marca 2002 roku. Siedziba Banku mieści się w Warszawie przy ul. Grzybowskiej 81.

Bank jest wpisany do rejestru handlowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla miasta Warszawy, XII Wydział Gospodarczy pod numerem KRS 0000069229 nadanym w dniu 10 grudnia 2001 roku.

Bankowi nadano w dniu 6 sierpnia 2002 roku numer statystyczny REGON: 930603359.

Akcjonariat Banku na dzień 31 grudnia 2017 roku:

	Liczba akcji (szt.)	Liczba głosów (%)	Udział w kapitale zakładowym (%)
Banki Spółdzielcze			
- Banki Spółdzielcze Zrzeszone	344 588 363	80,03	80,03
- Banki Spółdzielcze Niezrzeszone	1 344 431	0,31	0,31
- Banki Spółdzielcze Współpracujące	15 474 032	3,59	3,59
Inne Banki Polskie	11 452 898	2,66	2,66
Banki Zagraniczne	4 217 815	0,98	0,98
Pozostali akcjonariusze:			
- osoby fizyczne	1 406 970	0,33	0,33
- pozostali	51 493 136	11,96	11,96
Bank BPS S.A.	607 788	0,14	0,14
Razem	430 585 433	100,00	100,00

Akcjonariat Banku na dzień 31 grudnia 2016 roku:

	Liczba akcji (szt.)	Liczba głosów (%)	Udział w kapitale zakładowym (%)
Banki Spółdzielcze			
- Banki Spółdzielcze Zrzeszone	318 378 460	79,72	79,72
- Banki Spółdzielcze Niezrzeszone	1 344 431	0,34	0,34
- Banki Spółdzielcze Współpracujące	10 446 193	2,62	2,62
Inne Banki Polskie	11 452 898	2,87	2,87
Banki Zagraniczne	4 217 815	1,06	1,06
Pozostali akcjonariusze:			
- osoby fizyczne	1 406 970	0,35	0,35
- pozostali	51 493 136	12,89	12,89
Bank BPS S.A.	607 788	0,15	0,15
Razem	399 347 691	100,00	100,00

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym oferującym szeroki zakres usług w obrocie krajowym i zagranicznym, świadczonych na rzecz klientów indywidualnych oraz instytucjonalnych, w szczególności dla banków spółdzielczych, zgodnie z zakresem usług określonych w statucie Banku.

Bank sprawując funkcję banku zrzeszającego, na podstawie ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających z dnia 7 grudnia 2000 roku z późniejszymi zmianami, działa na rzecz rozwoju banków spółdzielczych zrzeszenia i prowadzi niekonkurencyjną wobec zrzeszonych banków spółdzielczych działalność.

Bank prowadzi operacje zarówno w polskich złotych jak i w walutach obcych oraz aktywnie uczestniczy w obrocie krajowym.

W 2017 roku dochód Banku, obliczony jako suma wyniku z tytułu odsetek, wyniku z tytułu prowizji i opłat, przychodów z tytułu dywidend, wyniku na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, wyniku z pozycji wymiany, wyniku na działalności inwestycyjnej oraz pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych netto, wyniósł 348.301 tys. zł, natomiast w 2016 roku 414.669 tys. zł. Dochód ten pochodzi w całości z działalności prowadzonej na terenie Polski.

W 2017 roku stopa zwrotu z aktywów Banku, obliczona jako stosunek zysku netto do aktywów razem wyrażonych jako średnia ze stanów bilansowych, wyniosła 0,01%, a w 2016 roku 0,12%.

W 2017 roku oraz w 2016 roku Bank nie otrzymał wsparcia finansowego pochodzącego ze środków publicznych, w szczególności na podstawie ustawy z dnia 12 lutego 2009 roku o udzielaniu przez Skarb Państwa wsparcia instytucjom finansowym (Dz. U. z 2014 roku poz. 158).

Na dzień 31 grudnia 2017 roku zatrudnienie w Banku wynosiło 988 etatów, a na dzień 31 grudnia 2016 roku 1.041 etatów.

1.2. Wskazanie, czy Bank jest jednostką dominującą lub znaczącym inwestorem oraz czy sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. jest jednostką dominującą Grupy Kapitałowej Banku BPS S.A. oraz znaczącym inwestorem dla jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć, będących w posiadaniu Banku. W związku z tym Bank BPS S.A. sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku BPS S.A., które obejmuje dane finansowe tych jednostek. Roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. za okres od dnia 1 stycznia 2017 roku do dnia 31 grudnia 2017 roku zostanie opublikowane w dniu publikacji jednostkowego sprawozdania finansowego Banku BPS S.A.

Roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. za okres od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia 31 grudnia 2016 roku zostało zatwierdzone przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. w dniu 20 czerwca 2017 roku i przekazane do publicznej wiadomości komunikatem nr 7/2017 na rynku obligacji Catalyst.

1.3. Informacje dotyczące składu osobowego Zarządu Banku oraz Rady Nadzorczej Banku

W 2017 roku, w związku z upływem kadencji Zarządu Banku obejmującej lata 2014-2017, a także Rady Nadzorczej obejmującej lata 2013-2017, nastąpiło powołanie organów Banku.

Skład Zarządu Banku BPS S.A.

W dniu 26 kwietnia 2017 roku Rada Nadzorcza powołała Zarząd Banku na okres kolejnej kadencji obejmującej lata 2017-2020. Do składu Zarządu wybrano ponownie:

- Pana Zdzisława Wojciecha Kupczyka na stanowisko Prezesa Zarządu Banku,
- Pana Artura Jakuba Adameczyka na stanowisko Wiceprezesa Zarządu Banku, któremu powierzono nadzór nad zarządzaniem ryzykiem w Banku,
- Pana Piotra Chrzanowskiego na stanowisko Wiceprezesa Zarządu Banku,
- Pana Dariusza Artura Olkiewicza na stanowisko Wiceprezesa Zarządu Banku.

Uchwały w sprawie powołania poszczególnych członków Zarządu zostały podjęte przez Radę Nadzorczą, z mocą obowiązującą od chwili zatwierdzenia przez Walne Zgromadzenie sprawozdania finansowego Banku za 2016 rok, tj. od dnia 20 czerwca 2017 roku.

Powołanie Zarządu Banku zostało poprzedzone przeprowadzeniem oraz zatwierdzeniem indywidualnych ocen odpowiedniości kandydatów na członków Zarządu Banku kolejnej kadencji, a także uzyskaniem pozytywnej opinii Rady Zrzeszenia.

W związku ze złożeniem przez Pana Piotra Chrzanowskiego rezygnacji z wykonywania funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A., Rada Nadzorcza Banku BPS S.A. na posiedzeniu w dniu 14 lutego 2018 roku powołała Pana Piotra Konieczkę na wyżej wymienione stanowisko.

Skład Zarządu Banku BPS S.A. na datę zatwierdzenia niniejszego jednostkowego sprawozdania finansowego

1. Zdzisław Kupczyk- Prezes Zarządu
2. Artur Adamczyk - Wiceprezes Zarządu
3. Piotr Konieczka - Wiceprezes Zarządu
4. Dariusz Olkiewicz - Wiceprezes Zarządu

Skład Zarządu Banku BPS S.A. na daty bilansowe

31.12.2017

1. Zdzisław Kupczyk- Prezes Zarządu
2. Artur Adamczyk - Wiceprezes Zarządu
3. Piotr Chrzanowski - Wiceprezes Zarządu
4. Dariusz Olkiewicz - Wiceprezes Zarządu

31.12.2016

1. Zdzisław Kupczyk- Prezes Zarządu
2. Artur Adamczyk - Wiceprezes Zarządu
3. Piotr Chrzanowski - Wiceprezes Zarządu
4. Dariusz Olkiewicz - Wiceprezes Zarządu

Skład Rady Nadzorczej Banku BPS S.A.

W dniu 20 czerwca 2017 roku odbyło się Zwyczajne Walne Zgromadzenie Banku, podczas którego dokonano wyboru Rady Nadzorczej na kadencję obejmującą lata 2017-2021.

W związku z powyższym skład Rady Nadzorczej przedstawiał się następująco:

31.12.2017	31.12.2016
1. Adam Dudek Przewodniczący Rady Nadzorczej Banku	1. Adam Dudek Przewodniczący Rady Nadzorczej Banku
2. Roman Hrynkiewicz Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej Banku	2. Roman Hrynkiewicz Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej Banku
3. Roman Domański Sekretarz Rady Nadzorczej	3. Roman Domański Sekretarz Rady Nadzorczej
4. Zbigniew Bodzioch Członek Rady Nadzorczej Banku	4. Zbigniew Bodzioch Członek Rady Nadzorczej Banku
5. Józef Czysz Członek Rady Nadzorczej Banku	5. Józef Czysz Członek Rady Nadzorczej Banku
6. Dariusz Jasiński Członek Rady Nadzorczej Banku	6. Dariusz Jasiński Członek Rady Nadzorczej Banku
7. Sławomir Juszczyk Członek Rady Nadzorczej Banku	7. Sławomir Juszczyk Członek Rady Nadzorczej Banku
8. Krzysztof Kajko Członek Rady Nadzorczej Banku	8. Paweł Kapel Członek Rady Nadzorczej Banku
9. Paweł Kapel Członek Rady Nadzorczej Banku	9. Witold Morawski Członek Rady Nadzorczej Banku
10. Jowita Martyniak-Lech Członek Rady Nadzorczej Banku	10. Barbara Pasierb Członek Rady Nadzorczej Banku
11. Witold Morawski Członek Rady Nadzorczej Banku	11. Andrzej Pawlik Członek Rady Nadzorczej Banku
12. Barbara Pasierb Członek Rady Nadzorczej Banku	12. Piotr Piasecki Członek Rady Nadzorczej Banku
13. Andrzej Pawlik Członek Rady Nadzorczej Banku	13. Hanna Ruszczyńska Członek Rady Nadzorczej Banku
14. Piotr Piasecki Członek Rady Nadzorczej Banku	14. Czesław Swacha Członek Rady Nadzorczej Banku
15. Czesław Swacha Członek Rady Nadzorczej Banku	15. Tadeusz Tur Członek Rady Nadzorczej Banku
16. Tadeusz Tur Członek Rady Nadzorczej Banku	16. Zdzisław Wojdak Członek Rady Nadzorczej Banku
17. Zdzisław Wojdak Członek Rady Nadzorczej Banku	17. Jerzy Woźniczko Członek Rady Nadzorczej Banku

1.4. Zatwierdzenie jednostkowego sprawozdanie finansowego

Niniejsze jednostkowe sprawozdanie finansowe zostało zatwierdzone do publikacji przez Zarząd Banku w dniu 28 maja 2018 roku.

Jednostkowe sprawozdanie finansowe Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku zostało zatwierdzone przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. w dniu 20 czerwca 2017 roku i przekazane do publicznej wiadomości komunikatem nr 6/2017 na rynku obligacji Catalyst.

2. Opis ważniejszych zasad rachunkowości, szacunków i ocen

2.1. Podstawa sporządzania sprawozdania

Niniejsze jednostkowe sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z zasadą kosztu historycznego, z wyjątkiem aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, instrumentów pochodnych, aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu oraz aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży.

Niniejsze jednostkowe sprawozdanie finansowe jest przedstawione w złotych (waluta funkcjonalna), a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, podane są w tysiącach złotych (tys. zł).

2.2. Oświadczenie o zgodności

Niniejsze jednostkowe sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z wszystkimi Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej przyjętymi przez UE. MSSF obejmują standardy i interpretacje zaakceptowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości („RMSR”) oraz Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej („KIMSF”).

2.3. Okres i zakres jednostkowego sprawozdania finansowego

Jednostkowe sprawozdanie finansowe Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2017 roku do dnia 31 grudnia 2017 roku i zawiera dane porównawcze:

- 1) dla pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku,
- 2) dla pozycji rachunku zysków i strat, sprawozdania z całkowitych dochodów, zestawienia zmian w kapitale własnym oraz sprawozdania z przepływów pieniężnych za okres od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia 31 grudnia 2016 roku.

2.4. Kontynuacja działalności

Jednostkowe sprawozdanie finansowe Banku zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności w okresie 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli po dniu 31 grudnia 2017 roku.

W związku z wygenerowaniem straty za 2013 rok, działając na podstawie art. 142 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Prawo bankowe, Zarząd Banku przygotował program postępowania naprawczego, który w styczniu 2015 roku został zaakceptowany przez Komisję Nadzoru Finansowego. Bank BPS S.A. zakończył kolejny rok realizacji programu postępowania naprawczego na lata 2014-2019. Ze względu na ograniczenia kapitałowe, Bank dążył do optymalizacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego, obniżając w 2017 roku jego wartość, przy wzroście wartości portfela kredytowego. Było to przede wszystkim efektem zmiany struktury portfela kredytowego na mniej kapitałochłonną, ale jednocześnie charakteryzującą się niższą przychodowością.

Zmiana struktury portfela kredytowego wpłynęła na osiągnięte przychody odsetkowe i prowizyjne, co w połączeniu z poziomem tworzonych odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości aktywów, wpłynęło na wysokość generowanych wyników finansowych. Poziom wyniku z tytułu odpisów aktualizujących był rezultatem utworzenia odpisów na kilka dużych ekspozycji z portfela wierzytelności „trudnych”, zmianę scenariuszy odzysków oraz aktualizację wartości zabezpieczeń będących podstawą przyszłych odzysków. Część zakładanych w programie naprawczym dużych procesów restrukturyzacyjnych napotkało obiektywne

przeszkody, a tym samym Bank zdecydował się na ograniczenie ekspozycji na ryzyko poprzez dotwarzanie odpisów aktualizujących.

Począwszy od 2018 roku wprowadzone zostały dodatkowe, bardziej restrykcyjne wymagania kapitałowe wobec sektora instytucji finansowych. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1934) wprowadziła bufora kapitałowe: zabezpieczający, antycykliczny, instytucji o znaczeniu systemowym, ryzyka systemowego. Bank zgodnie z przepisami zobowiązany jest utrzymywać dodatkową kwotę kapitału podstawowego Tier I, odpowiadającą wysokości przyjętych na dany rok buforów, tj.:

- bufora zabezpieczającego, który na podstawie art. 84, ust. 2 wyżej wymienionej Ustawy w okresie od dnia 1 stycznia 2018 roku do dnia 31 grudnia 2018 roku składa się z kapitału podstawowego Tier I równoważnego 1,875% łącznej kwoty ekspozycji ważonej ryzykiem, obliczonej zgodnie z art. 92 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych,
- bufora ryzyka systemowego, który na podstawie Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 1 września 2017 roku od dnia 1 stycznia 2018 roku wynosi 3% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko, obliczonej zgodnie z art. 92 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013.

Ponadto, w dniu 4 października 2016 roku Komisja Nadzoru Finansowego podjęła uchwałę nr 716 w sprawie identyfikacji Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. jako innej instytucji o znaczeniu systemowym oraz na jej podstawie w dniu 19 grudnia 2017 roku nałożyła na Bank bufor w wysokości równoważnej 0% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko.

W celu spełnienia wymogu połączonego bufora, który jest wymagany do pokrycia bufora zabezpieczającego oraz bufora ryzyka systemowego, Bank powinien utrzymywać w 2018 roku współczynniki kapitałowe na poziomie nie niższym niż:

- łączny współczynnik kapitałowy (TCR) – 12,875%,
- współczynnik kapitału Tier I (T1) – 10,875%,
- współczynnik kapitału podstawowego Tier I (CET1) – 9,375%.

W wyniku przeprowadzonych w styczniu 2018 roku analiz, stwierdzono, że Bank nie spełnia wymogu połączonego bufora, gdyż oszacowane wartości łącznego współczynnika kapitałowego oraz współczynnika kapitału Tier I wyniosły odpowiednio 10,64% i 8,19%.

Mając na względzie opisane powyżej ryzyka związane z kontynuacją działalności Banku, Zarząd podejmuje szereg działań mających na celu poprawę kondycji ekonomiczno-finansowej Banku, w tym przede wszystkim zwiększenie bezpieczeństwa jego funkcjonowania głównie w oparciu o wzmocnienie kapitałowe.

Większość zadań wyznaczonych w programie jest konsekwentnie i skutecznie realizowana. Wdrożono wiele rozwiązań, które wpływają na stabilizację i bezpieczeństwo prowadzonej działalności Banku, a podejmowane liczne wewnętrzne działania naprawcze, wpływają na stopniową poprawę kondycji finansowej Banku. W obszarze zarządzania ryzykiem kredytowym działania naprawcze koncentrowały się między innymi na zmianie struktury portfela kredytowego oraz szczególnym nadzorze i wzmocnionym monitoringu ekspozycji kredytowych. Zrealizowane zostały założenia programu naprawczego w zakresie poprawy jakości zarządzania ryzykiem kredytowym oraz efektywności w obszarze restrukturyzacyjno-windykacyjnym, czego efektem jest poprawa jakości portfela kredytowego. Poprawa rentowności działania Banku była realizowana głównie poprzez dokonywane zmiany organizacyjne, usprawnienie procesów sprzedaży, jak również optymalizację kosztów funkcjonowania. Ze względu na ograniczone możliwości pozyskania kapitałów, Bank podejmował działania mające na celu optymalizację wymogów kapitałowych poprzez dostosowywanie wielkości i struktury portfela kredytowego. Akwizycja nowych kredytów, a tym samym wielkość portfela kredytowego była dostosowywana do poziomu funduszy własnych Banku. Ponadto aktywność sprzedażową skierowano na pozyskiwanie przede wszystkim kredytów z sektora JST oraz kredytów mieszkaniowych, charakteryzujących się niższą wagą ryzyka.

Zgodnie z założeniami, w oparciu o art. 22b ust. 2 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 roku o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, utworzony został System Ochrony Zrzeszenia BPS. Na dzień 31 grudnia 2017 roku uczestnikami System Ochrony Zrzeszenia BPS jest Bank Polskiej

Spółdzielczości S.A. oraz 292 zrzeszone banki spółdzielcze. Trwa procedura weryfikacyjna w stosunku do kolejnych banków, które złożyły dokumenty związane z przystąpieniem do Systemu Ochrony. Spółdzielnia Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS, której powierzono zadania jednostki zarządzającej Systemem dysponuje środkami finansowymi, zgromadzonymi w ramach funduszu zabezpieczającego i depozytu obowiązkowego, przeznaczonymi wyłącznie na interwencję zapobiegającą utracie płynności i wypłacalności. W dniu 11 października 2016 roku Komisja Nadzoru Finansowego rozpatrzyła złożony przez Bank wniosek dotyczący wspólnego wypełniania normy LCR. KNF zezwoliła na odstąpienie od stosowania na zasadzie indywidualnej przez Bank oraz banki spółdzielcze, które podpisały umowę Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS, przepisów określonych w art. 412 oraz art. 414 Rozporządzenia CRR, jak również wskazała Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. jako zobowiązany do spełniania wymogów określonych w powyższych artykułach na podstawie skonsolidowanej sytuacji uczestników Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS. Zezwolenie KNF umożliwia efektywniejsze zarządzanie płynnością, przy zachowaniu niezbędnego poziomu bezpieczeństwa.

Sytuację płynnościową Banku BPS S.A. kształtują depozyty pozyskane przede wszystkim od zrzeszonych banków spółdzielczych, stanowiące podstawowe źródło finansowania działalności Banku, w znaczącej części lokowane w płynne i bezpieczne dłużne papiery wartościowe, w tym obligacje Skarbu Państwa i bony pieniężne. Jak opisano w nocie 53.2. płynność Banku BPS S.A. utrzymywana jest na relatywnie wysokim i bezpiecznym poziomie, potwierdzonym kształtowaniem się nadzorczych wskaźników płynności, tj. miar KNF i LCR, powyżej wymaganych minimów. Dodatkowym czynnikiem pozytywnie wpływającym na postrzeganie kondycji płynnościowej Banku jest zmiana zasad organizacji Zrzeszenia, tj. powołanie Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS, spełniającego warunki instytucjonalnego systemu ochrony wymienionego w Rozporządzeniu CRR. Wraz z wydaniem przez KNF decyzji zezwalającej na dotrzymanie wymogu w zakresie LCR przez wskazanego uczestnika Systemu Ochrony, na którego został wskazany Bank, Bank w trybie dziennym wylicza i utrzymuje powyżej obowiązującego poziomu minimalnego wskaźnik LCR. Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 marca 2018 roku wskaźnik LCR utrzymany przez Bank BPS wyniósł odpowiednio 1,7854 oraz 1,9292, przy minimalnych wymaganych poziomach nadzorczych wynoszących kolejno 0,80 i 1,00.

Zgodnie z postanowieniami Umowy Systemu Ochrony, w przypadku pojawienia się problemów z płynnością Bank może liczyć na wsparcie płynnościowe Systemu Ochrony, świadczone w ramach stosownych mechanizmów i instrumentów dla uczestników Systemu.

W 2017 roku Bank prowadził działania dotyczące wzmocnienia kapitałowego. Poprawa wskaźników adekwatności kapitałowej jest jednym z głównych celów programu postępowania naprawczego, mających poprawić bezpieczeństwo jego funkcjonowania. Jak opisano w nocie 39 w 2017 roku miało miejsce podwyższenie kapitału zakładowego Banku poprzez przeprowadzoną w 2016 roku emisję akcji serii W i Z w łącznej ilości akcji 17,9 mln sztuk o wartości nominalnej 17,9 mln zł i wartości emisyjnej 44,7 mln zł. Podwyższenie kapitału zostało zarejestrowane przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy postanowieniem o wpisie do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego wydanym w styczniu 2017 roku.

W listopadzie 2017 roku przeprowadzona została emisja akcji serii AA, w wyniku której banki spółdzielcze objęły 13,3 mln szt. akcji o łącznej wartości nominalnej 13,3 mln zł i wartości emisyjnej 33,3 mln zł. W grudniu 2017 roku zrealizowano kolejną subskrypcję akcji serii AB, w wyniku której banki spółdzielcze objęły 830,8 tys. szt. akcji o wartości nominalnej 0,8 mln zł i wartości emisyjnej 2,1 mln zł. Podwyższenie kapitału zakładowego Banku poprzez emisję akcji serii AA zostało zarejestrowane w grudniu 2017 roku, natomiast akcji serii AB w lutym 2018 roku.

W dniach 7 oraz 28 lutego 2018 roku Zarząd Banku BPS S.A. podjął uchwały w sprawie dwóch emisji obligacji podporządkowanych na okaziciela serii BPS0228 oraz serii BPS0328. Emisje obligacji skierowane zostały do zrzeszonych banków spółdzielczych. W wyniku przeprowadzonych emisji banki spółdzielcze objęły obligacje w łącznej wysokości 95,6 mln zł. Bank oczekuje na zgodę Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącą zaliczenia zobowiązań wynikających z wyemitowanych przez Bank obligacji do kapitału Tier II. W marcu 2018 roku, w celu poprawy adekwatności kapitałowej, Bank BPS S.A. skierował do Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wniosek o udzielenie wsparcia finansowego z funduszu zabezpieczającego w formie 10-letniej pożyczki podporządkowanej na kwotę 50 mln zł. Decyzję w sprawie udzielenia pomocy, podejmuje Zarząd Spółdzielni po uzyskaniu zgody Walnego Zgromadzenia. W dniu 20 kwietnia 2018 roku Zwyczajne Walne

Zgromadzenie Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wydało zgodę na udzielenie takiego wsparcia Bankowi BPS S.A.

W związku z brakiem spełnienia przez Bank wymogu połączonego bufora, zgodnie z art. 60 ust. 1 Ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym, Bank opracował Plan Ochrony Kapitału, który w dniu 31 stycznia 2018 roku został przekazany Komisji Nadzoru Finansowego celem zatwierdzenia. W Planie Ochrony Kapitału Bank określił niezbędne działania wraz z harmonogramem ich realizacji, które pozwolą na osiągnięcie poziomu adekwatności kapitałowej, zgodnej z obowiązującymi przepisami. Zakładane podstawowe działania w zakresie wzmocnienia kapitałowego Banku to: emisja akcji, zaciągnięcie zobowiązań podporządkowanych, akumulacja zysku netto oraz działania w zakresie optymalizacji wymogów kapitałowych alokowanych na ryzyka bankowe, w tym przede wszystkim na ryzyko kredytowe. W planie ochrony kapitału założono, że osiągnięcie oczekiwanego poziomu adekwatności kapitałowej, a tym samym spełnienie wymogu połączonego bufora, nastąpi na koniec 2020 roku. W dniu 17 kwietnia 2018 roku Komisja Nadzoru Finansowego zatwierdziła Plan Ochrony Kapitału Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.

Zdaniem Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. podjęte działania mitygujące w poszczególnych obszarach działalności Banku, w tym w szczególności w obszarze wzmocnienia kapitałowego, powodują, że powyżej opisane fakty i okoliczności nie stanowią zagrożenia dla możliwości kontynuacji działalności Banku w okresie 12 miesięcy po dniu bilansowym. W związku z powyższym niniejsze sprawozdanie finansowe zostało sporządzone w oparciu o zasadę kontynuacji działalności.

2.5. Dokonywanie szacunków oraz profesjonalny osąd

Przygotowanie jednostkowego sprawozdania finansowego Banku wymaga od kierownictwa dokonania profesjonalnego osądu, szacunków i określenia pewnych założeń, które mają wpływ na przedstawiane wartości przychodów, kosztów, aktywów i zobowiązań oraz ujawnień dotyczących zobowiązań warunkowych na dzień bilansowy. Mimo, że szacunki te opierają się na najlepszej wiedzy dotyczącej warunków bieżących i działań, które Bank podejmie, rzeczywiste rezultaty mogą się od tych szacunków różnić.

Poniżej wymieniono obszary, w których profesjonalny osąd oraz szacunki księgowe przy stosowaniu zasad (polityki) rachunkowości miały największy wpływ na kwoty przedstawione w jednostkowym sprawozdaniu finansowym.

Wartość godziwa instrumentów finansowych

W przypadkach, w których nie jest możliwe ustalenie wartości godziwej ujmowanych w bilansie aktywów finansowych i zobowiązań finansowych na podstawie aktywnych rynków, określa się ją za pomocą technik wyceny. Dane wejściowe uzyskuje się tam, gdzie jest to możliwe, z możliwych do zaobserwowania rynków, jednak tam gdzie nie można tego dokonać, przy ustalaniu wartości godziwej konieczne jest stosowanie profesjonalnego osądu w zakresie dotyczącym ryzyka płynności, ryzyka kredytowego i zmienności. Zmiany założeń dotyczących tych czynników mogą mieć wpływ na wykazywaną wartość godziwą instrumentów finansowych.

Szczegółowy opis wartości godziwej aktywów finansowych przedstawiono w notach nr 2.7.5, 40 i 41.

Utrata wartości aktywów finansowych

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia czy wystąpiły obiektywne przesłanki wskazujące na utratę wartości składnika grupy aktywów finansowych. Poprzez przesłanki utraty wartości rozumie się zdarzenia lub grupy zdarzeń, które miały miejsce po dacie początkowego ujęcia składnika aktywów lub grupy aktywów, a które wskazują, iż mogło nastąpić obniżenie przyszłych oczekiwanych przepływów pieniężnych ze składnika aktywów lub grupy aktywów. W momencie rozpoznania przesłanek utraty wartości dokonuje się oszacowania odpisów z tytułu utraty wartości.

Jeżeli Bank identyfikuje obiektywne dowody na to, że nastąpiła utrata wartości składnika aktywów klasyfikowanych do kategorii dostępne do sprzedaży, to skumulowane straty ujęte dotychczas bezpośrednio w kapitale własnym są wyksięgowywane i ujmowane bezpośrednio w rachunku zysków i strat, mimo że ten składnik aktywów nie został wyłączony ze sprawozdania z sytuacji finansowej.

W przypadku instrumentu kapitałowego kwalifikowanego, jako dostępny do sprzedaży, odpisy z tytułu utraty wartości nie podlegają odwróceniu. W przypadku instrumentu dłużnego wycenianego według wartości godziwej, w momencie zaprzestania identyfikowania przesłanek wskazujących na utratę wartości, kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w rachunku zysków i strat.

Szczegółowy opis oceny utraty wartości aktywów finansowych przedstawiono w nocie nr 2.7.6, natomiast opis praktyk w zakresie „forbearance” przedstawiono w nocie nr 53.1.

Inwestycje w jednostki podporządkowane

Inwestycje w jednostkach podporządkowanych wyceniane są przy początkowym ujęciu w wysokości rzeczywistej ceny zakupu (według kosztu). Po początkowym ujęciu inwestycje w jednostki podporządkowane wyceniane są na dzień bilansowy według ceny nabycia, z uwzględnieniem odpisów z tytułu utraty wartości. Na każdy dzień bilansowy Bank przeprowadza test sprawdzający, czy nastąpiła utrata wartości inwestycji w jednostki podporządkowane, poprzez porównanie ich wartości bilansowej z wartością możliwą do odzyskania. Jeżeli wartość inwestycji możliwa do odzyskania jest niższa od wartości bilansowej, Bank dokonuje odpisu z tytułu utraty wartości.

Utrata wartości aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości składnika aktywów trwałych. W przypadku zidentyfikowania takiej przesłanki, Bank dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej, tj. wartości użytkowej lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży składnika aktywów trwałych, w zależności od tego, która z nich jest wyższa.

Oszacowanie wartości użytkowej składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne) wiąże się, między innymi, z przyjęciem założeń w zakresie szacunków co do kwot, terminów przyszłych przepływów pieniężnych, które Bank może uzyskać z tytułu danego składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne) oraz innych czynników. Przyjęcie odmiennych założeń wyceny mogłoby mieć wpływ na wartość bilansową niektórych składników aktywów trwałych. Szacując wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży, Bank opiera się na dostępnych danych rynkowych na ten temat lub wycenach sporządzonych przez niezależnych rzeczoznawców.

Rezerwa na programy określonych świadczeń

Rezerwa na programy określonych świadczeń obejmuje rezerwę na odprawy emerytalne i rentowe, które wyliczane są metodą aktuarialną, jako wartość bieżąca przyszłych zobowiązań Banku wobec pracowników według stanu zatrudnienia i płac na dzień aktualizacji. Wyliczenie rezerw jest oparte na szeregu założeniach, między innymi co do stóp dyskontowych, prognozowanych podwyżek wynagrodzenia, rotacji pracowników, wskaźnika umieralności i innych. Wszystkie założenia są weryfikowane na każdy dzień bilansowy.

Więcej informacji na temat przyjętych założeń przedstawiono w nocie nr 38.

Składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego

Bank rozpoznaje składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego bazując na założeniu, że w przyszłości zostanie osiągnięty zysk podatkowy pozwalający na jego wykorzystanie. Pogorszenie uzyskiwanych wyników podatkowych w przyszłości mogłoby spowodować, że założenie to stałoby się nieuzasadnione.

Więcej informacji na temat podatku odroczonego przedstawiono w nocie nr 14.

Okresy użytkowania rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych

Szacując długość okresu użytkowania poszczególnych rodzajów rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych uwzględniane są między innymi:

- 1) dotychczasowe przeciętne okresy użytkowania, odzwierciedlające tempo zużycia fizycznego lub intensywność wykorzystania,
- 2) utratę przydatności z przyczyn technologicznych,
- 3) okres sprawowania kontroli nad składnikiem aktywów oraz prawne i inne ograniczenia okresu użytkowania,

- 4) zależność okresu użytkowania składników aktywów od okresu użytkowania innych aktywów,
- 5) inne okoliczności mające wpływ na okres użytkowania tego rodzaju aktywów.

W przypadku, gdy okres korzystania ze składnika aktywów wynika z tytułów umownych, okres użytkowania odpowiada okresowi wynikającemu z tych tytułów umownych. W powyższej sytuacji, jeżeli szacowany okres użytkowania jest krótszy, Bank przyjmuje szacowany okres użytkowania.

Bank corocznie dokonuje weryfikacji przyjętych okresów użyteczności na podstawie bieżących szacunków.

Klasyfikacja umów leasingowych

Bank dokonuje klasyfikacji leasingu, jako leasing operacyjny lub finansowy w oparciu o ocenę, w jakim zakresie ryzyko i pożytki z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy. Ocena ta opiera się na treści ekonomicznej każdej transakcji.

2.6. Korekta błędów

W 2017 roku Bank nie dokonywał korekty błędów lat ubiegłych w poszczególnych pozycjach sprawozdania finansowego.

2.7. Podsumowanie istotnych zasad rachunkowości

2.7.1. Aktywa i zobowiązania finansowe

(i) Początkowe ujęcie

Bank ujmuje składnik aktywów lub zobowiązanie finansowe w swoim sprawozdaniu z sytuacji finansowej wtedy i tylko wtedy, gdy staje się stroną umowy tego instrumentu.

Bank decyduje o klasyfikacji aktywa lub zobowiązania finansowego w momencie jego początkowego ujęcia.

Aktywa finansowe objęte zakresem MSR 39 Bank klasyfikuje do następujących kategorii: aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, w tym aktywa przeznaczone do obrotu, aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, pożyczki i należności, aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności.

Zobowiązania finansowe objęte zakresem MSR 39 Bank klasyfikuje do dwóch kategorii: zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat lub pozostałe zobowiązania wyceniane według zamortyzowanego kosztu.

W momencie początkowego ujęcia składnik aktywów finansowych lub zobowiązanie finansowe Bank wycenia według wartości godziwej, powiększonej, w przypadku składnika aktywów lub zobowiązania finansowego niekwalifikowanych do kategorii aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu, o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego.

Wszystkie transakcje kupna i sprzedaży składnika aktywów finansowych Bank ujmuje na dzień rozliczenia transakcji, tj. na dzień, w którym Bank zobowiązuje się zakupić lub sprzedać składnik aktywów finansowych.

(ii) Późniejsza wycena

Późniejsza wycena instrumentów finansowych zależy od ich klasyfikacji, zgodnie z opisem w punktach (iii)-(x) poniżej.

(iii) Aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Do kategorii tej zaliczane są:

- 1) pochodne instrumenty finansowe,
- 2) aktywa i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu,
- 3) aktywa i zobowiązania finansowe klasyfikowane w momencie ich początkowego ujęcia, jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

Instrumenty pochodne to instrumenty finansowe, których wartość uzależniona jest od cen innych instrumentów finansowych lub towarów, zwanych instrumentami bazowymi.

Instrumentami bazowymi mogą być w szczególności akcje, obligacje, kurs walutowy, wysokość stopy procentowej lub wartość indeksu giełdowego.

Bank zawiera operacje na pochodnych instrumentach finansowych w szczególności: transakcjach dotyczących walut oraz transakcjach na stopę procentową.

Pochodne instrumenty finansowe Bank ujmuje w wartości godziwej. Instrumenty pochodne posiadające na dzień wyceny dodatnią wartość godziwą Bank wykazuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa, zaś instrumenty posiadające ujemną wartość z wyceny jako zobowiązania. Zmiany wartości godziwej pochodnych instrumentów finansowych Bank wykazuje w jednostkowym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany”.

Aktywa i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu, to instrumenty finansowe nabyte w celu odsprzedaży w krótkim czasie, inne niż pochodne instrumenty finansowe.

Aktywa i zobowiązania finansowe klasyfikowane są przez Bank w momencie ich początkowego ujęcia jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, ujmuje się po spełnieniu następujących kryteriów:

- 1) wyznaczony składnik aktywów lub zobowiązań finansowych jest instrumentem łącznym zawierającym jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych kwalifikujących się do odrębnego ich ujmowania, przy czym wbudowany instrument pochodny nie może zmieniać znacząco przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej lub wydzielenie instrumentu pochodnego jest zabronione,
- 2) zastosowanie takiej kwalifikacji aktywa lub zobowiązania eliminuje lub znacząco zmniejsza niespójność w zakresie wyceny lub ujmowania (tzw. niedopasowanie księgowe na skutek innego sposobu wyceny aktywów lub zobowiązań lub odmiennego ujmowania związanych z nimi zysków lub strat),
- 3) grupa aktywów lub zobowiązań finansowych lub obu tych kategorii jest odpowiednio zarządzana, a jej wyniki oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowanymi zasadami zarządzania ryzykiem lub strategią inwestycyjną Banku.

Zyski i straty wynikające ze zmian wartości godziwej tych instrumentów na dzień bilansowy Bank wykazuje w jednostkowym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany”. Uzyskane odsetki oraz poniesione koszty wykazywane są odpowiednio w przychodach i kosztach odsetkowych, zgodnie z warunkami kontraktu, a przychody z tytułu dywidend Bank ujmuje w przychodach z tytułu dywidend w momencie ustalenia praw do ich otrzymania.

(iv) Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności to aktywa finansowe notowane na aktywnym rynku o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach i ustalonym terminie zapadalności, które Bank zamierza i jest w stanie utrzymać do terminu zapadalności, inne niż:

- 1) wyznaczone przez Bank jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat,
- 2) wyznaczone przez Bank jako dostępne do sprzedaży, oraz
- 3) spełniające definicję pożyczek i należności.

Po początkowym ujęciu aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności Bank wycenia według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej z uwzględnieniem odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości. Metoda zamortyzowanego kosztu wykorzystuje efektywną stopę procentową, która dyskontuje przewidywane przyszłe przepływy pieniężne przez oczekiwany okres życia składnika aktywów finansowych do wartości bilansowej netto składnika aktywów finansowych. Wyliczenie obejmuje wszelkie płacone i otrzymywane przez strony umowy prowizje, koszty transakcji oraz wszelkie inne premie lub dyskonta stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej.

Rozliczenie metodą zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej Bank ujmuje w jednostkowym rachunku zysków i strat w przychodach i kosztach odsetkowych. Straty z tytułu utraty wartości Bank ujmuje w jednostkowym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe”.

(v) Pożyczki i należności

Do kategorii pożyczek i należności zalicza się aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są kwotowane na aktywnym rynku, inne niż:

- 1) aktywa finansowe, które Bank zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie, które kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu i te, które przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat,
- 2) aktywa finansowe wyznaczone przez Bank przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży, lub
- 3) aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytu, które kwalifikuje się jako dostępne do sprzedaży.

Po początkowym ujęciu pożyczki i należności Bank wycenia według metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej, z uwzględnieniem odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości. Zamortyzowany koszt jest obliczany przy uwzględnieniu dyskonta lub premii oraz prowizji, opłat i kosztów transakcji, które stanowią integralną część efektywnej stopy procentowej. Naliczone odsetki wraz z prowizjami netto (prowizje otrzymane, pomniejszone o prowizje zapłacone) rozliczany w czasie według efektywnej stopy procentowej Bank ujmuje w przychodach odsetkowych, prowizje rozliczane liniowo lub rozpoznawane jednorazowo, Bank zalicza do przychodów prowizyjnych.

Należności z tytułu kredytów preferencyjnych, w przypadku których część należnych Bankowi odsetek pokrywana jest przez Skarb Państwa (dopłaty do oprocentowania realizowane są np. przez Bank Gospodarstwa Krajowego lub Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa) rozpoznawane są w momencie udzielenia kredytu w wysokości wypłaconych środków, a należności od BGK lub ARiMR są ujmowane w momencie wymagalności części odsetkowej raty, po spełnieniu przez kredytobiorcę warunku zapłaty części kapitałowej rat. Przychody odsetkowe z tytułu powyższych kredytów otrzymywane od klientów oraz w części dotyczącej należnych dopłat prezentowane są łącznie jako przychody odsetkowe od kredytów.

(vi) Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, które zostały zaklasyfikowane jako dostępne do sprzedaży lub niebędące:

- 1) aktywami finansowymi wycenianymi do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat,
- 2) aktywami finansowymi utrzymywanymi do terminu zapadalności,
- 3) pożyczkami i należnościami.

Po początkowym ujęciu aktywa finansowe dostępne do sprzedaży Bank wycenia w wartości godziwej, a zyski i straty z tytułu zmiany wartości godziwej w stosunku do wyceny według zamortyzowanego kosztu odnosi na kapitał z aktualizacji wyceny. Pozycja dotycząca kapitału z aktualizacji wyceny podlega rozliczeniu do rachunku zysków i strat w momencie sprzedaży składnika aktywów bądź wystąpienia utraty jego wartości. W przypadku wystąpienia utraty wartości wskazanego składnika aktywów, zaklasyfikowanego do portfela dostępnego do sprzedaży, wcześniej ujęte zwiększenia wartości z przeszacowania do wartości godziwej pomniejszają „Kapitał z aktualizacji wyceny”. Jeżeli kwota uprzednio ujętych zwyżek jest niewystarczająca na pokrycie utraty wartości, różnicę Bank odnosi do rachunku zysków i strat.

W przypadku instrumentów dłużnych przychody odsetkowe oraz dyskonto lub premia rozliczane w czasie z zastosowaniem metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej Bank ujmuje w rachunku zysków i strat w pozycji „Przychody z tytułu odsetek”.

Jeśli nie można ustalić wartości godziwej instrumentów kapitałowych, to wówczas aktywa te Bank ujmuje według kosztu nabycia z uwzględnieniem utraty wartości. Odpisy z tytułu utraty wartości Bank rozpoznaje

w rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe”.

(vii) Zobowiązania finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu

Zobowiązania finansowe inne niż wycenianie w wartości godziwej ze skutkiem wyceny odnoszone do rachunku zysków i strat Bank wycenia według metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej. Zobowiązania płatne na żądanie Bank wycenia według kwoty wymaganej zapłaty.

(viii) Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

Instrumenty dłużne wyemitowane przez Bank są wykazywane jako zobowiązania i wyceniane według metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej. Koszty z tytułu odsetek oraz prowizji i opłat rozliczanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej, Bank zalicza w rachunku zysków i strat do kosztów odsetkowych.

(ix) Gwarancje finansowe

Gwarancje finansowe to takie umowy, które zobowiązują Bank, jako ich wystawcę, do dokonania określonych płatności rekompensujących posiadaczowi stratę, jaką poniesie z powodu niedokonania przez określonego dłużnika płatności w przypadającym terminie zgodnie z warunkami instrumentu dłużnego. Umowy gwarancji finansowych w momencie ich początkowego ujęcia Bank wycenia w wartości godziwej skorygowanej o koszty transakcji, które można bezpośrednio przyporządkować czynności wystawienia gwarancji. W terminie późniejszym zobowiązania te Bank ujmuje według wyższej z dwóch wartości: najlepszego szacunku wydatków koniecznych do uregulowania bieżących zobowiązań na dzień bilansowy oraz wartości ujętej pierwotnie pomniejszonej o odpisy amortyzacyjne.

(x) Przekwalifikowanie aktywów finansowych

Bank może przekwalifikować niebędący instrumentem pochodnym składnik aktywów z portfela przeznaczonego do obrotu do kategorii pożyczek i należności, jeżeli nie jest już dłużej utrzymywany w celu sprzedaży lub odkupienia w niedalekiej przyszłości. Aby składnik aktywów finansowych mógł być przekwalifikowany, musi spełniać warunki wynikające z definicji pożyczek i należności (jeżeli nie było to wymagane do klasyfikacji jako przeznaczone do obrotu przy początkowym ujęciu) i Bank musi mieć intencję i możliwość utrzymywania składnika aktywów finansowych w dającej się przewidzieć przyszłości lub do upływu terminu zapadalności.

Przekwalifikowane aktywa finansowe Bank ujmuje w wartości godziwej na moment reklasyfikacji. W przypadku przekwalifikowania z portfela przeznaczonego do obrotu, wszelkie zyski i straty ujęte już w wyniku finansowym, nie ulegają odwróceniu. Wartość godziwa składnika aktywów w momencie przekwalifikowania staje się nowym zamortyzowanym kosztem.

W przypadku aktywów finansowych przekwalifikowanych z portfela dostępnego do sprzedaży do portfela utrzymwanego do terminu zapadalności lub do portfela pożyczek i należności, wszelkie zyski i straty związane z takim składnikiem aktywów, które poprzednio odniesiono na kapitał własny, Bank ujmuje w następujący sposób: zyski lub straty ujęte w kapitale z aktualizacji wyceny do dnia przekwalifikowania amortyzuje się i ujmuje w rachunku zysków i strat przez okres pozostały do terminu zapadalności przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej.

Bank nie dokonuje reklasyfikacji żadnych instrumentów finansowych do kategorii wycenianych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat po ich początkowym ujęciu.

2.7.2. Wylączenie aktywów finansowych i zobowiązań finansowych

(i) Aktywa finansowe

Bank wylacza składnik aktywów finansowych (lub część składnika aktywów finansowych, lub część grupy podobnych aktywów finansowych) ze sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy:

- 1) wygasły prawa do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych,
- 2) Bank przeniósł prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów lub zobowiązań się do przekazania otrzymanych środków pieniężnych bez zbędnej zwłoki stronie trzeciej na zasadzie pośredniczenia w transakcji i albo (a) przeniósł zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane

ze składnikiem aktywów, lub (b) nie przeniósł ani nie zachował zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów, ale przeniósł kontrolę nad składnikiem aktywów finansowych.

W przypadku, gdy Bank przeniósł swoje prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów lub zobowiązał się do pośredniczenia w transakcji ale nie przeniósł ani nie zachował zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów, ani też powyższe przeniesienie nie spowodowało przeniesienia kontroli nad składnikiem aktywów, wówczas nowy składnik aktywów jest ujmowany w stopniu, w jakim Bank utrzymuje zaangażowanie w składnik aktywów.

Zaangażowanie w składnik aktywów, które przyjmuje formę gwarancji, jest wyceniane według niższej z dwóch wartości: pierwotnej wartości bilansowej składnika aktywów oraz maksymalnej kwoty, którą Bank może być zobowiązany zapłacić za ten składnik aktywów.

W przypadku, gdy zaangażowanie Banku ma formę wystawionej i/lub zakupionej opcji (w tym opcji rozliczanych w środkach pieniężnych lub o podobnych cechach) na przenoszony składnik aktywów finansowych, zakres zaangażowania Banku w składnik aktywów finansowych stanowi wartość przeniesionego składnika aktywów, który Bank może odkupić, za wyjątkiem przypadku, w którym wystawiono opcję sprzedaży (w tym opcję rozliczaną w środkach pieniężnych lub o podobnych cechach) na składnik aktywów finansowych wyceniany w wartości godziwej. Zaangażowanie Banku jest wówczas ograniczone do niższej z dwóch wartości: wartości godziwej przeniesionego składnika aktywów oraz ceny wykonania opcji.

(ii) Zobowiązania finansowe

Bank wyłącza ze swojego sprawozdania z sytuacji finansowej zobowiązanie finansowe, kiedy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł.

Zastąpienie dotychczasowego instrumentu dłużnego przez instrument o zasadniczo różnych warunkach dokonywane pomiędzy tymi samymi podmiotami Bank ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego zobowiązania finansowego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Podobnie znaczące modyfikacje warunków umowy dotyczącej istniejącego zobowiązania finansowego Bank ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Powstająca z tytułu zamiany różnicę odnoszącą się do wartości bilansowych Bank wykazuje w rachunku zysków i strat.

2.7.3. Transakcje repo, reverse repo i pożyczek papierów wartościowych

Transakcje repo i reverse-repo oraz transakcje sell-buy-back, buy-sell-back są operacjami sprzedaży lub kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu lub odsprzedaży w umownym terminie po określonej cenie.

Papiery wartościowe sprzedane z przyrzeczeniem odkupu w określonym momencie w przyszłości (repo i sell-buy-back) nie są wyłączone z sprawozdania z sytuacji finansowej, gdyż Bank zachowuje zasadniczo całe ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych. Otrzymane środki pieniężne Bank ujmuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej łącznie z odpowiadającym zobowiązaniem ich zwrotu, włączając w to narosłe odsetki w pozycji „Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu”, co odzwierciedla ekonomiczną treść transakcji jako pożyczki dla Banku. Różnicę pomiędzy ceną sprzedaży a odkupu, Bank traktuje jako koszty odsetkowe i nalicza je w okresie obowiązywania umowy przy wykorzystaniu metody efektywnej stopy procentowej.

Papiery wartościowe zakupione z przyrzeczeniem odsprzedaży w określonym momencie w przyszłości (reverse-repo i buy-sell-back) nie są ujmowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej do momentu sprzedaży stronie trzeciej. Zobowiązanie zwrotu papierów wartościowych Bank ujmuje jako sprzedaż zobowiązań handlowych i wycenia w wartości godziwej, a zyski i straty ujmuje w „Wyniku na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany”. Zapłacone środki pieniężne Bank wyłącza i należność, łącznie z narosłymi odsetkami, ujmuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, odzwierciedlając ekonomiczną treść transakcji jako pożyczki dla Bank w pozycji „Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu”. Różnica pomiędzy ceną zakupu i odsprzedaży jest traktowana jako przychód odsetkowy i narasta w okresie obowiązywania umowy przy wykorzystaniu metody efektywnej stopy procentowej.

2.7.4. Inwestycje w jednostki podporządkowane (zależne, wspólne ustalenia umowne oraz stowarzyszone)

Inwestycje dokonane w jednostkach podporządkowanych wykazane są według ceny nabycia z uwzględnieniem odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości. W przypadku dokonania sprzedaży inwestycji w jednostkach zależnych, na skutek której następuje utrata kontroli, Bank dokonuje wyceny do wartości godziwej pozostałej inwestycji oraz przyjmuje tę wartość jako nowy koszt dla potrzeb późniejszej wyceny. Nadwyżka wartości godziwej inwestycji nad wartością bilansową ujmowana jest przez Bank w pozostałych przychodach operacyjnych.

Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Bank ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości inwestycji dokonanych w jednostkach zależnych, stowarzyszonych i wspólnych ustaleniach umownych. W przypadku istnienia takiej przesłanki Bank dokonuje oszacowania wartości użytkowej inwestycji lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży, w zależności od tego, która z nich jest wyższa, a w przypadku gdy wartość bilansowa inwestycji przewyższa godziwą, Bank ujmuje w rachunku zysków i strat odpis z tytułu utraty wartości. Wartość godziwa może być ustalona jako: wycena metodą aktywów netto, oszacowanie wartości w oparciu o ceny rynkowe podobnego instrumentu finansowego, wycena przeprowadzona przez niezależnego eksperta, szacowanie przyszłych przepływów pieniężnych.

2.7.5. Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwa to cena, która jest możliwa do uzyskania przy sprzedaży składnika aktywów lub za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach między uczestnikami rynku na dzień wyceny.

Wartość godziwa instrumentów finansowych notowanych na aktywnym rynku finansowym jest ustalana poprzez odniesienie do bieżącej ceny kupna, dla składnika aktywów, lub bieżącej ceny sprzedaży, dla zaciągniętego zobowiązania.

Wartość godziwa instrumentów finansowych, dla których nie istnieje aktywny rynek jest ustalana przy zastosowaniu różnych technik wyceny. Techniki te mogą odnosić się do ostatnich transakcji zawieranych na warunkach rynkowych, bieżących cen rynkowych innych podobnych instrumentów, analizy zdyskontowanych przepływów pieniężnych lub innych modeli wyceny.

W oparciu o stosowane metody ustalania wartości godziwej, poszczególne składniki aktywów i zobowiązań finansowych klasyfikuje się do następujących kategorii:

- 1) Poziom I: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane bezpośrednio w oparciu o ceny kwotowane na aktywnym rynku lub techniki wyceny bazujące tylko i wyłącznie o informacji rynkowe,
- 2) Poziom II: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o techniki wyceny bazujące na założeniach wykorzystujących informacje pochodzące z aktywnego rynku lub obserwacje rynkowe,
- 3) Poziom III: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o powszechnie stosowane przez uczestników rynku techniki wyceny, których założenia nie bazują na informacji pochodzącej z aktywnego rynku.

2.7.6. Utrata wartości aktywów finansowych

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych. Składnik aktywów finansowych lub grupa aktywów finansowych utraciły wartość, a strata z tytułu utraty wartości została poniesiona wtedy i tylko wtedy, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości wynikające z jednego lub więcej zdarzeń mających miejsce po początkowym ujęciu składnika aktywów („zdarzenie powodujące stratę”), a zdarzenie (lub zdarzenia) powodujące stratę ma wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne wynikające ze składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych, których wiarygodne oszacowanie jest możliwe. Do obiektywnych przesłanek utraty wartości należą np. znaczące trudności finansowe dłużnika, niespłacenie lub zaleganie ze spłaceniem odsetek lub kapitału, wysokie prawdopodobieństwo upadłości lub innej reorganizacji finansowej dłużnika, obserwowane dane wskazujące na możliwy do zmierzenia spadek oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych.

(i) Należności od innych banków oraz kredyty i pożyczki udzielone klientom

W przypadku należności od innych banków oraz kredytów i pożyczek udzielonych klientom wycenianych według zamortyzowanego kosztu, w pierwszej kolejności Bank rozważa, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości pojedynczych składników aktywów finansowych, które są indywidualnie istotne, a także łącznie w przypadku aktywów finansowych, które nie są indywidualnie istotne. W przypadku stwierdzenia, że nie istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości indywidualnie ocenianego składnika aktywów finansowych, niezależnie od tego, czy jest on istotny, czy też nie, składnik ten jest włączany do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce ryzyka kredytowego i łącznie oceniany pod względem utraty wartości. Aktywa oceniane indywidualnie pod względem utraty wartości, w przypadku których Bank dokonuje odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości lub postanawia taki odpis dalej ujmować, nie są uwzględniane w łącznej ocenie utraty wartości.

Jeżeli istnieją przesłanki, że została poniesiona strata z tytułu utraty wartości, to kwota odpisu aktualizującego równa się różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów, a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych). Wartość bilansowa składnika aktywów zostaje zmniejszona przez odpis aktualizujący, a kwota odpisu obciąża rachunek zysków i strat. W przypadku aktywów finansowych, dla których dokonano odpisu z tytułu utraty wartości, przychody odsetkowe są ujmowane przy zastosowaniu stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów oszacowania straty z tytułu utraty wartości. Jeżeli w następnym okresie wysokość straty z tytułu utraty wartości zmniejszy się na skutek zdarzenia, które nastąpiło po wystąpieniu utraty wartości (np. poprawy oceny zdolności kredytowej dłużnika), wówczas uprzednio dokonany odpis z tytułu utraty wartości jest odwracany poprzez dokonanie odpowiedniej korekty odpisów aktualizacyjnych. Kwota dokonanego odwrócenia wykazywana jest w rachunku zysków i strat.

Bank dokonuje spisania należności kredytowych ze sprawozdania z sytuacji finansowej w ciężar utworzonych odpisów z tytułu utraty wartości zgodnie z polityką opisaną w punkcie 2.7.2. (i), a w szczególności, gdy te należności są nieściągalne, to znaczy:

- 1) koszty dalszej windykacji należności przekraczać będą spodziewane wpływy z windykacji,
- 2) nieskuteczność egzekucji należności Banku stwierdzona została odpowiednim dokumentem właściwego organu postępowania egzekucyjnego,
- 3) nie jest możliwe ustalenie majątku dłużnika nadającego się do egzekucji i nie jest znane miejsce pobytu dłużnika,
- 4) roszczenia uległy przedawnieniu.

Po decyzji o wyłączeniu składnika aktywów Bank nie podejmuje ponownej akcji windykacyjnej, a jakiegokolwiek ewentualne wpływy z danego składnika mają wyłącznie charakter incydentalny.

Wartość bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych Bank ustala przy użyciu pierwotnej efektywnej stopy procentowej dla danego instrumentu finansowego. Jeżeli pożyczka bądź należność mają przypisaną zmienną stopę procentową, to stopa dyskontowa dla wyceny utraty wartości, jest bieżącą efektywną stopą procentową. Kalkulacja wartości bieżącej oszacowanych przepływów pieniężnych związanych z zabezpieczonym zastawem składnikiem aktywów, odzwierciedla przyplwy pieniężne, które mogą powstać w wyniku egzekucji, pomniejszone o koszty związane z pozyskaniem i sprzedażą zabezpieczenia, niezależnie od tego, czy dokonanie egzekucji jest prawdopodobne.

Dla celów łącznej oceny utraty wartości, aktywa finansowe Bank grupuje według podobnych charakterystyk ryzyka kredytowego, które wskazują na zdolność dłużnika do spłaty całości zobowiązania zgodnie z warunkami umowy, np. grup ryzyka kredytowego, segmentu klienta, rodzaju zabezpieczenia, rodzaju produktu.

Przyszłe przepływy pieniężne w grupie aktywów finansowych, dla których utrata wartości oceniana jest łącznie, Bank szacuje na podstawie historii strat dla aktywów o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego. Dane historyczne dotyczące strat Bank koryguje na podstawie dostępnych bieżących danych, tak aby odzwierciedlić oddziaływanie bieżących warunków, które nie miały wpływu w okresie, na którym opierają się dane historyczne dotyczące strat, jak też, aby wyeliminować czynniki mające wpływ na dane historyczne, a niewystępujące

obecnie. Metodologia i założenia przyjęte do oszacowania przyszłych przepływów pieniężnych są regularnie monitorowane w celu zmniejszenia rozbieżności pomiędzy stratami szacowanymi, a rzeczywistymi.

(ii) Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

W przypadku aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności na każdy dzień bilansowy Bank indywidualnie ocenia, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych. Jeśli istnieją obiektywne dowody, że została poniesiona strata z tytułu utraty wartości, to kwota odpisu aktualizującego równa się różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych. Wartość bilansową składnika aktywów Bank obniża, a kwotę straty ujmuje w rachunku zysków i strat.

Jeśli w następnym okresie strata z tytułu utraty wartości zmniejszyła się, a zmniejszenie to można w obiektywny sposób powiązać ze zdarzeniem następującym po ujęciu utraty wartości, to uprzednio ujętą stratę z tego tytułu odwraca się. Kwotę odwróconej straty Bank ujmuje w rachunku zysków i strat.

(iii) Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

W przypadku aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży na każdy dzień bilansowy Bank ocenia, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych.

W przypadku inwestycji kapitałowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży do obiektywnych dowodów utraty wartości Bank zalicza znaczący (tj. powyżej 20%) lub przedłużający się (tj. powyżej 6 miesięcy) spadek wartości godziwej składnika aktywów finansowych poniżej ceny nabycia.

Jeżeli nastąpiła utrata wartości składnika aktywów finansowych, to skumulowane straty – będące różnicą pomiędzy kosztem nabycia, a bieżącą wartością godziwą, pomniejszone o wszelkie straty z tytułu utraty wartości tego składnika aktywów uprzednio ujęte w rachunku zysków i strat – Bank wyksięguje z kapitału własnego i ujmuje w rachunku zysków i strat.

Strat z tytułu utraty wartości inwestycji kapitałowych Bank nie poddaje odwróceniu przez rachunek zysków i strat. Wzrost ich wartości godziwej po ujęciu straty z tytułu utraty wartości Bank bezpośrednio ujmuje w kapitale.

W przypadku instrumentów dłużnych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, ocena, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych odbywa się na takich samych zasadach jak w przypadku aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu.

W przypadku aktywów finansowych, dla których dokonano odpisu z tytułu utraty wartości, przychody odsetkowe Bank ujmuje przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów oszacowania straty z tytułu utraty wartości.

Jeśli w następnym okresie wartość godziwa instrumentu dłużnego dostępnego do sprzedaży wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat, to kwotę odwracanego odpisu Bank ujmuje w rachunku zysków i strat.

(iv) Aktywa finansowe wyceniane według kosztu

Jeśli występują obiektywne dowody, że nastąpiła utrata wartości nienotowanego instrumentu kapitałowego, który nie jest wyceniany według wartości godziwej, gdyż jego wartości godziwej nie można wiarygodnie ustalić, to kwotę straty z tytułu utraty wartości Bank ustala jako różnicę pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów finansowych oraz wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych przy zastosowaniu bieżącej rynkowej stopy zwrotu dla podobnych aktywów finansowych. Tak ustalonych strat z tytułu utraty wartości Bank nie poddaje odwróceniu.

2.7.7. Kompensowanie aktywów finansowych i zobowiązań finansowych

Aktywa finansowe Bank kompensuje ze zobowiązaniami finansowymi, ujmując kwotę netto w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w przypadku, gdy istnieje obowiązująca aktualnie prawna możliwość kompensowania ze sobą ujętych kwot i istnieje zamiar dokonania rozliczenia netto lub jednoczesnego zrealizowania aktywów i uregulowania zobowiązań.

2.7.8. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Na środki pieniężne oraz ekwiwalenty środków pieniężnych w Banku składają się: gotówka w kasie oraz środki na rachunku nostro w Narodowym Banku Polskim, a także należności w rachunku bieżącym i lokat jednodniowych w innych bankach.

2.7.9. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe Bank wykazuje według ceny nabycia/kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości.

Grunty oraz środki trwałe w budowie nie podlegają amortyzacji. Amortyzację innych środków trwałych Bank nalicza metodą liniową w celu rozłożenia ich wartości początkowej pomniejszonej o wartość końcową, przez okresy ich użytkowania, które dla poszczególnych grup środków trwałych wynoszą:

1) Budynki i budowle	40 lat,
2) Urządzenia techniczne i maszyny	5 - 20 lat,
3) Środki transportu	5 - 7 lat,
4) Zestawy komputerowe	3 - 5 lat,
5) Inne środki trwałe	5 - 10 lat.

Wartość końcową, okres użytkowania oraz metodę amortyzacji składników aktywów Bank weryfikuje i w razie konieczności koryguje, na koniec każdego roku obrotowego.

Dana pozycja rzeczowych aktywów trwałych może zostać usunięta ze sprawozdania z sytuacji finansowej po dokonaniu jej zbycia lub w przypadku, gdy nie są spodziewane żadne ekonomiczne korzyści wynikające z dalszego użytkowania lub sprzedaży takiego składnika aktywów. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia danego składnika aktywów ze sprawozdania z sytuacji finansowej (obliczone jako różnica pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto, a wartością bilansową danej pozycji) Bank ujmuje w rachunku zysków i strat w okresie, w którym dokonano usunięcia.

Bank ujmuje w wartości bilansowej aktywów trwałych wydatki związane z podwyższeniem ich wartości lub wymianą ich części pod warunkiem, że istnieje prawdopodobieństwo uzyskania zwiększonych przyszłych korzyści ekonomicznych związanych z tymi składnikami aktywów oraz że koszt ulepszenia lub wymiany może być zmierzony w wiarygodny sposób. Wszystkie inne wydatki ujmowane są w rachunku zysków i strat w momencie ich poniesienia.

2.7.10. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne Bank początkowo wycenia w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia. Po początkowym ujęciu wartości niematerialne Bank wykazuje w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Nakłady poniesione na wartości niematerialne wytworzone we własnym zakresie, z wyjątkiem aktywowanych nakładów poniesionych na prace rozwojowe, nie są aktywowane i Bank ujmuje je w kosztach okresu, w którym zostały poniesione.

Bank ustala, czy okres użytkowania wartości niematerialnych jest określony czy nieokreślony.

Wartości niematerialne o określonym okresie użytkowania Bank amortyzuje przez okres użytkowania oraz poddaje testom na utratę wartości każdorazowo, gdy istnieją przesłanki wskazujące na utratę ich wartości. W razie stwierdzenia, że przesłanki zachodzą, Bank szacuje wartość odzyskiwalną takiego składnika wartości niematerialnych i dokonuje odpisu aktualizującego. Okres i metodę amortyzacji wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania Bank weryfikuje corocznie. Zmiany w oczekiwanym okresie użytkowania lub oczekiwany sposób konsumowania przyszłych korzyści ekonomicznych pochodzących z danego składnika aktywów są ujmowane poprzez zmianę odpowiednio okresu lub metody amortyzacji i traktowane jak zmiany wartości szacunkowych. Odpis amortyzacyjny składników wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania Bank ujmuje w rachunku zysków i strat w pozycji „Ogólne koszty administracyjne”.

Wartości niematerialne o nieokreślonym okresie użytkowania Bank corocznie testuje pod kątem utraty wartości albo indywidualnie, albo na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne. Bank nie dokonuje odpisów amortyzacyjnych składnika wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania. Bank corocznie

weryfikuje, czy dla wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania nie da się określić takiego okresu. Jeżeli weryfikacja nie potwierdzi prawidłowości okresu użytkowania, jest on prospektywnie zmieniany.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia wartości niematerialnych ze sprawozdania z sytuacji finansowej Bank wycenia według różnicy pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto, a wartością bilansową danego składnika aktywów i ujmuje w rachunku zysków i strat w momencie usunięcia ze sprawozdania z sytuacji finansowej.

Amortyzację wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania Bank nalicza metodą liniową w celu rozłożenia ich wartości początkowej pomniejszonej o wartość końcową, przez okresy ich użytkowania, które dla poszczególnych grup wartości niematerialnych wynoszą:

- 1) Licencje na programy komputerowe 5 - 10 lat.

W wartościach niematerialnych ujawniana jest dodatkowo wartość firmy opisana w pkt. 2.7.11.

2.7.11. Wartość firmy

Połączenie jednostek odbywa się poprzez połączenie odrębnych jednostek w jedną jednostkę sprawozdawczą. Wynikiem połączenia jednostek jest objęcie kontroli przez jednostkę dominującą nad jednostkami przejmowanymi. Połączenia jednostek, niepozostających pod wspólną kontrolą, rozlicza się metodą nabycia. Metoda nabycia postrzega połączenie jednostek z perspektywy tej jednostki, która identyfikuje się, jako jednostkę przejmującą. Jednostka przejmująca ujmuje przejęte aktywa, zobowiązania i wzięte na siebie zobowiązania warunkowe, w tym te z nich, które nie były wcześniej ujęte przez jednostkę przejmowaną. Zastosowanie metody nabycia polega na wykonaniu następujących czynności:

- 1) identyfikacji jednostki przejmującej,
- 2) ustalenie kosztu połączenia jednostek gospodarczych,
- 3) przypisanie na dzień przejścia kosztu połączenia jednostek gospodarczych przejmowanym aktywom oraz brany na siebie zobowiązaniom i zobowiązaniom warunkowym.

Jednostka przejmująca ustala koszt połączenia jednostek w kwocie równej wartości godziwej, na dzień wymiany wydanych aktywów, zobowiązań zaciągniętych lub wziętych na siebie oraz instrumentów kapitałowych wyemitowanych przez jednostkę przejmującą w zamian za kontrolę nad jednostką przejmowaną.

W wyniku rozliczenia nabycia jednostki Bank dokonuje obliczenia wartości firmy.

Wartość firmy z tytułu nabycia jednostki, Bank początkowo ujmuje według ceny nabycia, stanowiącej nadwyżkę kosztów przejścia kontroli nad udziałem jednostki dominującej w wartości godziwej netto możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych. Po początkowym ujęciu, wartość firmy Bank wykazuje według ceny nabycia, pomniejszonej o wszelkie skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości.

Test na utratę wartości Bank przeprowadza, co najmniej na koniec każdego roku. Utrata wartości ustalana jest poprzez oszacowanie odzyskiwalnej wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne, którego dotyczy dana część wartości firmy. W przypadku, gdy odzyskiwalna wartość ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest niższa niż wartość bilansowa Bank tworzy odpis z tytułu utraty wartości.

2.7.12. Leasing

Leasing operacyjny

Bank jako leasingodawca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Bank jako leasingodawcę, przedmiot leasingu Bank ujmuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Początkowe koszty bezpośrednio poniesione w toku negocjowania umów leasingu operacyjnego Bank dodaje do wartości bilansowej środka stanowiącego przedmiot leasingu i ujmuje przez okres trwania leasingu na tej samej podstawie, co przychody z tytułu wynajmu. Warunkowe opłaty leasingowe Bank ujmuje jako przychód w okresie, w którym staną się należne.

Bank jako leasingobiorca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Bank jako leasingobiorcę, przedmiot leasingu nie jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Banku.

Oplaty z tytułu leasingu operacyjnego oraz późniejsze raty leasingowe Bank ujmuje jako koszty w rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Leasing finansowy

Bank jako leasingodawca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Bank jako leasingodawcę, przedmiot leasingu nie jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Banku.

Bank ujmuje należność w kwocie równej bieżącej wartości minimalnych opłat leasingowych.

Oplaty leasingowe Bank dzieli między przychody finansowe i zmniejszenie salda należności w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy zwrotu z pozostałej do spłaty należności.

Bank jako leasingobiorca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Bank jako leasingobiorcę, przedmiot leasingu Bank ujmuje w aktywach i zobowiązaniach w kwotach równych wartości godziwej przedmiotu leasingu ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu lub w kwotach równych wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu, jeżeli jest ona niższa od wartości godziwej.

Oplaty leasingowe Bank dzieli pomiędzy koszty opłat leasingowych i zmniejszenie salda zobowiązań w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek od pozostałego do spłaty zobowiązania.

Koszty z tytułu leasingu finansowego Bank ujmuje bezpośrednio w rachunku zysków i strat.

Aktywa trwałe będące przedmiotem umowy leasingu finansowego Bank amortyzuje w sposób określony dla własnych środków trwałych. Jednakże, gdy brak jest pewności co do przejścia prawa własności przedmiotu umowy, wówczas aktywa trwałe używane na podstawie umów leasingu finansowego Bank amortyzuje przez okres krótszy z dwóch: przewidywany okres użytkowania lub okres trwania leasingu.

2.7.13. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że mogła nastąpić utrata wartości aktywów. W razie stwierdzenia, że przesłanki takie zachodzą, lub w razie konieczności przeprowadzenia corocznego testu sprawdzającego, czy nastąpiła utrata wartości, Bank dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów.

Wartość odzyskiwalna składnika aktywów odpowiada wartości godziwej tego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne pomniejszonej o koszty sprzedaży lub wartości użytkowej, zależnie od tego, która z tych wartości jest wyższa. Wartość tę Bank ustala dla poszczególnych aktywów, chyba że dany składnik aktywów nie generuje samodzielnie wpływów pieniężnych, które w większości są niezależne od tych, które są generowane przez inne aktywa lub grupy aktywów. Jeśli wartość bilansowa składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest wyższa niż jego wartość odzyskiwalna, ma miejsce utrata wartości i Bank dokonuje wówczas odpisu do ustalonej wartości odzyskiwalnej. Przy szacowaniu wartości użytkowej Bank dyskontuje prognozowane przepływy pieniężne do ich wartości bieżącej przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed uwzględnieniem skutków opodatkowania, która odzwierciedla bieżące rynkowe oszacowanie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko typowe dla danego składnika aktywów.

Do określania wartości godziwej, pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży, używany jest odpowiedni model wyceny.

Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów dotyczących działalności kontynuowanej Bank ujmuje w rachunku zysków i strat w tych kategoriach kosztów zgodnych z funkcją tych aktywów, z wyłączeniem aktywów wcześniej przeszacowanych, w przypadku których przeszacowanie zostało odniesione na kapitał. Wówczas odpis z tytułu utraty wartości jest także ujmowany w kapitałach do wartości wcześniejszych przeszacowań.

Dla aktywów, z wyłączeniem wartości firmy, na koniec każdego okresu obrachunkowego Bank dokonuje oceny, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że wcześniej ujęte odpisy z tytułu utraty wartości są nadal zasadne i czy nie powinny zostać pomniejszone. Jeżeli takie przesłanki występują, Bank szacuje wartość odzyskiwalną tego składnika aktywów bądź ośrodków wypracowujących przepływy pieniężne. Poprzednio ujęty

odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości ulega odwróceniu wtedy i tylko wtedy, gdy od czasu ujęcia ostatniego odpisu aktualizującego nastąpiła zmiana wartości szacunkowych stosowanych do ustalenia wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów. W takim przypadku, podwyższa się wartość bilansową składnika aktywów do wysokości jego wartości odzyskiwalnej.

Podwyższona kwota nie powinna przekroczyć wartości bilansowej składnika aktywów, jaka zostałaby ustalona (po odjęciu umorzenia), gdyby w ubiegłych latach w ogóle nie ujęto odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości tego składnika aktywów. Odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości składnika aktywów Bank ujmuje w rachunku zysków i strat, chyba że dany składnik aktywów wykazywany jest w wartości przeszacowanej, w którym to przypadku odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości traktuje się jako zwiększenie kapitału z aktualizacji wyceny.

Powyższe kryteria mają także zastosowanie w ocenie, czy nastąpiła utrata wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania.

Bank testuje niefinansowe aktywa trwałe o nieokreślonym okresie użyteczności pod kątem utraty wartości przynajmniej raz w roku. Test ten Bank przeprowadza dla poszczególnych aktywów, lub dla ośrodków wypracowujących środki pieniężne.

2.7.14. Rezerwy

Rezerwy, w tym na zobowiązania pozabilansowe, tworzone są wówczas, gdy na Banku ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych, i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków uosabiających korzyści ekonomiczne, oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania.

Jeżeli Bank spodziewa się, że wydatki objęte rezerwą zostaną zwrócone, na przykład na mocy umowy ubezpieczenia, wówczas zwrot ten jest ujmowany jako odrębny składnik aktywów, ale tylko wtedy, gdy jest rzeczą praktycznie pewną, że zwrot ten rzeczywiście nastąpi. Koszty dotyczące danej rezerwy są wykazywane w rachunku zysków i strat po pomniejszeniu o wszelkie zwroty.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest dyskontowana, przy zastosowaniu bieżącej stopy dyskontowej nieuwzględniającej podatku, odzwierciedlającej ewentualne ryzyko związane z danym zobowiązaniem. Jeżeli kwota rezerwy została zdyskontowana, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty finansowania zewnętrznego.

(i) Rezerwy na programy określonych świadczeń

Zgodnie z Kodeksem Pracy pracownicy Banku mają prawo do odpraw emerytalnych lub rentowych w momencie odchodzenia na emeryturę lub rentę. Bank okresowo dokonuje wyliczenia aktuarialnego rezerwy na przyszłe zobowiązania wobec pracowników.

Rezerwa na wynikające z Kodeksu Pracy odprawy emerytalne i rentowe tworzona jest indywidualnie dla każdego pracownika na podstawie wyceny aktuarialnej sporządzanej okresowo przez niezależną firmę doradztwa aktuarialnego. Wycena rezerw na programy określonych świadczeń dokonywana jest z zastosowaniem technik i założeń aktuarialnych. W kalkulacji rezerwy uwzględnia się wszystkie odprawy emerytalne i rentowe, które mogą być w przyszłości wypłacone. Naliczone rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do końca okresu sprawozdawczego. Zyski i straty z obliczeń aktuarialnych są rozpoznawane w innych całkowitych dochodach.

Bank tworzy rezerwę na przyszłe zobowiązania z tytułu odszkodowań i odpraw pieniężnych wypłacanych pracownikom, z którymi przed dniem bilansowym zostaje rozwiązany stosunek pracy z przyczyn niedotyczących pracowników.

(ii) Rezerwy na zobowiązania z tytułu toczących się spraw spornych

Rezerwy na zobowiązania z tytułu toczących się spraw spornych tworzone są na ryzyko poniesienia przez Bank niekorzystnych skutków finansowych, w tym w szczególności wypływu środków finansowych.

Wpływ środków lub inne zdarzenia uznawane są za prawdopodobne, gdy prawdopodobieństwo zaistnienia zdarzenia jest większe od prawdopodobieństwa, że zdarzenie nie nastąpi. Jeżeli w toku przeprowadzenia

szacunku okaże się, że prawdopodobieństwo wypływu środków jest istotne, wówczas Bank ujmuje w rachunku zysków i strat oszacowaną wartość rezerwy.

2.7.15. Rozliczenia międzyokresowe

(i) Rozliczenia międzyokresowe kosztów czynne

Koszty rozliczane w czasie dotyczą poszczególnych rodzajów wydatków, których rozliczenie w ciężar rachunku zysków i strat nastąpi stosownie do upływu czasu w przyszłych okresach sprawozdawczych. Odpisy czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów Bank dokonuje na koniec każdego miesiąca. Składnikami kosztów rozliczanych w czasie są przede wszystkim wydatki wynikające ze świadczeń wykonanych na rzecz Banku przez kontrahentów oraz opłacone z góry koszty ubezpieczeń, które zostaną rozliczone w następnych okresach. Opłacone z góry koszty klasyfikowane do czynnych rozliczeń międzyokresowych, w tym koszty ubezpieczeń, które zostaną rozliczone w następnych okresach sprawozdawczych Bank prezentuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Inne aktywa”.

(ii) Rozliczenia międzyokresowe kosztów bierne i przychody przyszłych okresów

Składnikami kosztów rozliczanych w czasie są rezerwy na koszty rzeczowe wynikające ze świadczeń wykonanych na rzecz Banku przez kontrahentów, które zostaną rozliczone w następnych okresach. W szczególności jako bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów Bank ujmuje zobowiązania wobec pracowników z tytułu niewykorzystanych urlopów, premii uznaniowych oraz utworzone rezerwy na zobowiązania. Koszty rozliczane w czasie Bank prezentuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Pozostałe zobowiązania”. Przychody przyszłych okresów to głównie prowizje rozliczane liniowo oraz inne dochody pobrane z góry, których rozliczenie do rachunku zysków i strat nastąpi w przyszłych okresach sprawozdawczych. Przychody rozliczane w czasie Bank prezentuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Pozostałe zobowiązania”.

2.7.16. Pozostałe składniki jednostkowego sprawozdania finansowego

(i) Należności handlowe oraz inne należności

Należności handlowe i inne należności prezentowane jako składnik „Innych aktywów” Bank ujmuje w kwocie wymaganej zapłaty pomniejszonej o odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wartość należności Bank ustala poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie należności w związku z upływem czasu Bank ujmuje jako pozostałe przychody operacyjne.

(ii) Zobowiązania handlowe

Zobowiązania handlowe prezentowane jako składnik „Pozostałych zobowiązań”, inne niż zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu, Bank ujmuje w kwocie wymaganej zapłaty. Długoterminowe zobowiązania handlowe podlegają dyskontowaniu na dzień początkowego ujęcia i na dzień bilansowy.

(iii) Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

Do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży klasyfikowane są aktywa trwałe, w przypadku, jeśli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana przede wszystkim w drodze transakcji sprzedaży, a nie poprzez ich dalsze wykorzystanie.

Sytuacja taka ma miejsce, gdy pojedynczy składnik aktywów (lub grupa) jest przeznaczony do natychmiastowej sprzedaży w jego bieżącym stanie z uwzględnieniem jedynie normalnych i zwyczajowo przyjętych warunków dla sprzedaży tego typu aktywów oraz jego sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, gdy zostaną łącznie spełnione następujące warunki:

- 1) sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, gdy przedstawiciele odpowiedniego poziomu kierownictwa są zdecydowani do wypełnienia planu sprzedaży składnika aktywów (lub grupy do zbycia),
- 2) aktywny program znalezienia nabywcy i zakończenia planu został rozpoczęty,

- 3) składnik aktywów (lub grupa do zbycia) musi być aktywnie oferowany na sprzedaż po cenie, która jest racjonalna w odniesieniu do jego bieżącej wartości godziwej, należy oczekiwać, że sprzedaż zostanie ujęta jako sprzedaż zakończona w czasie jednego roku od dnia klasyfikacji, z wyjątkiem sytuacji dopuszczonych przez MSSF 5 ust. 9, a działania potrzebne do zakończenia planu wskazują, że jest mało prawdopodobne, iż zostaną poczynione znaczące zmiany w planie albo, że plan zostanie zarzucony.

Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży Bank ujmuje w kwocie niższej z dwóch: wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia tych aktywów. Dla aktywów zaklasyfikowanych do tej kategorii nie nalicza się amortyzacji.

W przypadku, gdy kryteria klasyfikacji do grupy aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży nie są dłużej spełniane, Bank zaprzestaje klasyfikacji tego składnika aktywów (lub grupy do zbycia) jako przeznaczonego do sprzedaży oraz dokonuje reklasyfikacji do odpowiedniej kategorii aktywów.

W takim przypadku Bank wycenia składnik aktywów, który nie jest dłużej klasyfikowany jako przeznaczony do sprzedaży (lub nie wchodzi już w skład grupy przeznaczonej do sprzedaży) w kwocie niższej z:

- 1) jego wartości bilansowej z dnia poprzedzającego klasyfikację składnika aktywów (lub grupy do zbycia) jako przeznaczony do sprzedaży, skorygowanej o amortyzację lub aktualizację wyceny, która zostałaby ujęta, gdyby składnik aktywów (lub grupa do zbycia) nie został zaklasyfikowany jako przeznaczony do sprzedaży,
- 2) jego wartości odzyskiwalnej z dnia podjęcia decyzji o braku jego sprzedaży.

(iv) Udzielone zobowiązania pozabilansowe

W ramach działalności operacyjnej Bank zawiera transakcje, które w momencie ich zawarcia nie są ujmowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa lub zobowiązania, lecz powodują powstanie zobowiązań warunkowych. Zobowiązanie warunkowe jest:

- 1) możliwym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, których istnienie zostanie potwierdzone dopiero w momencie wystąpienia lub niewystąpienia jednego lub większej ilości niepewnych przyszłych zdarzeń, które nie w pełni podlegają kontroli Banku,
- 2) obecnym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, ale nie jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, ponieważ nie jest prawdopodobne, aby konieczne było wydatkowanie środków pieniężnych lub innych aktywów w celu wypełnienia obowiązku lub kwoty zobowiązania nie można oszacować w sposób wiarygodny.

Na udzielone zobowiązania pozabilansowe obarczone ryzykiem braku wywiązania się zleceniodawcy z warunków umowy tworzone są rezerwy zgodnie z MSR 37. Najistotniejsze pozycje udzielonych zobowiązań pozabilansowych stanowią przyznane linie kredytowe oraz kredyty w rachunkach bieżących.

W momencie początkowego ujęcia umowę gwarancji finansowej wycenia się do wartości godziwej. Po początkowym ujęciu wycenia się ją według wartości wyższej z:

- 1) wartości ustalonej zgodnie z MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”,
- 2) wartości początkowej pomniejszonej, w odpowiednich przypadkach, o skumulowane odpisy amortyzacyjne ujęte zgodnie z MSR 18 „Przychody”.

2.7.17. Ujmowanie przychodów

(i) Wynik z tytułu odsetek

W przypadku aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu oraz oprocentowanych aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, przychody i koszty odsetkowe Bank ujmuje z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej, która dyskontuje oszacowane przyszłe pieniężne wpływy lub płatności dokonywane w oczekiwanym okresie do wygaśnięcia instrumentu finansowego, a w uzasadnionych przypadkach w okresie krótszym, do bilansowej wartości netto składnika aktywów lub zobowiązania finansowego. Przy wyliczaniu efektywnej stopy procentowej Bank dokonuje oszacowania przepływów pieniężnych, uwzględniając wszelkie postanowienia umowy instrumentu finansowego, jednakże nie uwzględnia potencjalnych przyszłych strat związanych z nieściągalnością kredytów. W przypadku,

gdy Bank zmienia oszacowania płatności udzielonych lub otrzymanych, koryguje wartość bilansową składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego. Korekta jest wyliczana z zastosowaniem pierwotnej efektywnej stopy procentowej instrumentu finansowego i ujmowana jest jako przychód lub koszt odsetkowy w rachunku zysków i strat.

Przychody odsetkowe od dłużnych papierów wartościowych zaklasyfikowanych do kategorii przeznaczonych do obrotu bądź desygnowanych przy początkowym ujęciu do wyceny w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat są ujmowane w przychodach z tytułu odsetek.

Przychody z tytułu odsetek obejmują odsetki, rozliczone dyskonto i premie oraz rozliczone prowizje otrzymane lub należne z tytułu kredytów, lokat międzybankowych oraz papierów wartościowych utrzymywanych do terminu zapadalności, dostępnych do sprzedaży i przeznaczonych do obrotu, ujęte w kalkulacji efektywnej stopy procentowej.

W momencie rozpoznania utraty wartości instrumentu finansowego wycenianego według zamortyzowanego kosztu oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, przychody odsetkowe Bank ujmuje dalej w rachunku zysków i strat, lecz liczy od nowo ustalonej wartości bilansowej instrumentu finansowego (od nowszej niższej wartości instrumentu, to jest wartości pomniejszonej o odpis z tytułu utraty wartości). Do wyliczenia przychodów odsetkowych od nowo ustalonej wartości instrumentu Bank stosuje stopę procentową, według której zdyskontowane zostały przyszłe przepływy pieniężne dla celów wyceny utraty wartości.

Koszty okresu sprawozdawczego dotyczące zobowiązań z tytułu odsetek od rachunków klientów oraz zobowiązań z tytułu emisji własnych papierów wartościowych ujmowane są w rachunku zysków i strat z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

(ii) Wynik z tytułu prowizji i opłat

Opłaty i prowizje obejmują głównie kwoty zapłacone przez klientów od wykonywanych operacji bankowych na rachunkach, rozliczone prowizje z tytułu udzielenia kredytów w rachunku bieżącym oraz rewolwingowych, rozliczone prowizje z tytułu obsługi kart płatniczych oraz kart kredytowych.

Opłaty i prowizje powiązane bezpośrednio z powstaniem aktywów finansowych, dla których określono harmonogram spłat ujmowane są w rachunku zysków i strat jako element efektywnej stopy procentowej i prezentowane są w pozycji przychodów odsetkowych.

Opłaty i prowizje związane z produktami bankowymi bez określonych harmonogramów spłat, w tym w szczególności prowizje od kredytów w rachunku bieżącym, kart kredytowych, kredytów rewolwingowych oraz zobowiązań warunkowych, rozliczane są liniowo w okresie trwania kontraktu i ujmowane w rachunku zysków i strat w pozycji wynik z tytułu prowizji i opłat.

Opłaty za zobowiązanie się Banku do udzielenia kredytu lub pożyczki są odraczane do momentu powstania aktywów finansowych, a następnie podlegają rozliczeniu jako element efektywnej stopy procentowej lub liniowo, w zależności od rodzaju instrumentu finansowego.

Pozostałe opłaty i prowizje są rozpoznawane w rachunku zysków i strat w momencie wykonania usługi.

Przychody i koszty z tytułu prowizji w związku z oferowaniem produktów ubezpieczeniowych

Bank oferuje produkty typu bancassurance, tj. produkty ubezpieczeniowe sprzedawane w placówkach Banku. Przed wdrożeniem produktu ubezpieczeniowego analizie podlega treść ekonomiczna produktu, w tym w szczególności pod kątem bezpośredniego powiązania produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym lub spełnienia kryteriów niezależności tych produktów w celu właściwego ujęcia w rachunku zysków i strat przychodów i kosztów z tytułu oferowania produktów ubezpieczeniowych.

W przypadku stwierdzenia powiązania produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym oferowanym przez Bank, uzyskiwane z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych opłaty stanowią integralną część wynagrodzenia z tytułu sprzedaży instrumentu finansowego.

Otrzymywane bądź należne Bankowi wynagrodzenie z tytułu oferowania produktów ubezpieczeniowych bezpośrednio powiązanych z instrumentami finansowymi wycenianymi według zamortyzowanego kosztu, Bank rozlicza metodą efektywnej stopy procentowej. Wynik rozliczenia rozpoznawany jest w przychodach z tytułu odsetek.

Przychody od produktów ubezpieczeniowych powiązanych z instrumentem finansowym (produktem bankowym), których rozliczenie przebiega w cyklu miesięcznym, rozpoznawane są jednorazowo w rachunku zysków i strat w przychodach z tytułu prowizji.

Koszty bezpośrednio związane ze sprzedażą produktu ubezpieczeniowego rozliczane są zgodnie z zasadą współmierności przychodów i kosztów, jako:

- 1) element zamortyzowanego kosztu instrumentu finansowego, z którym są związane, w przypadku gdy przychody związane ze sprzedażą produktu ubezpieczeniowego są rozliczane metodą efektywnej stopy procentowej,
- 2) jednorazowo, w przypadku gdy przychody związane ze sprzedażą produktu ubezpieczeniowego są rozpoznawane jednorazowo w rachunku zysków i strat.

Otrzymane bądź należne Bankowi wynagrodzenie z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych niepowiązanych z instrumentami finansowymi rozpoznawane jest w rachunku zysków i strat w przychodach z tytułu prowizji.

W przypadku jeżeli Bank wykonuje na rzecz ubezpieczyciela jakiegokolwiek czynności lub usługi wynikające z oferowanych produktów ubezpieczeniowych, wynagrodzenie rozliczane jest w czasie obowiązywania umowy ubezpieczenia, przy uwzględnieniu zasady współmierności przychodów i kosztów oraz z zachowaniem zasady określenia stopnia zaawansowania usługi lub czynności.

W przypadku jeżeli wyniki analizy treści ekonomicznej produktów ubezpieczeniowych wskażą, że Bank nie wykonuje na rzecz zakładu ubezpieczeń żadnych czynności lub usług wynikających z oferowanych produktów ubezpieczeniowych, za wyjątkiem usług zawarcia umowy ubezpieczeniowej i przekazanie składki, należne lub otrzymane wynagrodzenie, zaliczane jest jednorazowo do rachunku zysków i strat jako przychody z tytułu prowizji w dniu rozpoczęcia lub odnowienia polisy ubezpieczeniowej.

(iii) Przychody z tytułu dywidend

Przychody z tytułu dywidend są ujmowane w rachunku zysków i strat Banku w dniu ustalenia praw do ich otrzymania.

(iv) Wynik na działalności podstawowej

Na wynik z działalności podstawowej Banku składają się:

- 1) przychody i koszty z tytułu odsetek,
- 2) przychody i koszty z tytułu prowizji,
- 3) przychody z tytułu dywidend,
- 4) wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany, w tym w szczególności:
 - a) zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zakwalifikowanych do aktywów lub zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz efekt ich wyceny do wartości godziwej,
 - b) wynik z pozycji wymiany wynikający ze zrealizowanych różnic kursowych oraz różnic kursowych powstałych w wyniku przeliczenia aktywów i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych (niezrealizowane różnice kursowe),
- 5) wynik na działalności inwestycyjnej - zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaklasyfikowanych do portfela dostępnych do sprzedaży, dłużnych papierów wartościowych zaklasyfikowanych do pożyczek i należności oraz aktywów utrzymywanych do terminu zapadalności.

(v) Pozostałe przychody i koszty operacyjne

W pozycji pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych Bank wykazuje pozycje niezwiązane bezpośrednio z podstawową działalnością operacyjną.

Pozostałe przychody operacyjne obejmują głównie zyski z tytułu sprzedaży towarów i usług, przychody z tytułu sprzedaży lub likwidacji składników aktywów trwałych i aktywów przejętych za długi, odzyskanych należności nieściągalnych, otrzymanych odszkodowań, kar, grzywien, przychodów z tytułu dzierżawy/najmu nieruchomości oraz rozwiązanych rezerw na sprawy sporne.

Na pozostałe koszty operacyjne składają się głównie straty z tytułu sprzedaży lub likwidacji majątku trwałego w tym aktywów przejętych za długi, koszty windykacji należności, koszty rezerw na sprawy sporne oraz darowizny.

(vi) Wynik z działalności operacyjnej

Na wynik na działalności operacyjnej składa się wynik na działalności podstawowej, pozostałe przychody i koszty operacyjne, ogólne koszty administracyjne, które składają się z kosztów świadczeń pracowniczych, kosztów zakupu towarów i usług, kosztów działalności i kosztów odpisów amortyzacyjnych. Na wynik z działalności operacyjnej składa się także wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

2.7.18. Podatki

(i) Podatek bieżący

Zobowiązania i należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego za okres bieżący i okresy poprzednie Bank wycenia w wysokości kwoty przewidywanej zapłaty na rzecz organów podatkowych lub w przypadku należności - podlegających zwrotowi od organów podatkowych, z zastosowaniem stawek podatkowych i przepisów podatkowych, które na dzień bilansowy prawnie już obowiązywały lub proces legislacyjny ich zatwierdzenia był w zasadzie zakończony.

Bieżący podatek dochodowy dotyczący pozycji ujętych bezpośrednio w kapitale własnym, Bank ujmuje bezpośrednio w kapitale własnym.

(ii) Podatek odroczony

Na potrzeby sprawozdawczości finansowej, odroczony podatek dochodowy Bank oblicza metodą zobowiązań bilansowych w stosunku do różnic przejściowych występujących na dzień bilansowy między wartością podatkową aktywów i zobowiązań, a ich wartością bilansową wykazaną w sprawozdaniu finansowym.

Rezerwa na podatek odroczony ujmowana jest w odniesieniu do wszystkich dodatnich różnic przejściowych z wyjątkiem przypadku, gdy:

- 1) rezerwa na odroczony podatek dochodowy powstaje w wyniku początkowego ujęcia wartości firmy lub innego składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji niestanowiącej połączenia jednostek i w chwili jej zawierania nie ma wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową, oraz
- 2) wynikają z inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych i udziałów we wspólnych przedsięwzięciach, a terminy ich odwracania się podlegają kontroli przez Bank oraz gdy prawdopodobne jest, iż w dającej się przewidzieć przyszłości różnice przejściowe nie ulegną odwróceniu.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego Bank ujmuje w odniesieniu do wszystkich ujemnych różnic przejściowych, jak również niewykorzystanych ulg podatkowych i niewykorzystanych strat podatkowych przeniesionych na następne lata, w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania, który pozwoli wykorzystać te różnice, ulgi i straty z wyjątkiem przypadku, gdy:

- 1) aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczące ujemnych różnic przejściowych powstają w wyniku początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji niestanowiącej połączenia jednostek i w chwili jej zawierania nie mają wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową, oraz
- 2) w przypadku ujemnych różnic przejściowych z tytułu inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych oraz udziałów we wspólnych przedsięwzięciach, składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jedynie w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, iż w dającej się przewidzieć przyszłości różnice

przejściowe ulegną odwróceniu i osiągnięty zostanie dochód do opodatkowania, który pozwoli na potrącenie ujemnych różnic przejściowych.

Wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego Bank weryfikuje na każdy dzień bilansowy i dokonuje stosownego obniżenia, o ile przestało być prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Nieujęty składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego podlega ponownej ocenie na każdy dzień bilansowy i jest ujmowany do wysokości odzwierciedlającej prawdopodobieństwo osiągnięcia w przyszłości dochodów do opodatkowania, które pozwolą na zrealizowanie tego składnika aktywów.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz rezerwy na podatek odroczone wyceniane są z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą obowiązywać w okresie, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując za podstawę stawki podatkowe i przepisy podatkowe, które na dzień bilansowy prawnie już obowiązywały lub proces legislacyjny ich zatwierdzenia był w zasadzie zakończony.

Odroczony podatek dochodowy dotyczący pozycji ujętych bezpośrednio w kapitale własnym ujmowany jest w kapitale własnym.

Bank kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego na mocy posiadanego tytułu prawnego do przeprowadzenia kompensat aktywów z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

2.7.19. Kapitały własne

Kapitał zakładowy wykazywany jest w wysokości zgodnej ze statutem Banku oraz wpisem do rejestru sądowego według wartości nominalnej. Pozostałe kapitały własne Bank wykazuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej z uwzględnieniem ich podziału na rodzaje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i z postanowieniami statutu Banku. Do kapitałów własnych Bank zalicza wynik netto za okres bieżący, niepodzielony zysk lub niepokrytą stratę z okresów poprzednich oraz wynik wyceny aktywów finansowych, które są wyceniane przez kapitał z aktualizacji wyceny.

Kapitały własne stanowią:

- 1) kapitał zakładowy – wykazywany w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej,
- 2) akcje własne – skupione akcje Banku wchodzące w skład kapitału zakładowego, lecz niebędące w posiadaniu akcjonariuszy - akcje własne prezentowane są w wartości ujemnej,
- 3) kapitał zapasowy - tworzony jest z corocznych odpisów z zysku netto z przeznaczeniem na pokrycie strat, jakie mogą wyniknąć w związku z działalnością Banku. Coroczne odpisy na kapitał zapasowy powinny wynosić co najmniej 8% zysku netto i dokonywane są do czasu osiągnięcia przez ten kapitał wysokości co najmniej jednej trzeciej kapitału zakładowego. Do kapitału zapasowego zalicza się nadwyżki osiągnięte przy emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej. Kapitał zapasowy pomniejszany jest o koszty bezpośrednio związane z emisją akcji własnych,
- 4) kapitał z aktualizacji wyceny - obejmuje skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, skutki wyceny pochodnych instrumentów zabezpieczających przepływy pieniężne oraz wartość podatku odroczonego dla pozycji stanowiących różnice przejściowe odniesione na kapitał z aktualizacji wyceny,
- 5) niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych - obejmujący niepodzielone zyski i niepokryte straty z lat ubiegłych,
- 6) wynik roku bieżącego – zysk lub strata wynikająca z rachunku zysków i strat za okres, za który sporządzane jest sprawozdanie finansowe. Zysk lub strata netto uwzględnia podatek dochodowy,
- 7) pozostałe kapitały:
 - a) fundusz ogólnego ryzyka w Banku tworzony jest zgodnie z ustawą Prawo bankowe, z zysku po opodatkowaniu i przeznaczony jest na niezidentyfikowane ryzyka działalności Banku,

b) kapitały rezerwowe służące celom określonym w statucie tworzone z odpisów z zysku.

Wykupione akcje własne są ujmowane przez Bank według ceny nabycia i pomniejszają kapitał własny do momentu ich anulowania. Zyski lub straty ponoszone przy wykupie, sprzedaży lub umorzeniu akcji własnych nie wpływają na rachunek zysków i strat. Różnica pomiędzy wartością bilansową, a ceną zakupu, w przypadku ponownego wydania akcji, jest ujmowana w ramach nadwyżki ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej. Prawa przypisane do akcji własnych są anulowane i nie jest do nich alokowane prawo do dywidendy.

(i) Dywidendy

Dywidendy, które zostały zatwierdzone przez Walne Zgromadzenie, ale nie zostały wypłacone na dzień bilansowy, Bank ujawnia w pozycji „Pozostałe zobowiązania”.

2.7.20. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych (ZFŚS)

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 marca 1994 roku o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych Bank tworzy ZFŚS. Celem Funduszu jest finansowanie działalności socjalnej na rzecz pracowników. Zobowiązania Funduszu stanowią zakumulowane odpisy dokonane przez Bank na rzecz ZFŚS pomniejszone o bezzwrotne wydatki z ZFŚS. W Banku nie występuje majątek socjalny, całość zobowiązań z tytułu ZFŚS wyrażona jest w środkach pieniężnych zgromadzonych na wyodrębnionym rachunku bankowym.

Ze względu na fakt, że aktywa ZFŚS nie stanowią aktywów Banku, Bank w sprawozdaniu z sytuacji finansowej dokonał kompensaty aktywów i zobowiązań Funduszu. W związku z powyższym saldo z tytułu ZFŚS w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Banku na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło zero.

2.7.21. Transakcje i salda w walutach obcych

Sprawozdanie finansowe zostało przygotowane w polskich złotych. Polski złoty jest walutą funkcjonalną Banku oraz walutą podstawowego środowiska gospodarczego, w którym działa Bank.

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Bank przelicza:

- 1) pozycje pieniężne w walucie obcej przy zastosowaniu kursu zamknięcia, tj. kursu średniego ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego na koniec okresu sprawozdawczego,
- 2) pozycje niepieniężne wyceniane według historycznej ceny nabycia wyrażonej w walucie obcej przy zastosowaniu kursu wymiany z dnia transakcji,
- 3) pozycje niepieniężne wyceniane w wartości godziwej wyrażonej w walucie obcej przeliczane są przy zastosowaniu kursów wymiany, które obowiązywały w dniu, na który wartość godziwa została ustalona.

Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań pieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w rachunku zysków i strat.

Następujące kursy zostały przyjęte dla potrzeb wyceny bilansowej:

	31.12.2017	31.12.2016
EUR	4,1709	4,4240
USD	3,4813	4,1793

2.8. Wprowadzenie nowych standardów i interpretacji oraz zmian standardów i interpretacji

2.8.1. Nowe standardy i interpretacje

Standard/interpretacja	Data wejścia w życie	Opis zmian i wpływ na sprawozdanie
MSR 7 (zmiana) „Rachunek przepływów pieniężnych”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Zmiany wymagają, aby jednostka zastosowała ujawnienia umożliwiające czytelnikom sprawozdań finansowych ocenę zmian zobowiązań wynikających z działalności finansowej, w tym zarówno zmian wynikających z przepływów pieniężnych jak i niepieniężnych. W ocenie Banku powyższa zmiana standardu nie miała istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.
MSR 12 (zmiana) „Podatek dochodowy”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Zmiany wyjaśniają sposób wykazywania aktywów z tytułu odroczonego podatku od niezrealizowanych strat na instrumentach dłużnych wycenianych do wartości godziwej, oszacowaniem prawdopodobnego przyszłego dochodu do opodatkowania oraz oceną, czy wypracowany dochód pozwoli na zrealizowanie ujemnych różnic przejściowych. W ocenie Banku powyższa zmiana standardu nie miała istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.
Zmiany do MSSF 2014-2016 MSSF 12 (zmiana) „Ujawnienia na temat udziałów w innych jednostkach”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Zmiany dokonano w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF, które są ukierunkowane na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa. W ocenie Banku powyższa zmiana standardu nie miała istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.

2.8.2. Standardy i interpretacje, które zostały opublikowane i zatwierdzone przez UE, ale wejdą w życie po dniu bilansowym

Standard/interpretacja	Data wejścia w życie	Opis zmian i wpływ na sprawozdanie
Zmiany do MSSF 2014-2016 MSR 28 (zmiana „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych” oraz MSSF 1 (zmiana „Zastosowanie MSSF po raz pierwszy”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Zmiany dokonano w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF, które są ukierunkowane na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa. Według oceny Banku zmiany nie będą miały wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.
MSSF 2 (zmiana „Płatności na bazie akcji”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Zmiany dotyczą doprecyzowania sposobu ujęcia niektórych transakcji płatności na bazie akcji. Według oceny Banku zmiana standardu nie ma zastosowania.
MSSF 9 „Instrumenty finansowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Nowe przepisy są częścią zmian zastępujących dotychczasowy standard MSR 39 „Instrumenty finansowe – ujmowanie i wycena”. Główne zmiany wynikające z nowego standardu to między innymi: <ol style="list-style-type: none"> 1) nowe zasady klasyfikacji aktywów finansowych, 2) nowe kryteria klasyfikacji aktywów do grupy aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu, 3) nowe zasady rozpoznawania zmian wyceny do wartości godziwej inwestycji w kapitałowe instrumenty finansowe, 4) nowa koncepcja w obszarze utraty wartości, która w MSSF 9 opiera się na stratach oczekiwanych, podczas gdy w MSR 39 opiera się na stratach poniesionych, 5) likwidacja konieczności wyodrębniania wbudowanych instrumentów pochodnych z aktywów finansowych. <p>Większość wymogów MSR 39 w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych została przeniesiona do MSSF 9 w niezmiennym kształcie.</p> <p>Szczegółowy opis dotyczący MSSF 9 przedstawiony został w niniejszej notce.</p>
MSSF 15 „Przychody z umów z kontrahentami”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Główną zasadą nowego standardu jest ujmowanie przychodów w taki sposób, aby rozpoznać transfer towarów lub usług na rzecz klientów w kwocie odpowiadającej wynagrodzeniu, tj. zapłacie, które spółka spodziewa się otrzymać w zamian za te towary lub usługi. Zgodnie z nowym MSSF 15 przychód powstaje w momencie, gdy kontrola nad towarami lub usługami przechodzi w ręce klienta. W ocenie Banku powyższy standard nie będzie mieć istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

MSSF 15 (zmiana) „Przychody umów z klientami”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Wyjaśnienie do MSSF 15 „Przychody umów z klientami” wyjaśniające niektóre wymogi standardu i wprowadzające do przepisów przejściowych dodatkowe uproszczenia. W ocenie Banku powyższa zmiana nie będzie mieć istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.
MSSF 16 „Leasing”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Nowy standard zastąpi obecnie obowiązujący MSR 17 „Leasing”. Zgodnie z nowym standardem leasingobiorcy mają obowiązek ujmowania prawa do korzystania ze składnika aktywów oraz zobowiązania w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w przypadku wszystkich umów leasingu. Wyjątkiem są krótkoterminowe umowy leasingu o okresie obowiązywania do 12 miesięcy oraz umowy leasingu aktywów o niewielkiej wartości. Wpływ nowego standardu na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.

MSSF 9 Instrumenty finansowe

W listopadzie 2016 roku Komisja Europejska zatwierdziła Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 9 „Instrumenty Finansowe”, który zastąpi obowiązujący standard MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”. MSSF 9 zawiera zmiany w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów i zobowiązań finansowych, kalkulacji odpisów na utratę wartości aktywów finansowych oraz rachunkowości zabezpieczeń i będzie obowiązywał dla rocznych okresów rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku.

Wdrożenie MSSF 9 wpłynie na zmianę zasad rachunkowości Banku głównie w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych, a także rozpoznawania i kalkulacji utraty wartości tych aktywów. MSSF 9 nie wprowadza istotnych zmian w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych w stosunku do zasad obowiązujących w MSR 39, które mogłyby mieć istotny wpływ na sprawozdanie finansowe Banku.

Bank, w ramach prowadzonego projektu wdrożenia MSSF 9 pracował nad modelowaniem i budowaniem niezbędnych rozwiązań dla poszczególnych wymogów. Prace metodologiczne koncentrowały się na wypracowaniu i implementacji modeli służących ustaleniu wartości odpisów opartych na koncepcji strat oczekiwanych, w tym w szczególności na wypracowaniu definicji istotnego wzrostu ryzyka, zasad klasyfikacji instrumentów finansowych do poszczególnych koszyków oraz wypracowaniu modelu ustalania wartości godziwej dla kredytów oraz dłużnych papierów wartościowych, a także wdrożeniu procesów związanych z testem kontraktowych przepływów pieniężnych oraz wyznaczeniem modeli biznesowych.

Dodatkowo, prace wdrożeniowe skupione były, w szczególności nad założeniami modelu utraty wartości, pozyskaniem niezbędnych danych jak również projektowaniem procesu i narzędzi.

Klasyfikacja i wycena

MSSF 9 wprowadza zmieniony model klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych oraz model utraty wartości instrumentów finansowych oparty na koncepcji "straty oczekiwanej".

Zgodnie z MSSF 9, aktywa finansowe klasyfikowane są na moment początkowego ujęcia w księgach do jednej z trzech kategorii wyceny:

- 1) aktywa finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu,
- 2) aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez inne całkowite dochody,
- 3) aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez wynik finansowy.

Klasyfikacja aktywów finansowych do jednej z powyższych kategorii wyceny uzależniona jest od:

- 1) modelu biznesowego w zakresie zarządzania aktywami finansowymi, oraz
- 2) charakterystyki kontraktowych przepływów pieniężnych składnika aktywów finansowych, które są ujmowane w ramach poszczególnych modeli biznesowych. Ocena ma na celu weryfikację, czy warunki umowy powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej (kapitału) i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty (tzw. kryterium SPPI – ang. solely payments of principal and interest).

Modele biznesowe

Ocena modelu biznesowego polega na analizie kryteriów jakościowych i ilościowych.

Bank BPS S.A. opracowując modele biznesowe opierał się na następujących kryteriach jakościowych:

- 1) sposób, w jaki wyniki na aktywach finansowych w ramach danego modelu biznesowego są oceniane wewnętrznie i raportowane do kluczowego personelu kierowniczego Banku BPS S.A.,
- 2) ryzyko mające wpływ na wyniki realizowane na aktywach finansowych w ramach danego modelu biznesowego oraz w szczególności sposób, w jaki to ryzyko jest zarządzane,
- 3) sposób zarządzania - aktywa wyodrębnione w ramach każdego modelu powinny być zarządzane operacyjnie w sposób odrębny bez możliwości transferu aktywów pomiędzy portfelami bez zmiany modelu,
- 4) sposób, w jaki wynagradzane są osoby zarządzające portfelem instrumentów finansowych.

Kryteria ilościowe brane pod uwagę przy ocenie modelu biznesowego winny dać możliwość ustalenia, czy sprzedaż aktywów finansowych w analizowanym okresie nie przekracza ustalonych w ujęciu procentowym wartości progowych określonych w wewnętrznych regulacjach Banku.

Bank BPS S.A. uznaje, że model biznesowy zakładający utrzymywanie aktywów finansowych wynikających z umowy dopuszcza sprzedaż aktywów w sytuacji gdy:

- 1) wynika ze wzrostu ryzyka kredytowego związanego z aktywami finansowymi,
- 2) jest nieznacząca nawet przy wysokiej częstotliwości dokonywania sprzedaży,
- 3) sprzedaże dokonywane są sporadycznie nawet jeżeli wolumen tej sprzedaży jest znaczący,
- 4) sprzedaż aktywów finansowych w celu zabezpieczenia płynności w warunkach skrajnych,
- 5) sprzedaż jest wymuszona przez strony trzecie, np. organy nadzorcze,
- 6) ma miejsce blisko terminu zapadalności, a przychody ze sprzedaży są w przybliżeniu równe pozostałym do uzyskania przepływom pieniężnym wynikającym z umowy.

Sprzedaże dokonywane w innych przypadkach niż opisane powyżej powodują konieczność zmiany modelu biznesowego. Biorąc pod uwagę cel utrzymywania aktywów finansowych Bank BPS wyodrębnił trzy modele biznesowe:

- 1) *Model zakładający utrzymywanie aktywów finansowych w celu uzyskania umownych przepływów pieniężnych*

Nadrzędnym celem biznesowym tego modelu jest otrzymywanie umownych przepływów pieniężnych z danej grupy aktywów finansowych do daty ich zapadalności. Podstawowe cele utrzymywania portfela instrumentów finansowych to generowanie zysków w długim okresie poprzez generowanie przepływów pieniężnych, wykorzystywanie instrumentów finansowych stanowiących zabezpieczenie kredytu technicznego, kredytu lombardowego, Funduszu Ochrony Środków Gwarantowanych za Zrzeszenie Banku BPS S.A., utrzymywanie papierów wartościowych zabezpieczających środki zgromadzone na depozycie obowiązkowym oraz funduszu zabezpieczającym Systemu Ochrony Zrzeszenia.

- 2) *Model zakładający uzyskiwanie umownych przepływów pieniężnych jak i sprzedaż, które stanowią integralne elementy realizacji celu biznesowego portfela,*

Podstawowym celem biznesowym tego modelu jest zabezpieczenie ryzyka płynności poprzez lokowanie nadwyżek płynności na rynku pieniężnym, refinansowanie niedoborów płynności, operacyjne zarządzanie ryzykiem stopy procentowej Banku, utrzymywanie za Bank oraz zrzeszone Banki Spółdzielcze wymaganego średniego stanu na rachunku rezerwy obowiązkowej. Cele tego modelu biznesowego realizowane są poprzez uzyskiwanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy oraz poprzez sprzedaż aktywów finansowych.

- 3) *Model rezydualny obejmujący instrumenty finansowe, dla których strategia zakłada realizację przepływów pieniężnych ze sprzedaży.*

Podstawowymi celami tego modelu biznesowego jest generowanie przychodów z działalności handlowej na własny rachunek poprzez wykorzystywanie krótkoterminowych oczekiwanych zmian cen i kursów poszczególnych instrumentów finansowych.

Testy kontraktowych przepływów pieniężnych składnika aktywów finansowych

Testy charakterystyki kontraktowych przepływów pieniężnych aktywów finansowych (test SPPI), które są klasyfikowane do poszczególnych modeli biznesowych, ma na celu weryfikację, czy warunki umowy powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej (kapitału) i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty (odsetek umownych).

Kwota główna (kapitał) pomniejszona o zapłacone prowizje stanowi wartość godziwą składnika aktywów finansowych w dacie początkowego ujęcia.

Przepływy pieniężne wynikające ze spłaty odsetek obejmują wynagrodzenie za wartość pieniądza w czasie, za ryzyko kredytowe związane z brakiem możliwości odzyskania kapitału w okresie umownym oraz za inne podstawowe ryzyka związane z udzielaniem kredytów i marżę zysku.

Zgodnie z MSSF 9 tylko umowy, których kontraktowe przepływy pieniężne obejmują kwotę główną oraz odsetki umowne spełniają wymogi testu kontraktowych przepływów pieniężnych i mogą być wyceniane, w przypadku:

- 1) aktywów finansowych zaklasyfikowanych do modelu biznesowego zakładającego utrzymywanie aktywów finansowych w celu uzyskania przepływów pieniężnych wynikających z umowy, w zamortyzowanym koszcie,
- 2) aktywów finansowych zaklasyfikowanych do modelu biznesowego zakładającego utrzymywanie aktywów finansowych w celu uzyskania przepływów pieniężnych wynikających z umowy oraz poprzez sprzedaż, w wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Aktywa finansowe, które nie spełniają testu kontraktowych przepływów pieniężnych wyceniane są obligatoryjnie w wartości godziwej przez wynik finansowy, niezależnie od przyporządkowania do modelu biznesowego.

Zmiany w klasyfikacji i wycenie aktywów finansowych

Na potrzeby wdrożenia standardu MSSF 9 Bank BPS S.A. dokonał analizy posiadanych na dzień 31 grudnia 2017 roku składników aktywów finansowych, polegającej na:

- 1) określeniu oraz przypisaniu grup składników aktywów finansowych do odpowiedniego modelu biznesowego na podstawie oceny przyjętego sposobu zarządzania portfelami aktywów finansowych, sposobu oceny dochodowości danych portfeli aktywów finansowych, analizę typów ryzyka mających wpływ na efektywność portfeli oraz sposobu zarządzania ryzykiem,
- 2) analizie przyczyny dokonanych w przeszłości sprzedaży aktywów finansowych w ramach danych portfeli,
- 3) analizie oczekiwań, co do planowanych przyszłych wartości sprzedaży aktywów finansowych oraz ich częstotliwości w ramach danych portfeli,
- 4) identyfikacji i analizie zapisów umownych aktywów finansowych celem ustalenia czy kontraktowe przepływy pieniężne stanowią zapłatę kwoty głównej i odsetek.

Zidentyfikowane przez Bank BPS S.A. w trakcie analiz zmiany klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych dotyczą:

- 1) Instrumentów finansowych, których kontraktowe przepływy pieniężne nie stanowią kwoty głównej i odsetek – konstrukcja oprocentowania z elementem dźwigni.

W ramach dostosowania do wymogów MSSF 9 Bank BPS S.A. zaklasyfikował portfel kredytów, których konstrukcja oprocentowania zawiera element dźwigni (mnożnik większy od jedności) do aktywów wycenianych według wartości godziwej przez wynik finansowy. Do tej grupy kredytów ujęte zostały kredyty preferencyjne z dopłatą do oprocentowania płaconą przez ARiMR udzielane przez Bank w okresie do marca 2015 roku, oraz kredyty studenckie dofinansowywane z Funduszu Pożyczek i Kredytów Studenckich. Konstrukcja oprocentowania tych kredytów oparta jest o stopę redyskonta weksli NBP i mnożnik o wartości wyższej od jedności. Wartość brutto na dzień zmiany wyceny tych kredytów z ujęcia w zamortyzowanym koszcie na wartość godziwą przez wynik finansowy, wyniosła: dla kredytów preferencyjnych z dopłatą z ARiMR 355.338 tys. zł natomiast kredytów studenckich 26.820 tys. zł.

Wartość korekty z tytułu wyceny tych kredytów do wartości godziwej wyniosła łącznie -22.446 tys. zł, w tym wartość wyceny do wartości godziwej wyniosła -58.621 tys. zł, a wartość odwróconej straty z tytułu utraty wartości wyniosła 36.175 tys. zł. Wartości powyższe nie uwzględniają efektu podatkowego.

2) Inwestycje Banku BPS S.A. w instrumenty kapitałowe.

Do dnia 31 grudnia 2017 roku Bank BPS S.A. stosował dla nienotowanych instrumentów kapitałowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży wycenę w koszcie historycznym z uwzględnieniem odpisów z tytułu utraty wartości. Od daty wejścia w życie standardu MSSF 9 domyślną metodą wyceny dla instrumentów kapitałowych jest wartość godziwa przez wynik finansowy, chyba że na moment początkowego ujęcia dokonany zostanie nieodwołalny wybór ujmowania przyszłych zmian wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Korzystając z tej możliwości Bank BPS S.A. podjął nieodwołalną decyzję o wyznaczeniu inwestycji strategicznych z portfela inwestycji kapitałowych, jako wycenianych do wartości godziwej przez inne całkowite dochody. Decyzja ta dotyczy inwestycji z portfela instrumentów kapitałowych z subportfela akcji i udziałów oraz subportfela dynamicznych funduszy inwestycji otwartych. Inwestycje kapitałowe, w stosunku do których Bank BPS S.A. wybrał opcję wyceny do wartości godziwej przez inne całkowite dochody zostały nabyte w celu długoterminowego ich utrzymywania w portfelu inwestycyjnym bez intencji ich sprzedaży w krótkim horyzoncie czasowym. W przypadku potencjalnej sprzedaży tych instrumentów w przyszłości, wynik ze sprzedaży będzie rozpoznany przez inne całkowite dochody.

Wartość korekty z tytułu wyceny instrumentów kapitałowych do wartości godziwej wyniosła łącznie 5.037 tys. zł, a zmiany wynikające z reklasyfikacji wyniosły 2.204 tys. zł. Wartości te nie uwzględniają efektu podatkowego.

Bank BPS S.A. nie zidentyfikował zobowiązań finansowych, w stosunku do których zaistniałby obowiązek zmian zasad wyceny. Zobowiązania finansowe będą w dalszym ciągu wyceniane według dotychczasowych zasad określonych w MSR 39, tj. w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej przez wynik finansowy.

Dane porównawcze

Bank podjął decyzję o retrospektywnym zastosowaniu zasad w zakresie klasyfikacji, wyceny oraz utraty wartości poprzez korektę bilansu otwarcia na dzień 1 stycznia 2018 bez korygowania okresów porównawczych. Różnice wartości bilansowej aktywów finansowych wynikających z zastosowania MSSF 9 zostaną ujęte na dzień 1 stycznia 2018 roku w kapitałach własnych w pozycji „Wynik z lat ubiegłych”.

Utrata wartości ekspozycji kredytowych

MSSF 9 zastąpił obowiązujący zgodnie z postanowieniami MSR 39 model utraty wartości funkcjonujący w oparciu o model straty poniesionej, nowym modelem opartym o wyznaczanie oczekiwanych strat kredytowych. Konsekwencją tej zmiany będzie konieczność kalkulacji odpisów z tytułu utraty wartości w oparciu o oczekiwane straty kredytowe oraz uwzględniania prognoz i spodziewanych przyszłych warunków makroekonomicznych w kontekście oceny ryzyka kredytowego ekspozycji. Zmiana koncepcji straty poniesionej na rzecz straty oczekiwanej, ma istotne konsekwencje w zakresie modelowania parametrów ryzyka kredytowego oraz ostatecznej wysokości utworzonych odpisów.

MSSF 9 uzależnia sposób rozpoznawania strat oczekiwanych w zależności od zmiany poziomu ryzyka, która nastąpiła od momentu początkowego ujęcia. Standard wprowadził 3 koszyki rozpoznawania strat oczekiwanych:

- 1) Koszyk 1 – przewidziany dla aktywów finansowych, w przypadku których nie stwierdzono znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia lub które posiadają niski poziom ryzyka kredytowego. Horyzont czasowy dla rozpoznania straty oczekiwanej wynosi 12 miesięcy.
- 2) Koszyk 2 – przewidziany dla aktywów finansowych, dla których zidentyfikowano znaczący wzrost ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia i jednocześnie nie zostało rozpoznane zdarzenie utraty wartości. Dla koszyka 2 strata oczekiwana rozpoznawana jest w odniesieniu do całego oczekiwanego okresu życia ekspozycji.
- 3) Koszyk 3 – do którego alokowane są aktywa z rozpoznaniem zdarzeniem utraty wartości (zaistniały przesłanki utraty wartości). Dla koszyka 3 strata oczekiwana rozpoznawana jest w odniesieniu do całego oczekiwanego okresu życia ekspozycji.

W przypadku zakupionych lub powstałych aktywów finansowych, które w momencie początkowego ujęcia dotknięte są utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (POCI) strata oczekiwana rozpoznawana jest w odniesieniu do pozostałego okresu życia ekspozycji.

Aktywa finansowe o niskim poziomie ryzyka to aktywa o niskim ryzyku niewykonania zobowiązania przez kredytobiorców, którzy spełniają łącznie następujące kryteria:

- 1) posiadają wysoką zdolność regulowania zobowiązań pieniężnych z krótkim terminie,
- 2) niekorzystne warunki gospodarcze w dłuższym okresie nie wpływają negatywnie na zdolność regulowania zobowiązań pieniężnych,
- 3) posiadają rating odpowiadający poziomowi inwestycyjnemu,
- 4) rating inwestycyjny kredytobiorców utrzymuje się w okresie dłuższym niż 12 miesięcy.

Identyfikacja znaczącego wzrostu ryzyka dokonywana jest w oparciu o następujące kryteria:

- 1) występują istotne sygnały ostrzegawcze – zdarzenia, które powodują wzrost ryzyka,
- 2) maksymalne opóźnienie klienta z trzech ostatnich miesięcy przekroczyło 30 dni,
- 3) rating klienta z momentu udzielenia obniżył się o 2 klasy,
- 4) klient posiada kredyty restrukturyzowane i forborne.

Podjęcie do szacowania parametrów ryzyka

Model PD - prawdopodobieństwo ujawnienia się przesłanki utraty wartości jest estymowane w oparciu o dane historyczne z zastosowaniem metody opartej o macierz migracji łańcucha Markowa. Do wyliczeń wykorzystywana jest segmentacja związana z opóźnieniem w spłacie. Bank na potrzeby MSSF 9 szacuje wartość PD w horyzoncie życia ekspozycji. Dodatkowo przy kalkulacji parametru PD dla ekspozycji w koszyku 1 okres LIP liczony jest w horyzoncie 12 miesięcy.

Model LGD dla ekspozycji będących w 1 i 2 koszyku opiera się wyłącznie na oczekiwanych odzyskach z zabezpieczeń, Bank dla tych koszyków nie uwzględnia odzysków z części niezabezpieczonej. W przypadku koszyka 3 nie nastąpiły zmiany w porównaniu z dotychczasowym modelem LGD.

Model EAD/CCF obejmuje kalkulację parametru CCF, oczekiwanego czasu trwania produktu (w przypadku aktywów o charakterze rewolwingowym). Segmentacja modelu CCF bazuje na typie klienta oraz typie produktu. Szacowana strata jest iloczynem parametrów EAD, PD, LGD wyliczona w horyzoncie miesięcznym, a oczekiwana strata jest sumą cząstkowych strat w poszczególnych okresach odpowiednich dla poszczególnych koszyków.

Zastosowane rozwiązania MSSF 9 w obszarze kalkulacji utraty wartości wpłynęły na wzrost odpisów z tytułu utraty wartości w Banku BPS S.A. w efekcie identyfikacji ekspozycji ze znaczącym wzrostem ryzyka (koszyk 2) i związaną z tym koniecznością szacowania odpisów w horyzoncie dożywotnim oraz wydłużeniem okresu identyfikacji straty (LIP) dla ekspozycji w koszyku 1 do 12 miesięcy. Dotychczas Bank BPS S.A. kalkulował parametry PD w oparciu o wyznaczony empirycznie LIP, który dla większości segmentów był krótszy niż 12 miesięcy.

Łączny wzrost odpisów z tytułu utraty wartości, rozpoznany w kapitałach własnych w pozycji „Wynik z lat ubiegłych”, wyniósł -47.090 tys. zł, z czego kwota -46.379 tys. zł dotyczy pozycji bilansowych, kwota -711 tys. zł dotyczy wzrostu rezerw na zobowiązania pozabilansowe, które prezentowane są w pozycji „Rezerwy”.

Wpływ MSSF 9 na sytuację finansową

Poniżej zaprezentowano wpływ wdrożenia MSSF 9 na klasyfikację aktywów finansowych według stanu na dzień 1 stycznia 2018 roku.

	2017-12-31 MSR39 w tys. zł	Reklasyfikacja	Wycena	2018-01-01 MSSF9 w tys. zł
Aktywa				
Należności od innych banków	996 735	-70 407	33	926 361
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	-	377 410	-22 446	354 964
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 561 263	-704 237	-43 584	7 813 442
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 427 698	-5 427 698	-	-
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	-	5 396 271	4 330	5 400 601
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	-5 874 890	-	-
Dłużne papiery wartościowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu	-	6 303 551	-1 668	6 301 883
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	75 121	0	12 169	87 290
Aktywa razem	20 935 707	0	-51 166	20 884 541
Zobowiązania				
Rezerwy	15 480	-	711	16 191
Zobowiązania razem	15 480	-	711	16 191
Kapitał własny				
Kapitał z aktualizacji wyceny	24 210	-2 569	4 935	26 576
Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	-	2 569	-56 812	-54 243
Kapitał własny ogółem	24 210	0	-51 877	-27 667
Suma zobowiązań i kapitału własnego	39 690	0	-51 166	-11 476

Na dzień 1 stycznia 2018 roku zmiany klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych wpłynęły na wartości zysków zatrzymanych oraz kapitału z aktualizacji wyceny łącznie, bez wpływu podatku odroczonego, w wysokości -64.046 tys. zł.

Zaprezentowany wpływ zmian zasad klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych może podlegać zmianie z uwagi na dyskusje odnośnie klasyfikacji i wyceny niektórych aktywów finansowych oraz brak praktyki rynkowej w tej kwestii.

Wpływ MSSF 9 na adekwatność kapitałową

W dniu 12 grudnia 2017 roku Parlament Europejski i Rada UE przyjęli Rozporządzenie nr 2017/2395 zmieniające Rozporządzenie nr 575/2013 w odniesieniu do rozwiązań przejściowych dotyczących złagodzenia wpływu wprowadzenia MSSF 9 na fundusze własne oraz dotyczących traktowania jako duże ekspozycje niektórych ekspozycji wobec podmiotów sektora publicznego denominowanych w walucie krajowej dowolnego państwa członkowskiego. Powyższe Rozporządzenie dopuszcza możliwość stosowania rozwiązań przejściowych począwszy od dnia 1 stycznia 2018 roku.

Parlament Europejski i Rada UE uznali, że stosowanie MSSF 9 może doprowadzić do nagłego znacznego zwiększenia rezerw na oczekiwane straty kredytowe, a co za tym idzie do nagłego spadku kapitału

podstawowego Tier I, stąd też niezbędne jest wprowadzenie rozwiązania przejściowego które zminimalizuje negatywny wpływ nowego modelu pomiaru utraty wartości w ramach MSSF 9 na kapitał podstawowy Tier I.

Rozporządzenie wprowadza poniżej opisane rozwiązania przejściowe łagodzące negatywny wpływ zwiększenia rezerw na oczekiwane straty kredytowe na kapitał podstawowy Tier I:

- 1) Jeżeli bilans otwarcia na dzień pierwszego zastosowania MSSF 9 odzwierciedla spadek kapitału podstawowego Tier I w wyniku zwiększonych rezerw na oczekiwane straty kredytowe, łącznie z odpisem na oczekiwane straty kredytowe w całym okresie życia z tytułu aktywów finansowych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe, w porównaniu z bilansem zamknięcia na poprzedni dzień, w okresie przejściowym Bank BPS S.A. ma możliwość uwzględnienia w kapitale podstawowym Tier I pewnej części zwiększonych rezerw na oczekiwane straty kredytowe. Ten okres przejściowy powinien trwać maksymalnie pięć lat i rozpoczynać się w 2018 r. Część rezerw na oczekiwane straty kredytowe, jaką można uwzględnić w kapitale podstawowym Tier I, powinna zmniejszać się z czasem do zera, tak by zapewnić pełne wdrożenie MSSF 9 w dniu następującym bezpośrednio po zakończeniu okresu przejściowego.
- 2) Współczynniki amortyzacji wpływu zastosowania rozwiązań MSSF 9 na kapitał podstawowy Tier I w kolejnych 5 latach okresu przejściowego, począwszy od 2018 roku wynoszą odpowiednio: 95%, 85%, 70%, 50%, 25%.
- 3) Bank BPS S.A. powinien podjąć decyzję dotyczącą stosowania rozwiązań przejściowych i odpowiednio poinformować o tym Komisję Nadzoru Finansowego.
- 4) Bank BPS S.A. ma możliwość, w okresie przejściowym, jednorazowego cofnięcia swojej pierwotnej decyzji, pod warunkiem uprzedniego uzyskania zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego.
- 5) W przypadku podjęcia decyzji o stosowaniu rozwiązań przejściowych związanych z MSSF 9, Bank BPS S.A. jest zobowiązany do podawania do publicznej wiadomości swoje fundusze własne, współczynniki kapitałowe, jak również wskaźnik dźwigni, zarówno z zastosowaniem, jak i bez zastosowania tych rozwiązań, aby umożliwić wszystkim zainteresowanym ocenę wpływu tych rozwiązań.
- 6) W przypadku podjęcia decyzji o stosowaniu rozwiązań przejściowych, Bank BPS S.A. będzie zobowiązany do dostosowania obliczenia regulacyjnych wymogów kapitałowych, na które rezerwy na oczekiwane straty kredytowe mają bezpośredni wpływ, aby zapewnić, by nie były uzyskiwane nienależne ulgi w kapitale. Na przykład korekty z tytułu szczególnego ryzyka kredytowego, za pomocą których obniżana jest wartość ekspozycji według metody standardowej w odniesieniu do ryzyka kredytowego, powinny być zmniejszane o współczynnik, który skutkuje zwiększeniem wartości ekspozycji. Pozwoliłoby to zapewnić, że Bank nie będzie korzystał zarówno ze wzrostu kapitału podstawowego Tier I wynikającego z rozwiązań przejściowych, jak i z obniżonej wartości ekspozycji.

Bank BPS S.A. podjął decyzję o stosowaniu przepisów przejściowych przewidzianych w Rozporządzeniu nr 2017/2395, co oznacza, że na potrzeby kalkulacji współczynnika adekwatności kapitałowej Banku uwzględniane będą współczynniki amortyzacji wpływu zastosowania rozwiązań MSSF 9 na kapitał podstawowy Tier I w kolejnych 5 latach okresu przejściowego, począwszy od 2018 roku.

W wyniku zastosowania do kalkulacji funduszy własnych regulacyjnych wymogów kapitałowych rozwiązań przejściowych określonych w Rozporządzeniu nr 2017/2395 dotyczących złagodzenia wpływu wprowadzenia MSSF 9, współczynnik kapitału Tier I oraz łączny współczynnik kapitałowy Banku BPS S.A. obniżyłyby się o 0,10 punktu procentowego.

W przypadku uwzględnienia pełnego wpływu wdrożenia rozwiązań MSSF 9, tj. nieuwzględnienia określonych w Rozporządzeniu nr 2017/2395 rozwiązań przejściowych, współczynnik kapitału Tier I oraz łączny współczynnik kapitałowy Banku BPS S.A. obniżyłyby się odpowiednio o 0,68 punktu procentowego oraz 0,67 punktu procentowego.

2.8.3. Standardy i interpretacje przyjęte przez RMSR, ale niezatwierdzone przez UE

Standard/interpretacja	Data wejścia w życie	Opis zmian i wpływ na sprawozdanie
MSR 19 (zmiana) „Świadczenia pracownicze”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Zmiana MSR 19 wymaga aby po zmianie planu zastosować zaktualizowane założenia do wyceny w celu ustalenia bieżących kosztów usług i odsetek netto za pozostałą część okresu sprawozdawczego. Wpływ zmiany na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.
MSR 28 (zmiana) „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Zmiana MSR 28 dotyczy sposobu wyceny inwestycji długoterminowych Według oceny Banku zmiana nie będzie miała wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.
MSR 28 (zmiana) „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”	Data wejścia w życie zmian została odroczone przez UE bezterminowo.	Zmiana MSR 28 dotyczy transakcji sprzedaży lub wniesienia aktywów pomiędzy inwestorem, a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem. Wpływ zmiany na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.
MSR 40 (zmiana) „Nieruchomości inwestycyjne”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Zmiana MSR 40 zakłada uszczegółowienie § 57 i wskazanie, iż przeniesienie z lub do nieruchomości inwestycyjnych będzie możliwe wtedy i tylko wtedy, gdy wystąpią przesłanki świadczące o zmianie sposobu użytkowania nieruchomości. Według oceny Banku zmiana nie będzie miała wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.
MSSF 4 (zmiana) „Umowy ubezpieczeniowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie lub w momencie zastosowania MSSF 9 „Instrumenty finansowe” po raz pierwszy.	Zmiany adresują kwestię zastosowania nowego standardu MSSF 9 “Instrumenty finansowe”, przed implementacją nowego standardu dotyczącego działalności ubezpieczeniowej MSSF 4. Wpływ zmiany na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.
MSSF 9 (zmiana) „Instrumenty finansowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Zmiana dotyczy prawa wcześniejszej spłaty z negatywnym wynagrodzeniem. Wpływ zmiany na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.
MSSF 10 (zmiana) „Skonsolidowane sprawozdanie finansowe”	Data wejścia w życie zmian została odroczone przez UE bezterminowo.	Zmiana MSSF 10 dotyczy transakcji sprzedaży lub wniesienia aktywów pomiędzy inwestorem, a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem. Wpływ zmiany na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.
MSSF 14 „Odroczone salda z regulowanej działalności”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie. Komisja Europejska postanowiła nie rozpocząć procesu zatwierdzania tego standardu do stosowania na	Celem wprowadzenia tego standardu jest zwiększenie porównywalności sprawozdań finansowych jednostek zaangażowanych w działalność podlegającą regulacji cen. Wpływ nowego standardu na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

	teren UE do czasu wydania ostatecznej wersji MSSF.	
MSSF 17 „Kontrakty ubezpieczeniowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2021 roku lub po tej dacie.	Główne założenia nowego standardu to: - ujmowanie przychodów odzwierciedlających świadczone usługi, a nie otrzymane środki pieniężne, - szacunki przyszłych przepływów pieniężnych powinny być oparte na bieżących, a nie historycznych założeniach, - wyceny muszą uwzględniać ryzyko i niepewność. Wpływ nowego standardu na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.
Zmiany do MSSF 2015-2017 MSSF 3 (zmiana) „Połączenie przedsięwzięć”, MSSF 11 „Wspólne ustalenia umowne”, MSR 12 „Podatek dochodowy”, MSR 23 „Koszty finansowania zewnętrznego”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 lub po tej dacie	Zmiany dokonano w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF, które dotyczą: - MSSF 3: wycena posiadanego wcześniej udziału we wspólnych operacjach, - MSSF 11: brak wyceny posiadanego wcześniej udziału we wspólnych operacjach, - MSR 12: konsekwencje podatkowe w związku z wypłatą dywidendy, - MSR 23: koszty finansowania w przypadku gdy składnik aktywów został przekazany do użytkowania. Wpływ zmian na sprawozdanie finansowe Banku nie został jeszcze oszacowany.
KIMSF 22 „Transakcje w walutach obcych oraz płatności zaliczkowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Niniejsza interpretacja określa, jaki kurs przeliczenia powinien być stosowany do transakcji w walutach obcych, które wiążą się z otrzymaniem zaliczkowej zapłaty księgowanej przed ujęciem odpowiedniego składnika aktywów, kosztu lub przychodu wynikającego z tej transakcji. Według oceny Banku powyższa interpretacja nie będzie miała istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.
KIMSF 23 „Niepewność w zakresie rozliczeń podatkowych”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Niniejsza interpretacja nakłada na jednostkę sprawozdawczą obowiązek stosowania osądu w stosunku do obowiązku podatkowego rozpatrując go indywidualnie lub grupowo. Decyzja osądu powinna opierać się na podejściu zapewniającym lepsze prognozy rozwiązania niepewności. Według oceny Banku powyższa interpretacja nie będzie miała istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.

3. Segmenty działalności

Zgodnie z wymogiem MSSF 8 informacje o segmentach oparte są na danych finansowych zastosowanych do celów sprawozdawczości wewnętrznej dostarczanej Zarządowi Banku (głównemu organowi odpowiedzialnemu za podejmowanie decyzji operacyjnych), którego zadaniem jest alokacja zasobów do segmentów działalności i przeprowadzanie oceny ich wyników.

Segmenty działalności

Działalność Banku została podzielona na segmenty, które wyodrębniono z punktu widzenia określonych grup produktów według jednorodnych cech transakcji:

- 1) segment działalności komercyjnej,
- 2) segment inwestycyjny,
- 3) segment działalności zrzeszeniowej,
- 4) niezaalokowane.

Segment działalności komercyjnej

Segment działalności komercyjnej obejmuje obsługę klientów indywidualnych oraz instytucjonalnych (przedsiębiorstwa, jednostki budżetowe, wspólnoty mieszkaniowe). Działalność tego segmentu analizowana jest w ujęciu następujących produktów:

- 1) produkty kredytowe, w tym: kredyty hipoteczne, konsumenckie oraz karty kredytowe, kredyty z dofinansowaniem ze środków pomocowych w ramach funduszy strukturalnych UE, kredyty preferencyjne lub z dotacją,
- 2) produkty depozytowe, w tym: rachunki bieżące, lokaty terminowe i negocjowane, rachunki oszczędnościowe,
- 3) produkty transakcyjne, w tym: obsługa gotówkowa, płatności masowe, przelewy krajowe i zagraniczne, polecenie zapłaty.

W ramach segmentu komercyjnego prowadzona jest także działalność restrukturyzacyjno-windykacyjna wierzycielności.

Segment inwestycyjny

Segment inwestycyjny obejmuje przede wszystkim działalność w zakresie operacji skarbowych, rynków finansowych, zarządzania płynnością, ryzykiem stóp procentowych i walutowym Banku.

Segment działalności zrzeszeniowej

Segment działalności zrzeszeniowej obejmuje całą działalność Banku związaną z pełnioną funkcją Banku Zrzeszającego. Do segmentu tego zalicza się produkty i usługi świadczone na rzecz zrzeszonych banków spółdzielczych na podstawie umowy Zrzeszenia.

Niezaalokowane

Segment ten obejmuje przychody, koszty oraz pozycje bilansowe nieprzyporządkowane do żadnego z wyżej wymienionych segmentów.

Wycena

Wycena aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów segmentów jest zgodna z polityką rachunkowości stosowaną w Banku. Zarządczy wynik z tytułu odsetek uwzględnia księgowo przychody i koszty odsetkowe, które są korygowane o przychody i koszty wyliczone przy wykorzystaniu wewnętrznych cen transferowych.

Rachunek zysków i strat oraz sprawozdanie z sytuacji finansowej zawierają pozycje, które bezpośrednio można zakwalifikować do danego segmentu, jak również takie, które przypisywane są do danego segmentu w oparciu o racjonalne przesłanki przy zastosowaniu odpowiednich metod alokacji.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Rachunek zysków i strat za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Wynik z tytułu odsetek	158 881	36 374	57 953	0	253 208
- Przychody odsetkowe, z tego:	333 328	657 151	282 456	0	1 272 935
- przychody odsetkowe od klientów	292 552	246 197	3 720	0	542 469
- przychody odsetkowe wewnętrzne	40 776	410 954	278 736	0	730 466
- Koszty odsetkowe, z tego:	-174 447	-620 777	-224 503	0	-1 019 727
- koszty odsetkowe od klientów	-21 008	-48 128	-220 125	0	-289 261
- koszty odsetkowe wewnętrzne	-153 439	-572 649	-4 378	0	-730 466
Wynik z tytułu prowizji	28 319	-533	21 372	0	49 158
Przychody z tytułu dywidend, wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany i wynik na działalności inwestycyjnej	1 761	40 715	8 769	0	51 245
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	1 994	-7 704	2 445	-2 045	-5 310
Ogólne koszty administracyjne	-152 447	-51 783	-42 648	0	-246 878
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-70 261	-14 448	46	-994	-85 657
Wynik segmentu brutto	-31 753	2 621	47 937	-3 039	15 766
Podatek dochodowy	0	0	0	-14 211	-14 211
Wynik finansowy netto	-31 753	2 621	47 937	-17 250	1 555

Sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Należności od innych banków oraz klientów	8 024 243	1 419 964	113 791	0	9 557 998
Pozostałe aktywa, w tym:	19 924	13 785 532	55 261	242 693	14 103 410
- Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	0	0	0	75 121	75 121
Aktywa razem	8 044 167	15 205 496	169 052	242 693	23 661 408
Zobowiązania wobec innych banków oraz klientów	2 267 076	710 795	18 599 806	0	21 577 677
Pozostałe zobowiązania	0	1 124 397	0	145 265	1 269 662
Kapitał własny	0	0	0	814 069	814 069
Zobowiązania i kapitał własny razem	2 267 076	1 835 192	18 599 806	959 334	23 661 408

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Rachunek zysków i strat za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Wynik z tytułu odsetek	151 693	32 228	33 624	0	217 545
- Przychody odsetkowe, z tego:	317 442	487 797	212 058	0	1 017 297
- przychody odsetkowe od klientów	284 265	160 412	6 161	0	450 838
- przychody odsetkowe wewnętrzne	33 177	327 385	205 897	0	566 459
- Koszty odsetkowe, z tego:	-165 749	-455 569	-178 434	0	-799 752
- koszty odsetkowe od klientów	-20 945	-40 320	-172 028	0	-233 293
- koszty odsetkowe wewnętrzne	-144 804	-415 249	-6 406	0	-566 459
Wynik z tytułu prowizji	18 312	-451	33 393	0	51 254
Przychody z tytułu dywidend, wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany, wynik na działalności inwestycyjnej	1 700	147 275	8 965	0	157 940
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	2 340	-19 676	2 037	3 229	-12 070
Ogólne koszty administracyjne	-145 956	-43 412	-40 890	0	-230 258
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-86 869	-66 300	10	-2 157	-155 316
Wynik segmentu brutto	-58 780	49 664	37 139	1 072	29 095
Podatek dochodowy	0	0	0	-7 002	-7 002
Wynik finansowy netto	-58 780	49 664	37 139	-5 930	22 093

Sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Należności od innych banków oraz klientów	7 630 633	977 362	279 487	0	8 887 482
Pozostałe aktywa, w tym:	16 853	10 769 161	65 306	299 645	11 150 965
- Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	0	0	0	89 158	89 158
Aktywa razem	7 647 486	11 746 523	344 793	299 645	20 038 447
Zobowiązania wobec innych banków oraz klientów	2 250 390	15 106	16 039 409	0	18 304 905
Pozostałe zobowiązania	0	919 840	0	135 008	1 054 848
Kapitał własny	0	0	0	678 694	678 694
Zobowiązania i kapitał własny razem	2 250 390	934 946	16 039 409	813 702	20 038 447

4. Wynik z tytułu odsetek

Przychody z tytułu odsetek	2017	2016
Przychody z tytułu środków w Banku Centralnym	1 321	1 180
Przychody z tytułu należności od zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	802	1 028
Przychody z tytułu lokat oraz kredytów udzielonych innym bankom	10 388	11 386
Przychody z tytułu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu	637	590
Przychody z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	301 564	290 024
Przychody z tytułu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	100 413	94 431
Przychody z tytułu aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności	127 297	52 185
Pozostałe	47	14
Razem przychody z tytułu odsetek	542 469	450 838

Przychody z tytułu odsetek od aktywów finansowych z utratą wartości	2017	2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	21 538	23 025
Pozostałe inwestycje finansowe	3 858	1 425
Razem odsetki od aktywów finansowych z utratą wartości	25 396	24 450

Koszty z tytułu odsetek	2017	2016
Koszty z tytułu zobowiązań wobec innych banków	-215 873	-168 557
Koszty z tytułu zobowiązań wobec klientów	-27 286	-24 947
Koszty z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	-7 489	-115
Koszty z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	-38 598	-39 330
Koszty z tytułu aktywów/zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu	-1	-291
Pozostałe	-14	-53
Razem koszty z tytułu odsetek	-289 261	-233 293

5. Wynik z tytułu prowizji i opłat

Przychody z tytułu prowizji i opłat	2017	2016
Przychody z tytułu prowizji i opłat od banków	37 446	36 397
- z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek	83	36
- z tytułu obsługi rachunków bankowych	122	138
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	19 488	18 572
- z tytułu rozliczeń pieniężnych	16 211	16 054
- pozostałe	1 542	1 597
Przychody z tytułu prowizji i opłat od klientów	35 474	36 695
- z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek	15 312	16 934
- z tytułu obsługi rachunków bankowych	7 654	7 506
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	3 124	3 308
- z tytułu pośrednictwa sprzedaży ubezpieczeń	465	443
- z tytułu rozliczeń pieniężnych	7 011	6 979
- z tytułu zobowiązań gwarancyjnych	1 204	1 179
- z tytułu prowizji dystrybucyjnej	233	8
- pozostałe	471	338
Razem przychody z tytułu prowizji i opłat	72 920	73 092

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Koszty z tytułu prowizji i opłat	2017	2016
Koszty z tytułu prowizji i opłat od banków	-4 182	-4 305
- z tytułu otrzymanych kredytów i pożyczek	-7	-7
- z tytułu obsługi rachunków bankowych	-1 959	-1 911
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	-388	-263
- pozostałe	-1 828	-2 124
Koszty z tytułu prowizji i opłat od klientów	-19 580	-17 533
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	-13 618	-11 556
- z tytułu administracji wierzytelnościami	-4 463	-4 806
- pozostałe	-1 499	-1 171
Razem koszty z tytułu prowizji i opłat	-23 762	-21 838

6. Przychody z tytułu dywidend

	2017	2016
Od emitentów aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu	0	0
Od emitentów aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	643	845
Razem przychody z tytułu dywidend	643	845

7. Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany

Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych przeznaczonych do obrotu	2017	2016
Wynik na instrumentach dłużnych	488	2 109
Wynik na instrumentach pochodnych	-6 922	603
Razem wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych przeznaczonych do obrotu	-6 434	2 712
Wynik z pozycji wymiany	19 143	12 955
Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany	12 709	15 667

8. Wynik na działalności inwestycyjnej

	2017	2016
Wynik na aktywach finansowych dostępnych do sprzedaży	30 223	141 428
- wynik na instrumentach dłużnych	28 509	10 072
- wynik na instrumentach kapitałowych	1 714	131 356
Wynik na aktywach finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności	7 670	0
- wynik na instrumentach dłużnych	7 670	0
Razem wynik na działalności inwestycyjnej	37 893	141 428

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku w pozycji wynik na instrumentach dłużnych Bank rozpoznał wynik z tytułu sprzedaży obligacji skarbowych w portfelu utrzymywanym do terminu zapadalności. Transakcje sprzedaży zostały opisane w niniejszym sprawozdaniu finansowym w nocie nr 24.

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku w pozycji wynik na instrumentach kapitałowych Bank ujawnił przede wszystkim rozliczenia transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc. w wysokości 131,3 mln zł. Powyższa transakcja została opisana w niniejszym sprawozdaniu finansowym w nocie nr 23.

9. Pozostałe przychody operacyjne

	2017	2016
Przychody ze sprzedaży towarów i usług	19 222	17 692
Zysk ze sprzedaży składników majątku trwałego i aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	1 712	1 384
- z tytułu środków trwałych	1 712	1 384
- z tytułu środków aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	0	0
Zysk z tytułu sprzedaży jednostek podporządkowanych	6 161	1 044
Przychody z odzyskanych należności nieściągalnych, w tym zwrócone koszty windykacji	2 818	3 962
Przychody z otrzymanych dotacji	2 192	1 419
Przychody ze sprzedaży kredytów i należności	576	336
Przychody z otrzymanych kar, odszkodowań i grzywien	407	1 258
Przychody z tytułu rozwiązania rezerw	1 582	19
- na zobowiązania sporne	1 582	19
Pozostałe	1 344	2 356
Razem pozostałe przychody operacyjne	36 014	29 470

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku w pozycji „Pozostałe” Bank ujawnił przede wszystkim zwrot nadpłaconych składek KNF w wysokości 1.021 tys. zł oraz korektę podatku VAT w wysokości 495 tys. zł. W 2017 roku bank zbył akcje spółki zależnej Centrum Finansowe BPS S.A. oraz dokonał częściowego umorzenia w dwóch funduszach inwestycyjnych zamkniętych, które są jednostkami podporządkowanymi. Bank rozpoznał zysk na tych transakcjach w wysokości 6.161 tys. zł. Szczegółowy opis zmian zaprezentowano w nocie nr 25.

10. Pozostałe koszty operacyjne

	2017	2016
Koszty z tytułu zakupu towarów i usług	-19 381	-16 475
Strata z tytułu sprzedaży lub koszty likwidacji składników majątku trwałego i aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-143	-400
- z tytułu środków trwałych	-143	-400
- z tytułu aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	0	0
Strata z tytułu sprzedaży jednostek podporządkowanych	-13 865	-20 720
Koszty windykacji	-1 788	-1 643
Koszty z tytułu zapłaconych odszkodowań, kar i grzywien	-195	-58
Koszty przekazanych darowizn	-29	-14
Koszty z tytułu tworzenia rezerw	-4 741	-1 132
- na zobowiązania sporne	-4 741	-1 132
Pozostałe	-1 182	-1 098
Razem pozostałe koszty operacyjne	-41 324	-41 540

11. Ogólne koszty administracyjne

	2017	2016
Koszty świadczeń pracowniczych	-87 292	-88 396
Koszty działania	-131 457	-114 785
- z tytułu utrzymania, remontów i wynajmu budynków	-8 266	-8 092
- z tytułu leasingu operacyjnego	-19 179	-20 170
- z tytułu eksploatacji środków transportu	-1 251	-1 031
- z tytułu eksploatacji systemów informatycznych	-34 406	-32 054
- z tytułu usług pocztowych i telekomunikacyjnych	-3 380	-3 305
- z tytułu usług badania bilansu, doradztwa i konsultingu	-4 646	-3 889
- z tytułu reklamy i reprezentacji	-3 666	-4 463
- z tytułu podatków i opłat	-1 869	-1 694
- z tytułu kosztów ponoszonych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego i Komisji Nadzoru Finansowego	-35 509	-8 384
- z tytułu kosztów ponoszonych na rzecz Spółdzielni Ochrony Zrzeszenia BPS	-5 408	-18 657
- z tytułu usług ochrony	-4 651	-4 001
- z tytułu ubezpieczeń	-1 022	-1 152
- z tytułu usług KIR	-159	-278
- pozostałe	-8 045	-7 615
Amortyzacja	-28 129	-27 077
- rzeczowych aktywów trwałych	-11 810	-11 640
- wartości niematerialnych	-16 319	-15 437
Razem ogólne koszty administracyjne	-246 878	-230 258

W pozycji "z tytułu kosztów ponoszonych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego i Komisji Nadzoru finansowego" w 2017 roku ujęte zostały składki na rzecz finansowania systemu gwarantowania depozytów w wysokości 1.191 tys. zł oraz na finansowanie przymusowej restrukturyzacji w wysokości 33.244 tys. zł, podczas gdy w 2016 roku została ujęta opłata roczna na rzecz BFG w wysokości 7.147 tys. zł oraz koszty wypłaty środków gwarantowanych deponentom Banku Spółdzielczego w Nadarzynie w wysokości 330 tys. zł.

12. Świadczenia pracownicze

	2017	2016
Wynagrodzenia	-71 532	-72 789
- w tym rezerwy na programy określonych świadczeń	-386	-1 068
Ubezpieczenia	-10 890	-11 053
Pozostałe świadczenia na rzecz pracowników	-4 870	-4 554
- w tym odpisy na ZFŚS	-1 348	-1 280
Razem koszty świadczeń pracowniczych	-87 292	-88 396

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

13. Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe

Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku

	Zwiększenia			Zmniejszenia			Wartość na koniec okresu	Wpływ na wynik okresu
	Wartość na początek okresu	Utworzenie odpisów	Pozostałe	Rozwiązanie odpisów	Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	Pozostałe		
Należności od innych banków	-176	-155	0	119	0	5	-207	-36
Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	-18 187	-775	0	0	0	0	-18 962	-775
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	-530 768	-161 195	0	90 913	106 984	648	-493 418	-70 282
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	-59 057	-12 091	0	16 960	5 977	0	-48 211	4 869
Inwestycje w jednostki podporządkowane	-153 683	-59 746	0	41 442	0	0	-171 987	-18 304
Zapasy	-64	-28	0	0	27	0	-65	-28
Rzeczowe aktywa trwałe	-2 691	0	0	0	0	0	-2 691	0
Wartości niematerialne	-1 003	0	0	0	0	0	-1 003	0
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	-64	0	0	0	0	0	-64	0
Inne aktywa	-1 418	-1 147	0	0	3	0	-2 562	-1 147
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	-1 710	-787	0	833	0	5	-1 659	46
Razem	-768 821	-235 924	0	150 267	112 991	658	-740 829	-85 657

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku

	Wartość na początek okresu	Zwiększenia		Zmniejszenia			Wartość na koniec okresu	Wpływ na wynik okresu
		Utworzenie odpisów	Pozostale	Rozwiązanie odpisów	Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	Pozostale		
Należności od innych banków	-209	-1 784	-2	1 819	0	0	-176	35
Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	-17 410	-777	0	0	0	0	-18 187	-777
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	-643 963	-185 074	-664	97 615	200 869	449	-530 768	-87 459
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	-29 396	-36 565	0	6 490	0	414	-59 057	-30 075
Inwestycje w jednostki podporządkowane	-117 437	-63 143	-414	27 311	0	0	-153 683	-35 832
Zapasy	-179	0	0	0	115	0	-64	0
Rzeczowe aktywa trwałe	-2 738	0	0	0	47	0	-2 691	0
Wartości niematerialne	-118	-1 003	0	0	118	0	-1 003	-1 003
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	-64	0	0	0	0	0	-64	0
Inne aktywa	-671	-1 241	0	86	408	0	-1 418	-1 155
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	-2 660	-15 808	0	16 758	0	0	-1 710	950
Razem	-814 845	-305 395	-1 080	150 079	201 557	863	-768 821	-155 316

14. Podatek dochodowy

	2017	2016
Bieżący podatek dochodowy	-13 557	-2 710
Bieżące obciążenie z tytułu podatku dochodowego	-13 557	-2 710
Odroczony podatek dochodowy	-654	-4 292
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych odnoszonych na wynik finansowy	-654	-4 292
Obciążenie podatkowe wykazane w rachunku zysków i strat	-14 211	-7 002
Sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym	-5 679	7 703
Odroczony podatek dochodowy dotyczący pozycji odniesionych bezpośrednio na kapitał	-5 679	7 703
Niezrealizowana (strata)/zysk z tytułu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz zyski i straty aktuarialne	-5 679	7 703
Obciążenie podatkowe wykazane w kapitale własnym	-5 679	7 703

Z dniem 15 lipca 2016 roku do Ordynacji Podatkowej zostały wprowadzone zmiany w celu uwzględnienia postanowień Ogólnej Klauzuli Zapobiegającej Nadużyciom (GAAR). GAAR ma zapobiegać powstawaniu i wykorzystywaniu sztucznych struktur prawnych tworzonych w celu uniknięcia zapłaty podatku w Polsce. GAAR definiuje unikanie opodatkowania jako czynność dokonaną przede wszystkim w celu osiągnięcia korzyści podatkowej, sprzecznej w danych okolicznościach z przedmiotem i celem przepisów ustawy podatkowej. Zgodnie z GAAR taka czynność nie skutkuje osiągnięciem korzyści podatkowej, jeżeli sposób działania był sztuczny. Wszelkie występowanie (i) nieuzasadnionego dzielenia operacji, (ii) angażowania podmiotów pośredniczących mimo braku uzasadnienia ekonomicznego lub gospodarczego, (iii) elementów wzajemnie się znoszących lub kompensujących oraz (iv) inne działania o podobnym działaniu do wcześniej wspomnianych, mogą być potraktowane jako przesłanka istnienia sztucznych czynności podlegających przepisom GAAR. Nowe regulacje będą wymagać znacznie większego osądu przy ocenie skutków podatkowych poszczególnych transakcji.

Klauzulę GAAR należy stosować w odniesieniu do transakcji dokonanych po jej wejściu w życie oraz do transakcji, które zostały przeprowadzone przed wejściem w życie klauzuli GAAR ale, dla których po dacie wejścia klauzuli w życie korzyści były lub są nadal osiągane. Wdrożenie powyższych przepisów umożliwi polskim organom kontroli podatkowej kwestionowanie realizowanych przez podatników prawnych ustaleń i porozumień, takich jak restrukturyzacja i reorganizacja grupy.

Organy podatkowe mogą przeprowadzać kontrole i weryfikować zapisy operacji gospodarczych ujętych w księgach rachunkowych w ciągu 5 lat od zakończenia roku podatkowego, w którym złożono deklaracje podatkowe, dokonać ustalenia dodatkowego zobowiązania podatkowego i nałożyć związane z tym kary. W opinii Zarządu nie istnieją okoliczności wskazujące na możliwość powstania istotnych zobowiązań podatkowych w tym zakresie.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Liczbowe uzgodnienie pomiędzy podatkiem obliczonym jako iloczyn wyniku finansowego brutto i obowiązującej stawki podatkowej a rzeczywistym obciążeniem podatkowym wykazanym w rachunku zysków i strat

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Zysk (strata) brutto	15 766	29 095
Stawka podatku obowiązująca w Polsce	19%	19%
Obciążenie podatkowe według zastosowanej stawki podatkowej	-4 052	-5 528
Dochody niepodlegające opodatkowaniu, z tego:	33 794	17 933
- rozwiązane odpisy aktualizujące należności	32 404	17 055
- otrzymane dywidendy	28	845
- pozostałe	1 362	33
Koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów	-74 782	-20 486
- utworzone odpisy aktualizujące należności	-34 852	-15 815
- opłaty na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	-34 435	0
- pozostałe	-11 054	-4 671
Pozostałe różnice pomiędzy wynikiem finansowym brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym	-12 483	-5 206
Efektywne obciążenie zysku (straty) brutto podatkiem dochodowym	-14 211	-7 002
Efektywna stawka podatkowa	90,14%	24,07%

Należności i zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	2 414	22 469
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	0	0

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Podatek odroczony

Odroczony podatek dochodowy na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku wynika z następujących pozycji:

	Sprawozdanie z sytuacji finansowej		Wpływ na rachunek zysków i strat	
	31.12.2017	31.12.2016	2017	2016
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego, struktura:				
- odsetki do otrzymania	76 938	88 232	11 294	-518
- wartość netto środków trwałych objętych ulgą inwestycyjną	140	151	11	10
- dyskonto i odsetki od papierów wartościowych	110 931	92 641	-18 290	-18 679
- nadwyżka amortyzacji podatkowej nad bilansową	19 470	20 627	1 157	1 414
- pozostałe	31 273	33 998	2 725	1 126
Dodatnie różnice przejściowe razem	238 752	235 649	-3 103	-16 647
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszona na wynik finansowy	45 363	44 773	-589	-3 163
Operacje rozliczane z innymi całkowitymi dochodami	33 680	11 215	X	X
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszona na całkowite dochody	6 399	2 131	X	X
Razem rezerwa z tytułu podatku odroczonego	51 762	46 904	X	X
Kwota kompensaty	-51 762	-46 904	X	X
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego prezentowana w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	0	0	X	X
Aktywo z tytułu podatku odroczonego, struktura:				
- odsetki do zapłacenia	10 286	8 188	2 098	1 009
- odsetki skapitalizowane	0	0	0	-82
- rezerwy na przyszłe zobowiązania	23 509	20 171	3 338	-103
- rezerwy na utratę wartości należności kredytowych	235 455	232 851	2 604	-31 501
- wycena aktywów finansowych	108 596	153 068	-44 472	25 633
- przychody z tytułu odsetek i prowizji pobrane z góry	48 832	48 513	319	-1 718
- naliczone odsetki oraz premia od papierów wartościowych	13 300	13 410	-110	486
- odsetki nabyte od papierów wartościowych	47 723	16 660	31 063	1 894
- odpisy z tytułu utraty wartości akcji i udziałów	90 341	44 004	46 337	40 863
- pozostałe	85 975	127 494	-41 519	-42 422
Ujemne różnice przejściowe razem	664 017	664 359	-342	-5 941
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszone na wynik finansowy	126 163	126 228	-65	-1 129
Operacje rozliczane z innymi całkowitymi dochodami	3 791	51 760	X	X
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszone na całkowite dochody	720	9 834	X	X
Razem aktywa z tytułu podatku odroczonego	126 883	136 062	X	X
Kwota kompensaty	-51 762	-46 904	X	X
Aktywo z tytułu podatku odroczonego prezentowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	75 121	89 158	X	X
Obciążenie/uznanie z tytułu podatku odroczonego ujęte w rachunku zysków i strat	X	X	-654	-4 292
Obciążenie/uznanie z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujęte w kapitale własnym	-5 679	7 703	X	X

15. Zysk na akcję

Podstawowy zysk (strata) przypadający na jedną akcję

Podstawowy zysk na akcję obliczany jest poprzez podzielenie zysku netto przez średnio ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu.

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Zysk (strata) netto przypadający akcjonariuszom	1 555	22 093
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie	417 123	376 999
Zysk (strata) przypadający na akcję (w zł)	0,00	0,06

Rozwodniony zysk (strata) przypadający na jedną akcję

Zysk rozwodniony przypadający na akcję oblicza się poprzez podzielenie zysku netto przez średnią ważoną liczbę wyemitowanych akcji zwykłych występujących w ciągu roku obrotowego, skorygowaną o wpływ instrumentów rozwadniających. W roku 2017 oraz 2016 nie występowały instrumenty rozwadniające.

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Zysk (strata) netto przypadający akcjonariuszom	1 555	22 093
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie	417 123	376 999
Zysk (strata) rozwodniony przypadający na akcję (w zł)	0,00	0,06

16. Dywidendy wypłacone oraz zaproponowane do wypłaty

Zarząd Banku Polskiej Spółdzielczości będzie rekomendował Walnemu Zgromadzeniu Akcjonariuszy Banku uchwałę o niewypłacie dywidendy z zysku za rok 2017 z uwagi na realizację programu postępowania naprawczego oraz stanowisko Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie polityki dywidendowej banków.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku zobowiązania Banku do wypłaty dywidendy za poprzednie lata wynosiły 1 tys. zł.

17. Kasa, środki w Banku Centralnym

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Środki pieniężne w kasie	75 185	82 159
Środki pieniężne na rachunkach bieżących i terminowych w Banku Centralnym	1 861 073	1 615 748
Razem kasa, środki w Banku Centralnym	1 936 258	1 697 907

Bank może wykorzystywać w ciągu dnia środki na rachunkach rezerwy obowiązkowej do bieżących rozliczeń pieniężnych na podstawie dyspozycji złożonej do Narodowego Banku Polskiego, musi jednak zapewnić utrzymanie średniego miesięcznego salda na tym rachunku w odpowiedniej wysokości wynikającej z deklaracji rezerwy obowiązkowej. Kwota rezerwy obowiązkowej deklarowana do utrzymania w grudniu 2017 roku wynosiła 1.700.449 tys. zł, natomiast w grudniu 2016 roku kwota ta wynosiła 1.557.954 tys. zł. Środki rezerwy obowiązkowej są oprocentowane wysokości 0,9 stopy referencyjny NBP. Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku oprocentowanie to wynosiło 1,35%.

18. Należności od innych banków

	31.12.2017	31.12.2016
Należności od innych banków według rodzaju		
Rachunki bieżące	279 065	216 580
Lokaty	402 794	287 643
Kredyty i pożyczki	123 400	161 752
Pozostałe należności	191 683	145 182
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	181 208	140 155
- pozostałe	10 475	5 027
Razem należności od innych banków brutto	996 942	811 157
Odpisy z tytułu utraty wartości	-207	-176
Razem należności od innych banków netto	996 735	810 981

	31.12.2017	31.12.2016
Należności od innych banków według terminów zapadalności		
do 1 miesiąca	655 838	583 144
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	64 436	76 897
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	88 498	21 844
powyżej 1 roku do 5 lat	162 589	110 061
powyżej 5 lat	25 581	19 211
Razem należności od innych banków brutto	996 942	811 157
Odpisy z tytułu utraty wartości	-207	-176
Razem należności od innych banków netto	996 735	810 981

	31.12.2017	31.12.2016
Należności, dla których nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości	996 735	810 981
Należności, dla których zidentyfikowano przesłanki utraty wartości	0	0
Razem należności od innych banków	996 735	810 981

Wszystkie należności od innych banków podlegały ocenie indywidualnej. Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość odpisów wyniosła 207 tys. zł, natomiast na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosła 176 tys. zł.

19. Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Bank posiadał należność z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu w wysokości nominalnej 18.962 tys. zł, która wynikała z podpisanej umowy nabycia akcji spółki giełdowej z przyrzeczeniem ich odsprzedaży po cenie określonej w umowie. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość nominalna tej należności wynosiła 18.187 tys. zł. W latach 2017 oraz 2016 Bank utworzył odpis aktualizujący w pełnej wysokości, stąd też wartość bilansowa przedmiotowej należności na dzień 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku wyniosła zero.

20. Pochodne instrumenty finansowe

	Aktywa 31.12.2017	Zobowiązania 31.12.2017	Aktywa 31.12.2016	Zobowiązania 31.12.2016
FX swap	0	12	592	0
FX forward	1 727	421	5 204	77
IRS	463	1 142	534	1 276
FRA	0	6	0	0
Razem pochodne instrumenty finansowe	2 190	1 581	6 330	1 353

Na dzień 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku Bank nie posiadał instrumentów finansowych ujętych w ramach stosowania rachunkowości zabezpieczeń.

Walutowe transakcje terminowe FX forward to zobowiązania do kupna walut obcych i lokalnych, obejmujące niezrealizowane transakcje spot. Terminowe operacje wymiany walutowej oparte są na określonym w momencie zawarcia kursie waluty na określoną datę w przyszłości. Transakcje FX forward zawierane są przez Bank w celu zarządzania pozycją walutową oraz celem zaspokajania potrzeb klientów w zakresie zabezpieczenia przyszłych płatności w walutach obcych.

Kontrakty FX swap na stopę procentową i kontrakty walutowe to zobowiązania do zamiany jednego strumienia przepływów pieniężnych na inny. Rezultatem takiej transakcji jest zamiana walut lub stóp procentowych lub połączenia wszystkich tych czynników.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Wartości nominalne instrumentów bazowych według terminów zapadalności/wymagalności i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych

Wartości nominalne instrumentów bazowych według terminów zapadalności/wymagalności i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Wartość godziwa (dodatnia)	Wartość godziwa (ujemna)
Transakcje walutowe								
Swap walutowy	93 990	0	0	0	0	93 990	0	12
zakup	46 989	0	0	0	0	46 989	0	12
sprzedaż	47 001	0	0	0	0	47 001	0	0
Forward walutowy	73 105	14 755	19 972	0	0	107 832	1 727	421
zakup	37 312	7 355	9 863	0	0	54 530	237	421
sprzedaż	35 793	7 400	10 109	0	0	53 302	1 490	0
Transakcje stopy procentowej								
Swap na stopę procentową (IRS)	0	0	0	100 000	8 918	108 918	463	1 142
zakup	0	0	0	75 000	4 687	79 687	35	1 142
sprzedaż	0	0	0	25 000	4 231	29 231	428	0
Forward rate agreement (FRA)	0	0	100 000	0	0	100 000	0	6
zakup	0	0	100 000	0	0	100 000	0	6
sprzedaż	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem pochodne instrumenty finansowe	167 095	14 755	119 972	100 000	8 918	410 740	2 190	1 581

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Wartości nominalne instrumentów bazowych według terminów zapadalności/wymagalności i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Wartość godziwa (dodatnia)	Wartość godziwa (ujemna)
Transakcje walutowe								
Swap walutowy	502	43 786	0	0	0	44 288	592	0
zakup	254	22 120	0	0	0	22 374	0	0
sprzedaż	248	21 666	0	0	0	21 914	592	0
Forward walutowy	87 238	53 131	126 195	0	0	266 564	5 204	77
zakup	44 378	27 032	64 053	0	0	135 463	5 203	4
sprzedaż	42 860	26 099	62 142	0	0	131 101	1	73
Transakcje stopy procentowej								
Swap na stopę procentową (IRS)	0	100 000	0	50 000	0	150 000	534	1 276
zakup	0	100 000	0	25 000	0	125 000	0	1 276
sprzedaż	0	0	0	25 000	0	25 000	534	0
Forward rate agreement (FRA)	0	0	0	0	0	0	0	0
zakup	0	0	0	0	0	0	0	0
sprzedaż	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem pochodne instrumenty finansowe	87 740	196 917	126 195	50 000	0	460 852	6 330	1 353

21. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu

Na dzień 31 grudnia 2017 roku i na dzień 31 grudnia 2016 roku Bank nie posiadał aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu.

22. Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
W rachunku bieżącym od klientów	475 585	466 213
W rachunku kredytowym	7 730 450	7 373 624
- klienci korporacyjni	3 981 278	4 270 003
- rolnicy	561 070	576 153
- przedsiębiorcy indywidualni	414 897	405 404
- osoby fizyczne	1 399 751	1 144 552
- instytucje rządowe i samorządowe	1 373 454	977 512
Dłużne papiery wartościowe	358 859	230 147
Skupione wierzytelności	285 672	299 275
Pozostałe należności	204 115	238 010
Razem kredyty i pożyczki brutto	9 054 681	8 607 269
Odpisy z tytułu utraty wartości	-493 418	-530 768
Razem kredyty i pożyczki netto	8 561 263	8 076 501

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	454 134	564 000
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	173 908	228 614
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	1 344 459	1 090 329
powyżej 1 roku do 5 lat	2 696 741	2 581 578
powyżej 5 lat	3 456 128	3 180 807
dla których termin zapadalności upłynął	929 311	961 941
Razem kredyty i pożyczki brutto	9 054 681	8 607 269
Odpisy z tytułu utraty wartości	-493 418	-530 768
Razem kredyty i pożyczki netto	8 561 263	8 076 501

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według przesłanki utraty wartości

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według przesłanki utraty wartości na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość brutto bez przesłanki utraty wartości	Wartość brutto z przesłanką utraty wartości		Odpisy na kredyty i pożyczki bez utraty wartości IBNR	Odpisy na kredyty i pożyczki z utratą wartości	Razem wartość netto
		bez utraty wartości	z utratą wartości			
W rachunku bieżącym od klientów	475 428	0	157	-4 448	-118	471 019
W rachunku kredytowym	6 321 323	367 769	1 041 358	-25 145	-433 349	7 271 956
- klienci korporacyjni	2 843 824	328 566	808 888	-16 596	-326 916	3 637 766
- rolnicy	493 080	9 325	58 665	-755	-21 319	538 996
- przedsiębiorcy indywidualni	280 727	22 832	111 338	-2 544	-45 351	367 002
- osoby fizyczne	1 331 018	7 046	61 687	-2 526	-38 983	1 358 242
- instytucje rządowe i samorządowe	1 372 674	0	780	-2 724	-780	1 369 950
Dłużne papiery wartościowe	358 859	0	0	-605	0	358 254
Skupione wierzytelności	255 234	10	30 428	-1 848	-21 950	261 874
Pozostałe należności	197 491	8	6 616	-172	-5 783	198 160
Razem kredyty i pożyczki	7 608 335	367 787	1 078 559	-32 218	-461 200	8 561 263

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według przesłanki utraty wartości na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość brutto bez przesłanki utraty wartości	Wartość brutto z przesłanką utraty wartości		Odpisy na kredyty i pożyczki bez utraty wartości IBNR	Odpisy na kredyty i pożyczki z utratą wartości	Razem wartość netto
		bez utraty wartości	z utratą wartości			
W rachunku bieżącym od klientów	465 661	0	552	-4 816	-274	461 123
W rachunku kredytowym	5 676 844	594 895	1 101 885	-31 742	-459 048	6 882 834
- klienci korporacyjni	2 846 698	526 764	896 541	-23 804	-352 318	3 893 881
- rolnicy	506 198	29 848	40 107	-780	-21 743	553 630
- przedsiębiorcy indywidualni	271 027	34 411	99 966	-1 522	-41 495	362 387
- osoby fizyczne	1 076 186	3 872	64 494	-3 701	-43 245	1 097 606
- instytucje rządowe i samorządowe	976 735	0	777	-1 935	-247	975 330
Dłużne papiery wartościowe	230 147	0	0	-459	0	229 688
Skupione wierzytelności	259 427	3 012	36 836	-1 205	-26 879	271 191
Pozostałe należności	230 704	402	6 904	-78	-6 267	231 665
Razem kredyty i pożyczki	6 862 783	598 309	1 146 177	-38 300	-492 468	8 076 501

Kredyty i pożyczki udzielone klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo

Kredyty i pożyczki udzielone klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2017 roku (wartość brutto)

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	375 482	100 103	475 585
W rachunku kredytowym	5 952 573	1 777 877	7 730 450
- klienci korporacyjni	3 774 227	207 051	3 981 278
- rolnicy	372 137	188 933	561 070
- przedsiębiorcy indywidualni	307 876	107 021	414 897
- osoby fizyczne	124 879	1 274 872	1 399 751
- instytucje rządowe i samorządowe	1 373 454	0	1 373 454
Dłużne papiery wartościowe	358 859	0	358 859
Skupione wierzytelności	266 863	18 809	285 672
Pozostałe należności	16 394	187 721	204 115
Razem kredyty i pożyczki brutto	6 970 171	2 084 510	9 054 681

Kredyty i pożyczki udzielone klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2016 roku (wartość brutto)

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	374 710	91 503	466 213
W rachunku kredytowym	5 832 091	1 541 533	7 373 624
- klienci korporacyjni	4 073 229	196 774	4 270 003
- rolnicy	377 107	199 046	576 153
- przedsiębiorcy indywidualni	284 622	120 782	405 404
- osoby fizyczne	119 621	1 024 931	1 144 552
- instytucje rządowe i samorządowe	977 512	0	977 512
Dłużne papiery wartościowe	230 147	0	230 147
Skupione wierzytelności	274 120	25 155	299 275
Pozostałe należności	12 289	225 721	238 010
Razem kredyty i pożyczki brutto	6 723 357	1 883 912	8 607 269

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	-3 094	-1 472	-4 566
W rachunku kredytowym	-364 443	-94 051	-458 494
- klienci korporacyjni	-311 232	-32 280	-343 512
- rolnicy	-12 554	-9 520	-22 074
- przedsiębiorcy indywidualni	-31 974	-15 921	-47 895
- osoby fizyczne	-5 179	-36 330	-41 509
- instytucje rządowe i samorządowe	-3 504	0	-3 504
Dłużne papiery wartościowe	-605	0	-605
Skupione wierzytelności	-18 375	-5 423	-23 798
Pozostałe należności	-3 324	-2 631	-5 955
Razem odpisy z tytułu utraty wartości	-389 841	-103 577	-493 418

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	-3 815	-1 275	-5 090
W rachunku kredytowym	-392 283	-98 507	-490 790
- klienci korporacyjni	-344 431	-31 691	-376 122
- rolnicy	-14 606	-7 917	-22 523
- przedsiębiorcy indywidualni	-24 549	-18 468	-43 017
- osoby fizyczne	-6 515	-40 431	-46 946
- instytucje rządowe i samorządowe	-2 182	0	-2 182
Dłużne papiery wartościowe	-459	0	-459
Skupione wierzytelności	-22 435	-5 649	-28 084
Pozostałe należności	-2 609	-3 736	-6 345
Razem odpisy z tytułu utraty wartości	-421 601	-109 167	-530 768

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje spełniające przesłanki utraty wartości

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane indywidualnie za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzytelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-3 815	-392 283	-344 431	-14 606	-24 549	-6 515	-2 182	-459	-22 435	-2 609	-421 601
Utworzenie odpisów	-1 768	-115 957	-100 122	-2 376	-10 998	-964	-1 497	-147	-5 350	-682	-123 904
Rozwiązanie odpisów	2 443	67 927	58 242	600	3 084	5 826	175	1	1 788	2	72 161
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	79 901	75 023	3 655	911	312	0	0	6 721	695	87 317
Pozostałe zmiany	46	-4 031	56	173	-422	-3 838	0	0	901	-730	-3 814
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-3 094	-364 443	-311 232	-12 554	-31 974	-5 179	-3 504	-605	-18 375	-3 324	-389 841

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane indywidualnie za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzytelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-3 591	-494 289	-448 441	-20 114	-19 086	-6 045	-603	-827	-22 964	-4 005	-525 676
Utworzenie odpisów	-2 238	-137 188	-122 797	-1 348	-9 264	-2 102	-1 677	-33	-6 227	-2	-145 688
Rozwiązanie odpisów	2 132	67 155	60 097	2 144	3 428	1 388	98	401	3 887	673	74 248
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	177 942	168 453	6 120	2 575	794	0	0	2 283	720	180 945
Pozostałe zmiany	-118	-5 903	-1 743	-1 408	-2 202	-550	0	0	586	5	-5 430
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-3 815	-392 283	-344 431	-14 606	-24 549	-6 515	-2 182	-459	-22 435	-2 609	-421 601

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane grupowo za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzycelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-1 275	-98 507	-31 691	-7 917	-18 468	-40 431	0	0	-5 649	-3 736	-109 167
Utworzenie odpisów	-826	-34 722	-15 266	-3 029	-6 501	-9 926	0	0	-1 484	-259	-37 291
Rozwiązanie odpisów	659	16 795	6 021	764	4 351	5 659	0	0	1 176	122	18 752
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	17 587	7 807	952	4 148	4 680	0	0	1 646	434	19 667
Pozostałe zmiany	-30	4 796	849	-290	549	3 688	0	0	-1 112	808	4 462
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-1 472	-94 051	-32 280	-9 520	-15 921	-36 330	0	0	-5 423	-2 631	-103 577

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane grupowo za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzycelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-1 916	-108 686	-30 930	-10 180	-22 060	-45 516	0	0	-4 546	-3 139	-118 287
Utworzenie odpisów	-495	-35 348	-13 816	-2 697	-6 293	-12 542	0	0	-1 376	-2 167	-39 386
Rozwiązanie odpisów	967	20 494	5 859	2 484	3 548	8 603	0	0	868	1 038	23 367
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	19 372	5 438	1 102	4 218	8 614	0	0	0	552	19 924
Pozostałe zmiany	169	5 661	1 758	1 374	2 119	410	0	0	-595	-20	5 215
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-1 275	-98 507	-31 691	-7 917	-18 468	-40 431	0	0	-5 649	-3 736	-109 167

23. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

	31.12.2017	31.12.2016
Notowane	4 831 725	4 238 775
Notowane dłużne papiery wartościowe		
- emitowane przez NBP	2 722 639	690 168
- emitowane przez inne banki	41 077	89 727
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	0	3 486
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	8 436	8 054
- emitowane przez Skarb Państwa	2 059 573	3 447 340
Razem notowane dłużne papiery wartościowe	4 831 725	4 238 775
Nienotowane	644 184	699 285
Nienotowane dłużne papiery wartościowe		
- emitowane przez inne banki	173 013	207 316
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	3 045	9 351
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	71 504	85 282
- emitowane przez instytucje rządowe i samorządowe	101 406	105 724
Razem nienotowane dłużne papiery wartościowe	348 968	407 673
Nienotowane kapitałowe papiery wartościowe		
- emitowane przez inne banki	4 732	4 732
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	288 444	286 873
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	2 040	7
Razem nienotowane kapitałowe papiery wartościowe	295 216	291 612
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży brutto	5 475 909	4 938 060
Odpisy z tytułu utraty wartości	-48 211	-59 057
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży netto	5 427 698	4 879 003

W czerwcu 2016 roku Bank BPS S.A. otrzymał informację o alokacji rozliczenia transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc. Wartość transakcji została określona na kwotę 18,4 mld EUR, z czego 12,3 mld EUR wypłacone zostało w gotówce, 5 mld EUR w akcjach uprzywilejowanych Visa Inc., a kwota 1,1 mld EUR stanowi odroczoną płatność gotówkową, płatną po 3 latach od daty rozliczenia transakcji. Bank BPS S.A. był jednym z beneficjentów transakcji. W dniu 21 czerwca 2016 roku Bank otrzymał płatność wynikającą z rozliczenia tej transakcji. W wyniku rozliczenia transakcji Bank ujął w sprawozdaniu finansowym:

- 1) otrzymaną w gotówce kwotę 22,3 mln EUR,
- 2) 8.097 szt. akcji uprzywilejowanych Visa Inc. Serii C,
- 3) należność z tytułu odroczonej płatności w kwocie 1,8 mln EUR.

Łączny wynik z tytułu rozliczenia transakcji wyniósł 131,3 mln zł i został rozpoznany w wartości godziwej otrzymanego wynagrodzenia. Powyższy wynik Bank rozpoznał w rachunku zysków i strat w pozycji wynik z działalności inwestycyjnej.

Otrzymane w wyniku rozliczenia transakcji uprzywilejowane akcje Visa Inc., których wartość godziwa na dzień 31 grudnia 2016 roku została oszacowana na kwotę 27,6 mln zł, Bank klasyfikował do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży i wyceniał do wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość godziwa akcji Visa Inc. została oszacowana na kwotę 33,6 mln zł.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży według terminów zapadalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	2 731 760	694 056
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	45 477	31 714
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	30 310	112 054
powyżej 1 roku do 5 lat	925 685	1 873 448
powyżej 5 lat	1 383 980	1 867 845
dla których termin zapadalności upłynął	63 481	67 331
o nieokreślonym terminie zapadalności	295 216	291 612
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży brutto	5 475 909	4 938 060
Odpisy z tytułu utraty wartości	-48 211	-59 057
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży netto	<u>5 427 698</u>	<u>4 879 003</u>

24. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Bank posiadał aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności w postaci obligacji Skarbu Państwa o wartości 5.874.890 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Bank posiadał aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności w postaci obligacji Skarbu Państwa o wartości 3.674.746 tys. zł.

W 2017 roku Bank dokonał sprzedaży obligacji skarbowych z portfela aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności o łącznej wartości 2.234.960 tys. zł. Bank rozpoznał na tej sprzedaży łączny przychód w wysokości 7.670 tys. zł.

Sprzedaż obligacji o wartości 2.093.641 tys. zł nastąpiła w terminie bliskim terminowi zapadalności, a przychody ze sprzedaży w wysokości 3.862 tys. zł były w przybliżeniu równe pozostałym do uzyskania przepływom pieniężnym wynikającym z umowy.

Dodatkowo, Bank dokonał sprzedaży obligacji skarbowych przed terminem zapadalności o wartości 141.319 tys. zł, która stanowiła nieznaczającą wartość całkowitej kwoty portfela aktywów utrzymywanych do terminu zapadalności na dzień sprzedaży. Przychody ze sprzedaży tych obligacji skarbowych wyniosły 3.808 tys. zł. Wobec powyższego zgodnie z par. 9(i) MSR 39 nie wystąpiły przesłanki reklasyfikacji aktywów finansowych utrzymywanych w portfelu do zapadalności.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności według terminów zapadalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	34 802	100 772
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	0	0
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	0	0
powyżej 1 roku do 5 lat	930 483	2 364 568
powyżej 5 lat	4 909 605	1 209 406
dla których termin zapadalności upłynął	0	0
Razem aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności brutto	5 874 890	3 674 746
Odpisy z tytułu utraty wartości	0	0
Razem aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności netto	<u>5 874 890</u>	<u>3 674 746</u>

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

25. Inwestycje w jednostki podporządkowane

Informacje o jednostkach podporządkowanych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Siedziba	Przedmiot działalności	Aktywa	Zobowiązania	Kapitał własny	Przychody ze sprzedaży / Przychody z lokat	Zysk / Strata	Otrzymane lub należne dywidendy	Posiadane udziały %
BPS Doradztwo S.A.	Warszawa	usługi finansowe dla przedsiębiorstw	11 538	9 690	1 848	6 925	-4 678	-	100,00%
BPS TFI S.A.	Warszawa	zarządzanie funduszami inwestycyjnymi	18 656	2 048	16 608	12 159	958	-	100,00%
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	Warszawa	obsługa administracyjna	48 746	30 368	18 378	8 142	249	-	100,00%
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	Warszawa	maklerska	56 466	45 813	10 653	6 760	-2 666	-	100,00%
IT BPS Sp. z o.o.	Warszawa	usługi teleinformatyczne	3 349	5 951	-2 602	11 448	1 496	-	100,00%
Veni S.A.	Warszawa	produkcyjna	81 941	13 513	68 428	24 671	-30 251	-	100,00%
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	113 115	10 602	102 513	382	12 369	-	59,05%
BPS 1 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	3 607	779	2 828	120	-108	-	100,00%
BPS 3 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	26 125	420	25 705	46	-1 511	-	46,26%
BPS 4 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	40 955	173	40 782	44	2 381	-	49,32%
Contango Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	10 603	37	10 566	657	228	-	98,74%
Contango 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	144 308	546	143 762	4 056	3 271	-	100,00%
Feniks Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	Warszawa	fundusz inwestycyjny	4 925	132	4 793	48	-5 138	-	76,41%
Quantum 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	45 716	197	45 519	1 712	1 261	-	100,00%
Quantum 4 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	Warszawa	fundusz inwestycyjny	8 352	146	8 206	8	182	-	21,20%
Uzdrowiska Polskie Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	204 829	334	204 495	1 054	19 311	-	100,00%

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Informacje o jednostkach podporządkowanych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Siedziba	Przedmiot działalności	Aktywa	Zobowiązania	Kapitał własny	Przychody ze sprzedaży / Przychody z lokat	Zysk / Strata	Otrzymane lub należne dywidendy	Posiadane udziały %
BPS Doradztwo S.A.	Warszawa	usługi finansowe dla przedsiębiorstw	13 109	6 582	6 527	1 673	209	-	100,00%
BPS TFI S.A.	Warszawa	zarządzanie funduszami inwestycyjnymi	22 146	6 496	15 650	17 060	946	-	100,00%
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	Warszawa	obsługa administracyjna	47 807	31 678	16 129	7 886	1 000	-	100,00%
Centrum Finansowe Banku BPS S.A	Warszawa	restrukturyzacja i windykacja należności	21 004	6 364	14 640	13 302	7 168	-	80,72%
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	Warszawa	maklerska	75 034	61 976	13 058	9 910	239	-	100,00%
IT BPS Sp. z o.o.	Warszawa	usługi teleinformatyczne	7 745	11 843	-4 098	8 746	1 569	-	100,00%
Veni S.A.	Warszawa	produkcyjna	111 541	88 133	23 408	33 528	-35 188	-	100,00%
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	99 668	1 523	98 145	56	-2 266	-	66,24%
BPS 1 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	24 305	3 453	20 852	156	4 302	-	100,00%
BPS 3 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	42 286	2 233	40 053	502	4 385	-	46,42%
BPS 4 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	38 605	204	38 401	60	-4 891	-	49,32%
Contango Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	12 814	1 073	11 741	706	909	-	87,42%
Contango 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	Warszawa	fundusz inwestycyjny	140 917	433	140 484	4 031	-3 917	-	100,00%
Feniks Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	10 015	84	9 931	5 601	-1 046	-	76,41%
Quantum 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	44 410	152	44 258	2 194	-3 175	-	100,00%
Quantum 4 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	Warszawa	fundusz inwestycyjny	8 171	147	8 024	2	549	-	21,20%
Uzdrowiska Polskie Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	185 249	65	185 184	1 541	3 432	-	100,00%
Zielony Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	Warszawa	fundusz inwestycyjny	14 161	69	14 092	1 106	-16 614	-	72,47%

Udziały w jednostkach podporządkowanych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość brutto	Odpis z tytułu utruty wartości	Wartość bilansowa
BPS Doradztwo S.A.	26 352	-26 352	0
BPS TFI S.A.	11 112	0	11 112
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	16 712	0	16 712
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	16 087	-8 283	7 804
IT BPS Sp. z o.o.	14 499	-14 499	0
Veni S.A.	157 200	-82 057	75 143
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	55 249	0	55 249
BPS 1 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	3 131	-105	3 026
BPS 3 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	12 968	-1 830	11 138
BPS 4 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	24 207	-4 095	20 112
Contango Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	8 674	0	8 674
Contango 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	152 967	-2 727	150 240
Feniks Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	7 802	-4 022	3 780
Quantum 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	70 584	-27 603	42 981
Quantum 4 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	2 000	-414	1 586
Uzdrowiska Polskie Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	203 548	0	203 548
Razem inwestycje w jednostki podporządkowane	783 092	-171 987	611 105

Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość bilansowa akcji Spółki Veni S.A. została ustalona przez Bank i wprowadzona do ksiąg Banku w oparciu o posiadane dwie wyceny wartości Spółki sporządzone przez niezależnych rzeczoznawców na kwotę 70,7 mln zł oraz 72,1 mln zł. Oszacowanie wartości Spółki zostało sporządzone w oparciu o metodę mieszaną, tj. średnią arytmetyczną metody zdyskontowanych przepływów pieniężnych (DCF) oraz metody skorygowanych aktywów netto (SAN).

Udziały w jednostkach podporządkowanych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość brutto	Odpis z tytułu utruty wartości	Wartość bilansowa
BPS Doradztwo S.A.	26 352	-19 826	6 526
BPS TFI S.A.	11 112	0	11 112
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	14 712	0	14 712
Centrum Finansowe Banku BPS S.A.	6 751	0	6 751
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	16 087	-3 015	13 072
IT BPS Sp. z o.o.	14 499	-14 499	0
Veni S.A.	70 100	-40 988	29 112
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	66 423	-1 388	65 035
BPS 1 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	17 766	0	17 766
BPS 3 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	18 764	-169	18 595
BPS 4 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	24 207	-5 259	18 948
Contango Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	8 674	0	8 674
Contango 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	152 967	-12 466	140 501
Feniks Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	7 802	-182	7 620
Quantum 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	70 584	-26 326	44 258
Quantum 4 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	2 000	-414	1 586
Uzdrowiska Polskie Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	203 548	-18 364	185 184
Zielony Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	20 999	-10 787	10 212
Razem inwestycje w jednostki podporządkowane	753 347	-153 683	599 664

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiany wartości inwestycji w jednostkach podporządkowanych

Zmiany wartości inwestycji w jednostkach podporządkowanych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	Wartość bilansowa brutto			Odpisy z tytułu utraty wartości				
	Na początek okresu	Zwiększenia	Zmniejszenia	Na koniec okresu	Na początek okresu	Zwiększenia	Zmniejszenia	Na koniec okresu
BPS Doradztwo S.A.	26 352	0	0	26 352	-19 826	-6 526	0	-26 352
BPS TFI S.A.	11 112	0	0	11 112	0	0	0	0
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	14 712	2 000	0	16 712	0	0	0	0
Centrum Finansowe Banku BPS S.A.	6 751	0	-6 751	0	0	0	0	0
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	16 087	0	0	16 087	-3 015	-5 268	0	-8 283
IT BPS Sp. z o.o.	14 499	0	0	14 499	-14 499	0	0	-14 499
Veni S.A.	70 100	87 100	0	157 200	-40 988	-41 069	0	-82 057
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	66 423	0	-11 174	55 249	-1 388	0	1 388	0
BPS 1 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	17 766	0	-14 635	3 131	0	-105	0	-105
BPS 3 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	18 764	0	-5 796	12 968	-169	-1 661	0	-1 830
BPS 4 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	24 207	0	0	24 207	-5 259	0	1 164	-4 095
Contango Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	8 674	0	0	8 674	0	0	0	0
Contango 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	152 967	0	0	152 967	-12 466	0	9 739	-2 727
Feniks Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	7 802	0	0	7 802	-182	-3 840	0	-4 022
Quantum 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	70 584	0	0	70 584	-26 326	-1 277	0	-27 603
Quantum 4 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	2 000	0	0	2 000	-414	0	0	-414
Uzdrowiska Polskie Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	203 548	0	0	203 548	-18 364	0	18 364	0
Zielony Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	20 999	0	-20 999	0	-10 787	0	10 787	0
Razem	753 347	89 100	-59 355	783 092	-153 683	-59 746	41 442	-171 987

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiany wartości inwestycji w jednostkach podporządkowanych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	Wartość bilansowa brutto			Odpisy z tytułu utraty wartości				
	Na początek okresu	Zwiększenia	Zmniejszenia	Na koniec okresu	Na początek okresu	Zwiększenia	Zmniejszenia	Na koniec okresu
BPS Doradztwo S.A.	26 352	0	0	26 352	-20 035	0	209	-19 826
BPS TFI S.A.	4 112	7 000	0	11 112	0	0	0	0
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	2 712	12 000	0	14 712	0	0	0	0
Centrum Finansowe Banku BPS S.A.	6 751	0	0	6 751	0	0	0	0
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	16 087	0	0	16 087	-3 142	0	127	-3 015
IT BPS Sp. z o.o.	14 499	0	0	14 499	-14 499	0	0	-14 499
Veni S.A.	45 100	25 000	0	70 100	0	-40 988	0	-40 988
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	42 673	23 750	0	66 423	0	-1 388	0	-1 388
BPS 1 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	38 009	0	-20 243	17 766	-21 372	0	21 372	0
BPS 3 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	18 764	0	0	18 764	-2 219	0	2 050	-169
BPS 4 Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	24 207	0	0	24 207	-2 257	-3 002	0	-5 259
Contango Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	8 674	0	0	8 674	0	0	0	0
Contango 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty	105 613	47 354	0	152 967	-8 845	-3 621	0	-12 466
Feniks Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	5 802	2 000	0	7 802	0	-182	0	-182
Quantum 1 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	3 973	0	-3 973	0	0	0	0	0
Quantum 2 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	62 585	7 999	0	70 584	-23 151	-3 175	0	-26 326
Quantum 4 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych w likwidacji	0	2 000	0	2 000	0	-414	0	-414
Quantum 7 Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	18 922	0	-18 922	0	-122	0	122	0
Uzdrowiska Polskie Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	201 549	1 999	0	203 548	-21 795	0	3 431	-18 364
Zielony Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	6 000	14 999	0	20 999	0	-10 787	0	-10 787
Razem	652 384	144 101	-43 138	753 347	-117 437	-63 557	27 311	-153 683

26. Zapasy

Zapasy wyceniane są według niższej z wartości: kosztu lub wartości możliwej do uzyskania. Koszty zapasów ustalane są metodą FIFO. Wartość możliwą do uzyskania stanowi szacunkowa cena sprzedaży zapasów pomniejszona o wszelkie szacowane koszty wykonania usługi i koszty niezbędne do doprowadzenia sprzedaży do skutku.

Zapasy według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Materiały	0	0
Pozostałe	489	570
Razem zapasy brutto	489	570
Odpisy z tytułu utraty wartości	-65	-64
Razem zapasy netto	<u>424</u>	<u>506</u>

Pozycja „Pozostałe” obejmuje przede wszystkim nabyte przez Bank plastiki kart płatniczych i materiały reklamowe. Na dzień 31 grudnia 2017 roku ich wartość wynosiła 373 tys. zł, na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 464 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku i na dzień 31 grudnia 2016 roku Bank nie posiadał zapasów stanowiących zabezpieczenie zobowiązań wobec osób trzecich.

27. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Grunty i budynki	44 155	47 199
Ulepszenie w obcych obiektach	4 685	5 419
Środki trwałe w budowie	2 968	2 099
Maszyny i urządzenia	16 895	20 775
Środki transportu	0	95
Pozostałe środki trwałe	4 169	5 137
Razem rzeczowe aktywa trwałe	<u>72 872</u>	<u>80 724</u>

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu wartości rzeczowych aktywów trwałych za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku

	Grunty własne	Budynki i budowle	Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego	Ulepszenia w obcych obiektach	Środki trwałe w budowie	Maszyny i urządzenia	Środki transportu	Pozostałe środki trwałe	Środki trwałe razem
Wartość brutto środków trwałych na początek okresu	1 354	65 303	2 001	11 744	2 099	79 167	317	18 088	180 073
Zwiększenia	0	1 743	0	0	5 343	3 702	0	363	11 151
Przeniesienie z inwestycji	0	1 716	0	0	0	2 115	0	111	3 942
Zakupy bezpośrednie	0	27	0	0	5 343	1 587	0	252	7 209
Pozostałe	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zmniejszenia	-33	-3 207	0	-148	-4 474	-1 712	-304	-1 873	-11 751
Sprzedaż i likwidacja	-33	-3 207	0	-148	0	-1 712	-304	-1 873	-7 277
Rozliczenie inwestycji	0	0	0	0	-3 942	0	0	0	-3 942
Rozliczenie w ciężar kosztów	0	0	0	0	-172	0	0	0	-172
Pozostałe	0	0	0	0	-360	0	0	0	-360
Wartość brutto środków trwałych na koniec okresu	1 321	63 839	2 001	11 596	2 968	81 157	13	16 578	179 473
Umorzenie na początek okresu	0	-18 250	-518	-6 325	0	-58 392	-222	-12 951	-96 658
Zwiększenia	0	-2 333	-71	-710	0	-7 535	-7	-1 178	-11 834
Amortyzacja	0	-2 333	-71	-710	0	-7 535	-7	-1 154	-11 810
Pozostałe	0	0	0	0	0	0	0	-24	-24
Zmniejszenia	0	857	0	124	0	1 665	216	1 720	4 582
Sprzedaż i likwidacja	0	857	0	124	0	1 659	216	1 702	4 558
Pozostałe	0	0	0	0	0	6	0	18	24
Umorzenie na koniec okresu	0	-19 726	-589	-6 911	0	-64 262	-13	-12 409	-103 910
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-273	-2 418	0	0	0	0	0	0	-2 691
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-273	-2 418	0	0	0	0	0	0	-2 691
Wartość netto środków trwałych na początek okresu	1 081	44 635	1 483	5 419	2 099	20 775	95	5 137	80 724
Wartość netto środków trwałych na koniec okresu	1 048	41 695	1 412	4 685	2 968	16 895	0	4 169	72 872

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu wartości rzeczowych aktywów trwałych za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku

	Grunty własne	Budynki i budowle	Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego	Ulepszenia w obcych obiektach	Środki trwale w budowie	Maszyny i urządzenia	Środki transportu	Pozostałe środki trwale	Środki trwale razem
Wartość brutto środków trwałych na początek okresu	1 364	69 088	2 001	12 954	512	74 509	550	19 037	180 015
Zwiększenia	0	800	0	19	4 701	6 671	0	354	12 545
Przeniesienie z inwestycji	0	702	0	10	0	2 335	0	0	3 047
Zakupy bezpośrednie	0	98	0	9	3 311	4 336	0	354	8 108
Pozostałe	0	0	0	0	1 390	0	0	0	1 390
Zmniejszenia	-10	-4 585	0	-1 229	-3 114	-2 013	-233	-1 303	-12 487
Sprzedaż i likwidacja	-10	-4 585	0	-1 229	0	-2 013	-233	-1 303	-9 373
Rozliczenie inwestycji	0	0	0	0	-3 047	0	0	0	-3 047
Rozliczenie w ciężar kosztów	0	0	0	0	-67	0	0	0	-67
Pozostałe	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wartość brutto środków trwałych na koniec okresu	1 354	65 303	2 001	11 744	2 099	79 167	317	18 088	180 073
Umorzenie na początek okresu	0	-17 032	-447	-6 497	0	-53 141	-306	-12 756	-90 179
Zwiększenia	0	-2 433	-71	-779	0	-7 007	-77	-1 273	-11 640
Amortyzacja	0	-2 433	-71	-779	0	-7 007	-77	-1 273	-11 640
Pozostałe	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zmniejszenia	0	1 215	0	951	0	1 756	161	1 078	5 161
Sprzedaż i likwidacja	0	1 215	0	951	0	1 756	161	1 078	5 161
Pozostałe	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Umorzenie na koniec okresu	0	-18 250	-518	-6 325	0	-58 392	-222	-12 951	-96 658
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-273	-2 418	0	-47	0	0	0	0	-2 738
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-273	-2 418	0	0	0	0	0	0	-2 691
Wartość netto środków trwałych na początek okresu	1 091	49 638	1 554	6 410	512	21 368	244	6 281	87 098
Wartość netto środków trwałych na koniec okresu	1 081	44 635	1 483	5 419	2 099	20 775	95	5 137	80 724

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku nie występowały ograniczenia prawne dotyczące rzeczowych aktywów trwałych.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Bank nie posiadał rzeczowych aktywów trwałych użytkowanych na podstawie umów leasingu finansowego.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Bank nie posiadał zobowiązań umownych do nabycia rzeczowego majątku trwałego.

28. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Autorskie prawa majątkowe i licencje	43 085	51 460
Nakłady na wartości niematerialne	2 497	1 573
Razem wartości niematerialne	<u>45 582</u>	<u>53 033</u>

Zmiana stanu wartości niematerialnych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	<u>Autorskie prawa majątkowe, licencje</u>	<u>Nakłady na wartości niematerialne</u>	<u>Razem wartości niematerialne</u>
Wartość brutto wartości niematerialnych na początek okresu	141 475	2 576	144 051
Zwiększenia	7 944	6 538	14 482
Przeniesienie z inwestycji	5 549	0	5 549
Zakupy bezpośrednie	2 395	6 368	8 763
Pozostałe	0	170	170
Zmniejszenia	-2 958	-5 614	-8 572
Likwidacja	-2 958	0	-2 958
Rozliczenie inwestycji	0	-5 549	-5 549
Rozliczenie w ciężar kosztów	0	-65	-65
Pozostałe	0	0	0
Wartość brutto wartości niematerialnych na koniec okresu	146 461	3 500	149 961
Umorzenie na początek okresu	-90 015	0	-90 015
Zwiększenia	-16 319	0	-16 319
Amortyzacja	-16 319	0	-16 319
Zmniejszenia	2 958	0	2 958
Likwidacja	2 958	0	2 958
Umorzenie na koniec okresu	-103 376	0	-103 376
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	0	-1 003	-1 003
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	0	-1 003	-1 003
Wartość netto wartości niematerialnych na początek okresu	<u>51 460</u>	<u>1 573</u>	<u>53 033</u>
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	<u>43 085</u>	<u>2 497</u>	<u>45 582</u>

Zmiana stanu wartości niematerialnych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	Autorskie prawa majątkowe, licencje	Nakłady na wartości niematerialne	Razem wartości niematerialne
Wartość brutto wartości niematerialnych na początek okresu	127 246	5 896	133 142
Zwiększenia	14 293	8 171	22 464
Przeniesienie z inwestycji	9 370	0	9 370
Zakupy bezpośrednie	4 923	8 171	13 094
Pozostałe	0	0	0
Zmniejszenia	-64	-11 491	-11 555
Likwidacja	-64	-118	-182
Rozliczenie inwestycji	0	-9 370	-9 370
Rozliczenie w ciężar kosztów	0	-613	-613
Pozostałe	0	-1 390	-1 390
Wartość brutto wartości niematerialnych na koniec okresu	141 475	2 576	144 051
Umorzenie na początek okresu	-74 642	0	-74 642
Zwiększenia	-15 437	0	-15 437
Amortyzacja	-15 437	0	-15 437
Zmniejszenia	64	0	64
Likwidacja	64	0	64
Umorzenie na koniec okresu	-90 015	0	-90 015
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	0	-118	-118
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	0	-1 003	-1 003
Wartość netto wartości niematerialnych na początek okresu	52 604	5 778	58 382
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	51 460	1 573	53 033

W roku 2017 oraz 2016 Bank nie ponosił nakładów na badania i rozwój ujętych jako koszt okresów.

W roku 2017 oraz 2016 Bank nie posiadał wartości niematerialnych użytkowanych na podstawie umów leasingu finansowego i nie występowały ograniczenia dotyczące tytułu prawnego do wartości niematerialnych tytułem zabezpieczenia zobowiązań.

29. Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

	31.12.2017	31.12.2016
Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży brutto	1 619	3 987
Odpisy z tytułu utraty wartości	-64	-64
Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży netto	1 555	3 923

W pozycji „Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży brutto” Bank ujmuje ruchomości i nieruchomości przejęte za długi.

Zmiana stanu aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży

	2017	2016
Wartość aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży brutto na początek okresu	3 987	4 138
Zwiększenia:	857	1 495
- przejęte aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży	857	1 495
Zmniejszenia:	-3 225	-1 646
- sprzedaż i likwidacja	-3 225	-1 646
Wartość aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży brutto na koniec okresu	1 619	3 987
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-64	-64
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-64	-64
Wartość netto aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży na początek okresu	3 923	4 074
Wartość netto aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży na koniec okresu	1 555	3 923

30. Inne aktywa

Inne aktywa według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
Rozrachunki z dłużnikami	50 305	38 326
- rozliczenia transakcji z tytułu aktywów finansowych	13 279	0
- rozliczenia z tytułu kart płatniczych	32 656	31 538
- należności z tytułu towarów i usług	4 322	6 776
- pozostałe	48	12
Rozrachunki publiczno - prawne	50	394
Przychody do otrzymania	2 695	2 536
- z tytułu prowizji	2 675	2 505
- pozostałe	20	31
Koszty do rozliczenia z tytułu:	2 813	3 664
- składek za ubezpieczenie majątku i NNW	174	184
- serwisu i użytkowania oprogramowania	2 563	3 190
- składek członkowskich	9	0
- emisji instrumentów finansowych	45	277
- pozostałe	22	13
Razem inne aktywa brutto	55 863	44 920
Odpisy z tytułu utraty wartości	-2 562	-1 418
Razem inne aktywa netto	53 301	43 502

Inne aktywa według umownych terminów zapadalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	50 200	40 349
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	900	806
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	1 373	2 026
powyżej 1 roku do 5 lat	569	114
powyżej 5 lat	0	56
dla których termin zapadalności upłynął	2 821	1 569
Razem inne aktywa brutto	55 863	44 920
Odpisy z tytułu utraty wartości	-2 562	-1 418
Razem inne aktywa netto	53 301	43 502

31. Zobowiązania wobec Banku Centralnego

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Kredyt lombardowy	0	0
Operacje otwartego rynku	0	0
Pozostałe zobowiązania	61	37
Razem zobowiązania wobec Banku Centralnego	61	37

Na dzień 31 grudnia 2017 roku zobowiązania wobec Banku Centralnego w kwocie 61 tys. zł dotyczyły dwóch przekazów walutowych, z których jeden został rozliczony w dniu 4 stycznia 2018 roku.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku zobowiązania wobec Banku Centralnego w kwocie 37 tys. zł dotyczyły przekazu dewizowego.

32. Zobowiązania wobec innych banków

Zobowiązania wobec innych banków według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Rachunki bieżące	2 096 224	1 829 823
Depozyty terminowe	16 488 221	13 844 177
Pozostałe zobowiązania wobec innych banków	65 334	28 585
Razem zobowiązania wobec innych banków	18 649 779	15 702 585

Zobowiązania wobec innych banków według terminów wymagalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	17 251 945	14 343 559
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	891 976	953 974
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	493 791	394 572
powyżej 1 roku do 5 lat	12 045	10 370
powyżej 5 lat	22	110
Razem zobowiązania wobec innych banków	18 649 779	15 702 585

33. Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem wykupu

Bank pozyskuje fundusze poprzez sprzedaż instrumentów finansowych z przyrzeczeniem ich odkupu w przyszłości (transakcje repo oraz sell-buy back) po tej samej cenie powiększonej o z góry ustaloną kwotę odsetek.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Bank posiadał zobowiązanie na rzecz jednego z banków w wysokości 249.959 tys. zł z tytułu sprzedanych bonów pieniężnych o wartości nominalnej 250.000 tys. zł, z terminem wymagalności do 1 miesiąca.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Bank nie posiadał zobowiązań z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu.

34. Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Bank nie posiadał zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

35. Zobowiązania wobec klientów

Zobowiązania wobec klientów według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Klienci korporacyjni		
Rachunki bieżące	769 054	643 834
Depozyty terminowe	414 770	483 114
Pozostałe zobowiązania	10 562	22 447
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	10 562	22 447
- pozostałe	0	0
Razem klienci korporacyjni	1 194 386	1 149 395
Rolnicy		
Rachunki bieżące	30 736	29 136
Depozyty terminowe	14 988	17 124
Pozostałe zobowiązania	361	341
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	361	341
- pozostałe	0	0
Razem rolnicy	46 085	46 601
Przedsiębiorcy indywidualni		
Rachunki bieżące	85 910	72 996
Depozyty terminowe	25 981	33 768
Pozostałe zobowiązania	879	273
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	879	273
- pozostałe	0	0
Razem przedsiębiorcy indywidualni	112 770	107 037
Osoby fizyczne		
Rachunki bieżące	911 100	873 084
Depozyty terminowe	105 227	110 035
Pozostałe zobowiązania	697	2 830
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	697	2 830
- pozostałe	0	0
Razem osoby fizyczne	1 017 024	985 949
Instytucje rządowe i samorządowe		
Rachunki bieżące	46 165	56 492
Depozyty terminowe	91 814	115 094
Pozostałe zobowiązania	10 335	6
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	0	0
- pozostałe	10 335	6
Razem instytucje rządowe i samorządowe	148 314	171 592
Pozostałe podmioty		
Rachunki bieżące	87 953	75 523
Depozyty terminowe	67 526	63 761
Pozostałe zobowiązania	3 881	2 462
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	0	0
- pozostałe	3 881	2 462
Razem pozostałe podmioty	159 360	141 746
Razem		
Rachunki bieżące	1 930 918	1 751 065
Depozyty terminowe	720 306	822 896
Pozostałe zobowiązania	26 715	28 359
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	12 499	25 891
- pozostałe	14 216	2 468
Razem zobowiązania wobec klientów	<u>2 677 939</u>	<u>2 602 320</u>

Zobowiązania wobec klientów według terminów wymagalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	2 443 035	2 362 430
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	148 812	135 519
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	77 334	86 984
powyżej 1 roku do 5 lat	3 702	7 296
powyżej 5 lat	5 056	10 091
Razem zobowiązania wobec klientów	2 677 939	2 602 320

36. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Bank posiadał zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych w postaci obligacji o wartości 1.124.336 tys. zł o średnim oprocentowaniu 3,58%.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Bank posiadał zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych w postaci obligacji o wartości 919.803 tys. zł o średnim oprocentowaniu 3,93%.

Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych według terminów wymagalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	4 986	206 557
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	303 745	203 461
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	406 198	1 201
powyżej 1 roku do 5 lat	210 141	179 214
powyżej 5 lat	199 266	329 370
Razem zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 124 336	919 803

Zmiana stanu zobowiązań z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

	2017	2016
Stan na początek okresu	919 803	1 353 779
Zwiększenia	1 442 744	2 140 157
- z tytułu emisji	1 404 146	2 100 827
- z tytułu naliczonych odsetek	38 598	39 330
Zmniejszenia	-1 238 211	-2 574 133
- z tytułu wykupu	-1 200 000	-2 537 600
- z tytułu spłaty odsetek	-38 211	-36 533
Stan na koniec okresu	1 124 336	919 803

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Szczegółowe informacje dotyczące wyemitowanych przez Bank dłużnych papierów wartościowych

31.12.2017					
Nazwa emisji	Wartość emisji	Data emisji	Data wykupu	Podstawa oprocentowania	Notowane na rynku Catalyst
BPS0720	80 000	12.07.2010	12.07.2020	WIBOR 6 M	Tak
BPS0718	100 000	15.07.2011	15.07.2018	WIBOR 6 M	Tak
BPS1122	85 200	29.11.2012	29.11.2022	WIBOR 6 M	Tak
BPS0222	46 116	20.02.2015	20.02.2022	WIBOR 6 M	Nie
BPS0925	41 875	21.09.2015	21.09.2025	WIBOR 6 M	Nie
BPS0326	83 900	31.03.2016	31.03.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1026	28 632	06.10.2016	06.10.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1126	24 992	09.11.2016	09.11.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1226	21 875	01.12.2016	01.12.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS6M230218	200 000	23.08.2017	23.02.2018	WIBOR 6 M	Nie
BPS3M130318	100 000	13.12.2017	13.03.2018	WIBOR 3 M	Nie
BPS6M130618	200 000	13.12.2017	13.06.2018	WIBOR 6 M	Nie
BPS12M131218	105 000	13.12.2017	13.12.2018	WIBOR 12M	Nie

31.12.2016					
Nazwa emisji	Wartość emisji	Data emisji	Data wykupu	Podstawa oprocentowania	Notowane na rynku Catalyst
BPS0720	80 000	12.07.2010	12.07.2020	WIBOR 6 M	Tak
BPS0718	100 000	15.07.2011	15.07.2018	WIBOR 6 M	Tak
BPS1122	85 200	29.11.2012	29.11.2022	WIBOR 6 M	Tak
BPS0222	46 116	20.02.2015	20.02.2022	WIBOR 6 M	Nie
BPS0925	41 875	21.09.2015	21.09.2025	WIBOR 6 M	Nie
BPS0326	83 900	31.03.2016	31.03.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1026	28 632	06.10.2016	06.10.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1126	24 992	09.11.2016	09.11.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1226	21 875	01.12.2016	01.12.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS6M280117	200 000	28.07.2016	28.01.2017	WIBOR 6 M	Nie
BPS6M140317	200 000	14.09.2016	14.03.2017	WIBOR 6 M	Nie

W 2017 roku i w 2016 roku nie wystąpiły przypadki nieterminowego wywiązywania się przez Bank z tytułu spłaty odsetek i wykupu wyemitowanych zobowiązań.

37. Pozostałe zobowiązania

Pozostałe zobowiązania według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
Rozrachunki międzybankowe	22 156	15 958
Rozrachunki publiczno - prawne	3 788	2 757
Wierzyciele różni	71 156	69 355
- rozliczenia z tytułu kart płatniczych	66 494	62 571
- zobowiązania z tytułu towarów i usług	3 099	3 571
- pozostałe	1 563	3 213
Koszty rozliczane w czasie z tytułu:	14 344	18 925
- usług informatycznych	5 551	11 229
- usług KIR, kosztów eksploatacyjnych	3 383	846
- badania sprawozdania finansowego i doradztwa finansowego	403	170
- reprezentacji i reklamy	57	76
- administracji wierzytelności	731	743
- przyszłych świadczeń na rzecz pracowników	2 958	3 099
- pozostałe	1 261	2 762
Przychody przyszłych okresów	16 760	13 619
- prowizje	16 760	13 619
Razem pozostałe zobowiązania	128 204	120 614

Pozostałe zobowiązania według terminu wymagalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	123 413	116 282
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	1 057	1 139
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	2 765	2 572
powyżej 1 roku do 5 lat	915	588
powyżej 5 lat	54	33
Razem pozostałe zobowiązania	128 204	120 614

38. Rezerwy

Rezerwy według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
Rezerwy na programy określonych świadczeń	3 517	3 762
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	1 659	1 710
Rezerwy na sprawy sporne	10 304	7 569
Razem rezerwy	15 480	13 041

Zmiana stanu rezerw w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2017 roku

	Rezerwy na programy określonych świadczeń	Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	Rezerwy na sprawy sporne	Razem
Rezerwy na początek okresu	3 762	1 710	7 569	13 041
Utworzenie/aktualizacja rezerw	386	787	4 741	5 914
Wykorzystanie rezerw	-802	0	-424	-1 226
Rozwiązanie rezerw	0	-833	-1 582	-2 415
Pozostałe zmiany i reklasyfikacje	171	-5	0	166
Stan na koniec okresu	3 517	1 659	10 304	15 480
Krótkoterminowe	990	1 659	0	2 649
Długoterminowe	2 527	0	10 304	12 831

Zmiana stanu rezerw w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2016 roku

	Rezerwy na programy określonych świadczeń	Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	Rezerwy na sprawy sporne	Razem
Rezerwy na początek okresu	3 617	2 660	6 594	12 871
Utworzenie/aktualizacja rezerw	1 068	15 808	1 132	18 008
Wykorzystanie rezerw	-314	0	-138	-452
Rozwiązanie rezerw	0	-16 758	-19	-16 777
Pozostałe zmiany i reklasyfikacje	-609	0	0	-609
Stan na koniec okresu	3 762	1 710	7 569	13 041
Krótkoterminowe	1 287	1 710	0	2 997
Długoterminowe	2 475	0	7 569	10 044

Rezerwa na programy określonych świadczeń

Bank tworzy rezerwy na programy określonych świadczeń zgodnie z MSR 19. Szacunek rezerw na programy określonych świadczeń dokonywany jest z zastosowaniem technik i założeń aktuarialnych uwzględniających w szczególności: bieżące wynagrodzenia, okres pomiędzy datą nabycia prawa do otrzymania świadczenia a datą sprawozdawczą, wskaźnik rotacji pracowników, prognozowany wzrost podstawy świadczeń oraz inne postanowienia regulaminu wynagradzania pracowników.

Bank oblicza rezerwę metodą indywidualną, dla każdego pracownika osobno w oparciu o wartość bieżącą przyszłych, długoterminowych zobowiązań Banku z tytułu odpraw emerytalnych. Podstawą do obliczenia rezerwy dla pracownika jest przewidywana kwota odprawy emerytalnej, jaką Bank zobowiązuje się wypłacić. Przewidywana kwota odprawy obliczana jest, jako iloczyn następujących czynników:

- 1) przewidywanej kwoty podstawy wymiaru odprawy emerytalnej,
- 2) przewidywanego wzrostu podstawy wymiaru do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego,
- 3) współczynnika procentowego uzależnionego od stażu pracy.

Naliczane rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane. Dyskonto finansowe jest ustalane na podstawie aktualnych na dzień bilansowy, rynkowych stóp zwrotu z obligacji skarbowych.

Zyski i straty z obliczeń aktuarialnych Bank rozpoznaje w innych całkowitych dochodach.

Na mocy postanowień wewnętrznych regulacji dotyczących wynagradzania, pracownikom Banku przysługują odprawy emerytalne i rentowe.

Programy określonych świadczeń narażają Bank na ryzyko aktuarialne, obejmujące:

- 1) ryzyko stopy procentowej – spadek rynkowych stóp zwrotu z obligacji skarbowych spowoduje zwiększenie zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń,
- 2) ryzyko wynagrodzeń – wzrost wynagrodzeń pracowników Banku spowoduje wzrost zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń,
- 3) ryzyko rotacji – spadek wskaźnika rotacji pracowników spowoduje zwiększenie zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń.

Do głównych założeń aktuarialnych, przyjętych do wyceny zobowiązań z tytułu odpraw emerytalno – rentowych należą:

- 1) stopa do dyskontowania przyszłych świadczeń, która na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiła 3,41%, a na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 3,55%,
- 2) długookresowa, roczna stopa wzrostu wynagrodzeń, która na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiła 2,0%, a na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 0,1%,
- 3) współczynnik rotacji pracowników obliczony na podstawie historycznych danych dotyczących rotacji pracowników w Banku.

Uzgodnienie wartości bieżącej zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń

	2017	2016
Rezerwy na programy określonych świadczeń na początek okresu	3 762	3 617
Wartości ujęte w rachunku zysków i strat:	-416	754
- koszty bieżącego zatrudnienia	283	266
- koszty z tytułu odsetek	103	88
- wypłacone świadczenia	-802	-316
- koszty przeszłego zatrudnienia	0	716
Wartości ujęte w pozostałych całkowitych dochodach:	171	-609
- zyski i straty aktuarialne	171	-609
Rezerwy na programy określonych świadczeń na koniec okresu	3 517	3 762

W roku 2017 wpływ zmiany założeń finansowych na pozycję „Zyski i straty aktuarialne” wynosił 144 tys. zł, wpływ zmiany założeń demograficznych wynosił -43 tys. zł, natomiast wpływ zmiany założeń ex post wynosił 70 tys. zł.

W roku 2016 wpływ zmiany założeń finansowych na pozycję „Zyski i straty aktuarialne” wynosił -145 tys. zł, wpływ zmiany założeń demograficznych wynosił -157 tys. zł, natomiast wpływ zmiany założeń ex post wynosił -307 tys. zł.

Analiza wrażliwości

Poniższa tabela pokazuje, jaki wpływ na zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku miały zmiany w odpowiednich założeniach aktuarialnych o 1 punkt procentowy.

Zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń

Zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>Wzrost o 1 punkt procentowy</u>	<u>Spadek o 1 punkt procentowy</u>
Stopa dyskontowa	-216	246
Stopa wzrostu wynagrodzeń	247	-221

Zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<u>Wzrost o 1 punkt procentowy</u>	<u>Spadek o 1 punkt procentowy</u>
Stopa dyskontowa	-275	151
Stopa wzrostu wynagrodzeń	274	-186

Zapadalność zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Średni ważony okres obowiązywania zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń (w latach)	9,49	8,29

Rezerwa na sprawy sporne

Bank prowadzi szczegółową ewidencję spraw spornych oraz innych należności o charakterze roszczeń spornych. W sprawach, w których na Banku ciąży obowiązek prawny lub wynikający z ogólnie przyjętych zwyczajów, mający swe źródło w zdarzeniach przeszłych, jak również jeżeli prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków, Bank tworzy rezerwy. Ewentualne przyszłe rozliczenia dokonywane są w ciężar utworzonych rezerw.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku łączna wartość rezerw na sprawy sporne wyniosła 10.304 tys. zł, z tego rezerwa z tytułu roszczeń pracowniczych wyniosła 1.050 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku łączna wartość rezerw na sprawy sporne wyniosła 7.569 tys. zł, z tego rezerwa z tytułu roszczeń pracowniczych wyniosła 1.318 tys. zł.

Znaczące sprawy, na dzień 31 grudnia 2017 roku, na które Bank utworzył rezerwy prowadzone były w związku z:

- 1) roszczeniami odszkodowawczymi z tytułu rozwiązania umów o pracę z byłymi pracownikami,
- 2) roszczenie dwóch kontrahentów Banku z tytułu rozwiązania umowy o świadczenie usług,
- 3) roszczenie z tytułu gwarancji bankowej,
- 4) oraz roszczenia jednej z Agencji rządowych o zwrot dopłat do oprocentowania kredytów rolniczych.

Według informacji posiadanych przez Bank na dzień 31 grudnia 2017 roku nie toczyły się ani nie wszczęto wobec Banku, innych niż opisano powyżej, postępowań spornych, administracyjnych (w tym przed organami rządowymi), arbitrażowych, które mogłyby wywrzeć lub wywarły w niedawnej przeszłości istotny wpływ na sytuację finansową i operacyjną Banku, a które nie zostały odpowiednio ujęte w sprawozdaniu finansowym.

39. Kapitały własne

	31.12.2017	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2016
	Liczba akcji	Wartość akcji	Liczba akcji	Wartość akcji
Akcje serii A	2 000 000	2 000	2 000 000	2 000
Akcje serii B	12 000 000	12 000	12 000 000	12 000
Akcje serii C	4 000 000	4 000	4 000 000	4 000
Akcje serii D	2 000 000	2 000	2 000 000	2 000
Akcje serii E	1 865 000	1 865	1 865 000	1 865
Akcje serii F	1 517 700	1 518	1 517 700	1 518
Akcje serii H	74 864 077	74 864	74 864 077	74 864
Akcje serii I	35 000 000	35 000	35 000 000	35 000
Akcje serii J	66 623 388	66 623	66 623 388	66 623
Akcje serii K	115 461 039	115 461	115 461 039	115 461
Akcje serii L	14 708 211	14 708	14 708 211	14 708
Akcje serii M	24 000 000	24 000	24 000 000	24 000
Akcje serii N	57 127	58	57 127	58
Akcje serii O	12 022 169	12 022	12 022 169	12 022
Akcje serii P	15 000	15	15 000	15
Akcje serii R	2 277 523	2 278	2 277 523	2 278
Akcje serii S	12 000 000	12 000	12 000 000	12 000
Akcje serii T	18 936 457	18 936	18 936 457	18 936
Akcje serii W	13 899 041	13 899	-	-
Akcje serii Z	4 000 000	4 000	-	-
Akcje serii AA	13 338 701	13 338	-	-
Razem	430 585 433	430 585	399 347 691	399 348

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy Banku BPS S.A. wynosił 430.585 tys. zł, natomiast na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 399.348 tys. zł.

W 2017 roku przeprowadzone zostały dwie emisje akcji własnych Banku serii: AA i AB. Emisje zostały zrealizowane w oparciu o Uchwałę Nr 03/2015 Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Banku z dnia 26 listopada 2015 roku w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego Banku, w granicach kapitału docelowego, z możliwością pozbawienia Akcjonariuszy przez Zarząd, za zgodą Rady Nadzorczej, w całości prawa poboru akcji, ustalania ceny emisyjnej, zmiany Statutu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. i upoważnienia Rady Nadzorczej do ustalenia jednolitego tekstu zmienionego Statutu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.

Obydwie emisje przeprowadzono w trybie oferty publicznej w ramach subskrypcji prywatnej, z pozbawieniem Akcjonariuszy w całości prawa poboru i skierowaniem emisji wyłącznie do Banków Spółdzielczych zrzeszonych z Bankiem BPS S.A. oraz Banków Spółdzielczych współpracujących z Bankiem BPS S.A. (tj. klientów profesjonalnych). W obydwu przypadkach wartość nominalna akcji wyniosła 1 zł za akcję, cena emisyjna akcji wyniosła 2,50 zł za jedną akcję.

Emisja akcji serii AA została przeprowadzona w dniach od 6 do 27 listopada 2017 roku.

W ramach emisji objętych zostało 13.338.701 akcji, o łącznej wartości 33.347 tys. zł.

Emisja akcji serii AB została przeprowadzona w dniach od 1 do 19 grudnia 2017 roku, objętych zostało 830.803 akcji, o łącznej wartości 2.077 tys. zł.

W styczniu 2017 roku zarejestrowany został podwyższony kapitał zakładowy Banku, pozyskany w ramach kapitału docelowego, z przeprowadzonych w listopadzie 2016 roku emisji akcji własnych serii W i Z. W grudniu 2017 roku zarejestrowano kapitał objęty w ramach emisji akcji serii AA przeprowadzonej w listopadzie 2017 roku. Emisja serii AB została zarejestrowana w lutym 2018 roku.

W 2017 roku kapitał zakładowy Banku został podwyższony o łączną kwotę 31.238 tys. zł, tj. do kwoty 430.585 tys. zł.

Ponadto, w lutym 2017 roku uprawomocniło się postanowienie Krajowego Rejestru Sądowego dotyczące rejestracji Statutu Banku, którego zmiana polegała na wykreśleniu uprzywilejowania w stosunku do akcji Banku serii od A do F. Decyzja w tym zakresie została podjęta przez Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Banku BPS S.A. w dniu 7 grudnia 2016 roku.

Pozostałe kapitały

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Akcje własne	-2 133	-2 133
Kapitał zapasowy	308 678	240 034
Ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	267 645	222 113
Pozostały	41 033	17 921
Kapitał z aktualizacji wyceny	24 210	-32 842
Wycena portfela aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	29 445	-41 160
Podatek odroczoney	-5 595	7 820
Zyski lub straty aktuarialne	444	615
Podatek odroczoney	-84	-117
Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	24 500	24 500
Pozostałe kapitały rezerwowe	26 674	27 694
Wynik roku bieżącego	1 555	22 093
Razem pozostałe kapitały	383 484	279 346

Niepodzielony wynik obejmuje kwoty, które nie podlegają podziałowi to znaczy nie mogą zostać wypłacone w formie dywidendy. Zgodnie z wymogami Kodeksu Spółek Handlowych, spółka akcyjna jest zobowiązana utworzyć kapitał zapasowy na pokrycie straty. Do tej kategorii kapitału przelewa się, co najmniej 8% zysku za dany rok obrotowy wykazanego w sprawozdaniu spółki, dopóki kapitał ten nie osiągnie, co najmniej jednej trzeciej kapitału podstawowego. O użyciu kapitału zapasowego i rezerwowego rozstrzyga Walne Zgromadzenie, jednakże część kapitału zapasowego w wysokości jednej trzeciej kapitału zakładowego może być wykorzystana jedynie na pokrycie straty wykazanej w sprawozdaniu finansowym i nie podlega ona podziałowi na inne cele.

40. Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwa jest ceną, którą otrzymano by za zbycie składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach między uczestnikami rynku na dzień wyceny. Bank posiada instrumenty finansowe, które w bilansie nie są ujmowane w wartości godziwej.

Główne kategorie aktywów i zobowiązań finansowych niewycenianych w bilansie Banku do wartości godziwej stanowią:

- 1) udzielone kredyty i pożyczki oraz inne należności nieprzeznaczone do obrotu,
- 2) aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności,
- 3) aktywa finansowe dostępne do sprzedaży wykazywane w cenie nabycia, w tym inwestycje kapitałowe,
- 4) zobowiązania finansowe nieprzeznaczone do obrotu.

Powyższe kategorie aktywów i zobowiązań finansowych wyceniane są według zamortyzowanego kosztu lub kosztu historycznego.

W celu oszacowania wartości godziwej poszczególnych instrumentów finansowych Bank przyjął poniżej zaprezentowane założenia i metody.

Należności od innych banków oraz należności od klientów – w przypadku kredytów, dla których harmonogram spłat nie jest określony, jako wartość godziwą przyjmuje się kwotę wymaganą do zapłaty, gdyby należność stała się wymagalna w dniu bilansowym.

Wartość godziwa należności, dla których harmonogram spłat jest określony, wyliczana jest jako zdyskontowana wartość oczekiwanych przyszłych płatności kapitału i odsetek, zgodnych z harmonogramem. Jako współczynnik dyskontujący przyjmuje się sumę:

- 1) bieżących rynkowych stóp procentowych opartych na krzywej dochodowości z dnia bilansowego,
- 2) średniej marży opartej na portfelu danego rodzaju kredytów.

Papiery wartościowe – wartość godziwa w przypadku instrumentów notowanych, ustalana jest na podstawie wartości rynkowych (mark to market). W przypadku instrumentów nienotowanych wartość godziwa ustalana jest na podstawie modelu (mark to model) przy wykorzystaniu systemu Kondor+. Wartość godziwa instrumentów nienotowanych wyznaczana jest poprzez zastosowanie modelu analitycznego, którego celem jest określenie teoretycznej wartości rynkowej wycenianego instrumentu w oparciu o dostępne informacje rynkowe, w szczególności kwotowania bieżących i terminowych stóp procentowych i kursów walutowych, ceny podobnych instrumentów, ratingi kredytowe lub zmienność tych parametrów.

Zobowiązania wobec innych banków oraz zobowiązania od klientów – w przypadku depozytów wypłacanych na żądanie i depozytów bez ustalonej daty wymagalności, za wartość godziwą przyjmowana jest kwota, która byłaby wypłacana na żądanie na dzień bilansowy.

Wartość godziwa depozytów o terminie wymagalności powyżej 6 miesięcy szacowana jest na podstawie przepływów pieniężnych, zdyskontowanych średnim bieżącym oprocentowaniem rynkowym właściwym dla depozytów o zbliżonych terminach wymagalności.

Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych – wartość godziwa ustalana jest na podstawie modelu (mark to model).

W tabeli poniżej przedstawiono różnice pomiędzy wartością bilansową i szacowaną wartością godziwą aktywów i zobowiązań finansowych Banku, które nie są ujmowane w bilansie Banku według wartości godziwej. Dla należności oraz zobowiązań z terminem zapadalności lub wymagalności do 6 miesięcy przyjmuje się, że wartość godziwa jest równa wartości bilansowej.

Wartość godziwa instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>Wartość bilansowa</u>	<u>Wartość godziwa</u>
Należności od innych banków	996 735	986 570
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 561 263	8 149 446
- klienci korporacyjni	4 534 791	4 150 112
- rolnicy	544 191	530 229
- przedsiębiorcy indywidualni	443 736	438 436
- osoby fizyczne	1 366 293	1 343 430
- instytucje rządowe i samorządowe	1 672 252	1 687 239
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	5 970 318
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	18 899 799	18 846 619
Zobowiązania wobec klientów	2 677 939	2 659 152
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 124 336	1 122 885

Wartość godziwa instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<u>Wartość bilansowa</u>	<u>Wartość godziwa</u>
Należności od innych banków	810 981	799 029
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 076 501	7 919 828
- klienci korporacyjni	4 738 688	4 636 859
- rolnicy	568 869	542 012
- przedsiębiorcy indywidualni	455 580	456 061
- osoby fizyczne	1 105 669	1 076 220
- instytucje rządowe i samorządowe	1 207 695	1 208 676
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	3 674 746	3 645 662
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	15 702 622	15 702 446
Zobowiązania wobec klientów	2 602 320	2 602 115
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	919 803	907 390

41. Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych

Bank klasyfikuje poszczególne składniki aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej do następujących kategorii:

- 1) Poziom I: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane bezpośrednio w oparciu o ceny kwotowane na aktywnym rynku lub techniki wyceny bazujące tylko i wyłącznie o informacje rynkowe,
- 2) Poziom II: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o techniki wyceny bazujące na założeniach wykorzystujących informacje pochodzące z aktywnego rynku lub obserwacje rynkowe,
- 3) Poziom III: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o powszechnie stosowane przez uczestników rynku techniki wyceny, których założenia nie bazują na informacji pochodzącej z aktywnego rynku.

W zależności od kategorii klasyfikacji poszczególnych składników aktywów i zobowiązań finansowych, Bank stosuje przy tym różnorodne metody ustalania ich wartości godziwej:

- 1) Poziom I:

Bank do tej kategorii klasyfikuje instrumenty dłużne i kapitałowe dostępne do sprzedaży, dla których istnieje aktywny rynek. Źródłem danych dotyczących cen rynkowych jest:

- a) dla instrumentów notowanych na rynku giełdowym – podawana do publicznej wiadomości cena zamknięcia sesji,
- b) dla instrumentów będących przedmiotem obrotu na rynku międzybankowym – odpowiednia cena kupna / sprzedaży instrumentu z godziny 15:00, podawana na stronach serwisu Thomson Reuters,
- c) dla notowanych obligacji i bonów skarbowych – fixing z godziny 16:30 (tzw. „drugi fixing”) publikowany na stronach BondSpot.

- 2) Poziom II:

Do tej kategorii Bank klasyfikuje instrumenty pochodne, których wartość godziwa wyznaczona jest na zasadzie wyceny modelowej (mark-to-model). Wycena opiera się na metodzie dyskontowania przyszłych przepływów, wynikających z warunków transakcji, przy zastosowaniu czynników dyskontowych. Krzywe dochodowości dla poszczególnych walut zbudowane są w oparciu o stawki money market, IRS, OIS, FRA oraz stawki implikowane z FX Swap (krzywa EUR_OIS + punkty swapowe z FX swapów waluty danej krzywej z EUR).

- 3) Poziom III:

Bank do tej kategorii zalicza obligacje komunalne, obligacje korporacyjne oraz obligacje emitowane przez banki dostępne do sprzedaży, dla których nie istnieje aktywny rynek. Wycena aktywów ujmowanych w tej kategorii jest ustalana metodą mark-to-model, poprzez zsumowanie zdyskontowanych wartości wszystkich przyszłych

przepływów środków pieniężnych z danego instrumentu do terminu jego zapadalności, skorygowanych o ryzyko kredytowe emitenta.

W roku 2017 Bank nie wykonywał przeniesienia składników aktywów finansowych pomiędzy poziomami I i II.

Do dyskontowania wszystkich przepływów finansowych z danej obligacji Bank wykorzystuje krzywe dochodowości zbudowane w oparciu o zdefiniowane zestawy dłużnych papierów wartościowych. W zależności od sytuacji rynkowej (ilości i płynności różnych emisji dłużnych papierów wartościowych), do wyceny emisji obligacji danego emitenta metodą mark-to-model mogą być wykorzystane krzywe dochodowości oparte o następujące zestawy dłużnych papierów wartościowych:

- 1) zestaw zawierający emisje obligacji danego emitenta, którego obligacja wyceniana jest metodą mark to model, przy czym zestaw taki musi zawierać przynajmniej trzy różne emisje obligacji powyższego emitenta,
- 2) zestaw zawierający emisje obligacji branży emitenta, którego obligacja wyceniana jest metodą mark to model, przy czym zestaw taki musi zawierać emisje przynajmniej pięciu różnych emitentów oraz ilość emisji jednego emitenta nie może być większa, niż 1/3 ogólnej ilości emisji w zbiorze obligacji,
- 3) zestaw zawierający emisje obligacji polskiego rynku obligacji korporacyjnych, przy czym zestaw taki musi zawierać emisje przynajmniej pięciu różnych branż i jednocześnie piętnastu różnych emitentów oraz ilość emisji jednego emitenta nie może być większa, niż 15% ogólnej ilości emisji w próbie obligacji, a ilość emisji z jednej branży nie może być większa, niż 30% ogólnej ilości emisji w próbie obligacji.

W przypadku dyskontowania przepływów z dłużnych papierów wartościowych za pomocą krzywych dochodowości opartych o próbki obligacji wymienione w pkt 2 i 3 wprowadzana jest dodatkowa korekta do krzywej dyskontującej, powodującej jej przesunięcie w górę – w przypadku, gdy dana emisja charakteryzuje się większym ryzykiem niż benchmarkowe emisje lub w dół, gdy dana emisja generuje ryzyko niższe niż emisje ujęte w zestawie obligacji.

Do budowy krzywej dochodowości w Kondor+ stosuje się:

- 1) metodę Newton Raphson – dla transakcji OIS i FOREX (z wyjątkiem transakcji w EUR),
- 2) metodę Cluster Bootstrapping, dla której używana jest standardowa technika bootstrappingu – dla transakcji innych niż wskazane w pkt 1.

W związku z faktem, że nie są dostępne kwotowania rynkowe obligacji dla wszystkich standardowych tenorów, Kondor+ w metodzie Cluster Bootstrapping wykorzystuje technikę grupowania (clustering) dla uzyskania nominalnych stóp procentowych dla poszczególnych punktów węzłowych krzywej dochodowości.

Uznaje się, że brak transakcji w okresie trzech miesięcy poprzedzających miesiąc, w którym przeprowadzana jest analiza aktywności rynku, oznacza brak aktywności rynku na danej emisji dłużnego papieru wartościowego.

W przypadku braku aktywności rynku do wyceny emisji obligacji danego emitenta metodą mark-to-model jest wykorzystywana odpowiednia dla waluty emisji krzywa zerokuponowa MID.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

Razem aktywa i zobowiązania finansowe

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe	4 782 212	2 190	645 486	5 429 888
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	2 190	0	2 190
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 782 212	0	645 486	5 427 698
- dłużne papiery wartościowe	4 782 212	0	353 206	5 135 418
- instrumenty kapitałowe	0	0	292 280	292 280
Zobowiązania finansowe	0	1 581	0	1 581
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	1 581	0	1 581

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 782 212	0	645 486	5 427 698
Dłużne papiery wartościowe	4 782 212	0	353 206	5 135 418
- obligacje skarbowe/NBP	4 782 212	0	0	4 782 212
- obligacje komunalne	0	0	101 406	101 406
- obligacje korporacyjne	0	0	251 800	251 800
Instrumenty kapitałowe	0	0	292 280	292 280
- nienotowane	0	0	292 280	292 280

Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

Razem aktywa i zobowiązania finansowe

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe	4 137 508	6 330	741 495	4 885 333
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	6 330	0	6 330
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 137 508	0	741 495	4 879 003
- dłużne papiery wartościowe	4 137 508	0	454 133	4 591 641
- instrumenty kapitałowe	0	0	287 362	287 362
Zobowiązania finansowe	0	1 353	0	1 353
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	1 353	0	1 353

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 137 508	0	741 495	4 879 003
Dłużne papiery wartościowe	4 137 508	0	454 133	4 591 641
- obligacje skarbowe/NBP	4 137 508	0	0	4 137 508
- obligacje komunalne	0	0	105 724	105 724
- obligacje korporacyjne	0	0	348 409	348 409
Instrumenty kapitałowe	0	0	287 362	287 362
- nienotowane	0	0	287 362	287 362

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu aktywów finansowych wycenianych do wartości godziwej – Poziom III

	2017	2016
Aktywa - poziom III na początek okresu	741 495	642 674
Zwiększenia	83 715	319 360
- nabycie	83 589	236 449
- wycena odnoszona na kapitał z aktualizacji wyceny	126	2 627
- pozostałe	0	80 284
Zmniejszenia	-179 724	-220 539
- sprzedaż	-173 373	-197 705
- wycena odnoszona na kapitał z aktualizacji wyceny	-6 351	-22 834
Aktywa - poziom III na koniec okresu	645 486	741 495

Kategorie wyceny do wartości godziwej pozostałych aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość godziwa	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Należności od innych banków	986 570	0	0	986 570
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 149 446	0	0	8 149 446
- klienci korporacyjni	4 150 112	0	0	4 150 112
- rolnicy	530 229	0	0	530 229
- przedsiębiorcy indywidualni	438 436	0	0	438 436
- osoby fizyczne	1 343 430	0	0	1 343 430
- instytucje rządowe i samorządowe	1 687 239	0	0	1 687 239
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 970 318	5 970 318	0	0
Zobowiązania wobec banków i Banku Centralnego	18 846 619	0	0	18 846 619
Zobowiązania wobec klientów	2 659 152	0	0	2 659 152
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 122 885	0	0	1 122 885

Pozostałe aktywa i zobowiązania finansowe zawierają aktywa i zobowiązania finansowe nie wyceniane do wartości godziwej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

Kategorie wyceny do wartości godziwej pozostałych aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość godziwa	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Należności od innych banków	799 029	0	0	799 029
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	7 919 828	0	0	7 919 828
- klienci korporacyjni	4 636 859	0	0	4 636 859
- rolnicy	542 012	0	0	542 012
- przedsiębiorcy indywidualni	456 061	0	0	456 061
- osoby fizyczne	1 076 220	0	0	1 076 220
- instytucje rządowe i samorządowe	1 208 676	0	0	1 208 676
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	3 645 662	3 645 662	0	0
Zobowiązania wobec banków i Banku Centralnego	15 702 446	0	0	15 702 446
Zobowiązania wobec klientów	2 602 115	0	0	2 602 115
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	907 390	0	0	907 390

Pozostałe aktywa i zobowiązania finansowe zawierają aktywa i zobowiązania finansowe nie wyceniane do wartości godziwej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

42. Działalność powiernicza

W 2017 roku oraz 2016 roku Bank nie prowadził działalności powierniczej.

43. Leasing operacyjny i finansowy

Bank jako leasingodawca

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Bank nie zawierał umów, w których występował w roli leasingodawcy.

Bank jako leasingobiorca

Umowy leasingu operacyjnego, w których Bank występuje jako leasingobiorca, dotyczą przede wszystkim najmu i dzierżawy nieruchomości oraz floty samochodowej użytkowanej przez Bank w ramach normalnej działalności operacyjnej. Wszystkie umowy zawierane są na warunkach rynkowych, bez wyjątkowych lub niestandardowych postanowień.

W 2017 roku oraz 2016 roku nie wystąpiły istotne warunkowe opłaty leasingowe ani nieodwołalne umowy subleasingowe.

Przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 roku	19 205	18 295
powyżej 1 roku do 5 lat	97 363	91 827
powyżej 5 lat	19 340	19 751
Razem przyszłe minimalne opłaty leasingowe	135 908	129 873

44. Informacje uzupełniające do sprawozdania z przepływów pieniężnych

Opis działalności Banku w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych

Działalność operacyjna dotyczy podstawowego obszaru działalności Banku, która nie ma charakteru działalności inwestycyjnej i finansowej.

Działalność inwestycyjna polega na nabywaniu i zbywaniu udziałów lub akcji w jednostkach podporządkowanych, wartości niematerialnych i rzeczowych aktywów trwałych. Wpływy z działalności inwestycyjnej obejmują ponadto dywidendy otrzymane z tytułu posiadania akcji i udziałów w innych podmiotach.

Działalność finansowa dotyczy długoterminowych (powyżej 12 miesięcy) operacji finansowych. Działalność finansowa obejmuje wpływy i wydatki związane zarówno z pozyskaniem, jak i spłatą własnych oraz obcych źródeł finansowania. Do działalności tej Bank zalicza także emisję dłużnych papierów wartościowych, wydatki na nabycie akcji własnych, dopłaty do kapitału oraz płatności dywidend na rzecz właścicieli i innych wydatków z tytułu podziału zysku.

Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Dla celów rachunku przepływów pieniężnych, gotówka i jej ekwiwalenty obejmują bilansowy stan środków pieniężnych oraz salda rachunków bieżących i lokat jednodniowych w innych bankach.

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 936 258	1 697 907
Rachunki bieżące i lokaty jednodniowe w innych bankach	296 459	236 566
Razem środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	<u>2 232 717</u>	<u>1 934 473</u>

Różnice pomiędzy zmianami stanu niektórych pozycji wykazanymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych

Przyczyny wystąpienia różnic pomiędzy zmianami stanu wykazanymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych:

- 1) ze zmiany stanu należności od innych banków wyłączono zmianę stanu części należności stanowiących ekwiwalent środków pieniężnych (rachunki bieżące i lokaty jednodniowe w innych bankach),
- 2) ze zmiany stanu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży została wyłączona:
 - a) część wyceny aktywów finansowych, która została ujęta w kapitale z aktualizacji wyceny (kapitał własny),
 - b) wartość obligacji zamiennych na akcje w jednym z podmiotów podporządkowanych.
- 3) ze zmiany stanu innych aktywów została wyłączona wartość umorzonych certyfikatów inwestycyjnych wskutek likwidacji funduszu inwestycyjnego, z której środki wpłynęły po dacie bilansowej.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Różnice pomiędzy bilansowymi zmianami niektórych pozycji a zmianami wynikającymi z sprawozdania z przepływów pieniężnych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	Zmiana stanu		Różnica
	W sprawozdaniu z sytuacji finansowej	W sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	
Zmiana stanu należności od innych banków	185 754	125 864	59 890
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	484 762	484 762	0
Zmiana stanu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	548 695	467 288	81 407
Zmiana stanu innych aktywów	9 799	-3 294	13 093

Różnice pomiędzy bilansowymi zmianami niektórych pozycji a zmianami wynikającymi ze sprawozdania z przepływów pieniężnych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	Zmiana stanu		Różnica
	W sprawozdaniu z sytuacji finansowej	W sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	
Zmiana stanu należności od innych banków	-89 280	-124 881	35 601
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	706 137	698 190	7 947
Zmiana stanu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	161 895	235 533	-73 638
Zmiana stanu innych aktywów	-15 003	-3 003	-12 000

Objaśnienie do pozycji „Inne korekty” w części „Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej”

Pozycja „Inne korekty” w roku 2017 roku zawiera głównie wartość odnoszącą się do przyrostu odpisów na jednostkach podporządkowanych w wysokości 18.304 tys. zł.

Pozycja „Inne korekty” w roku 2016 roku zawiera głównie wartość odnoszącą się do przyrostu odpisów na jednostkach podporządkowanych w wysokości 36.246 tys. zł oraz przyrostu odpisów na wartościach niematerialnych w wysokości 884 tys. zł.

45. Zobowiązania warunkowe i pozabilansowe

Zobowiązania pozabilansowe Banku obejmują:

- 1) zobowiązania do udzielania kredytów, na które składają się przyznane kwoty kredytów, limity na kartach kredytowych oraz limity zadłużenia w rachunku bieżącym. Kwoty oraz odpowiadające im terminy, w których Bank zobowiązany będzie do zrealizowania pozabilansowych zobowiązań finansowych poprzez udzielenie kredytów zostały zaprezentowane w nocie poniżej,
- 2) udzielone gwarancje stanowiące zabezpieczenie wywiązania się klientów Banku ze swoich zobowiązań wobec osób trzecich. Wartość gwarancji zaprezentowana w nocie poniżej odzwierciedla maksymalną możliwą do poniesienia stratę, jaka byłaby ujawniona na dzień bilansowy, gdyby klienci nie wywiązali się ze swoich zobowiązań.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Bank nie zaciągał zobowiązań z tytułu gwarancji emisji.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zobowiązania warunkowe udzielone według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Finansowe	1 902 783	1 944 909
- niewykorzystane linie kredytowe	910 377	1 133 167
- niewykorzystane kredyty w rachunku bieżącym	861 144	706 947
- limity na kartach kredytowych	16 441	15 496
- otwarte akredytywy importowe	178	0
- pozostałe	114 643	89 299
Gwarancyjne	55 407	63 528
- gwarancje udzielone	55 407	63 528
Razem zobowiązania warunkowe	<u>1 958 190</u>	<u>2 008 437</u>

Zobowiązania warunkowe udzielone według terminów wymagalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Finansowe	1 902 783	1 944 909
do 1 miesiąca	1 067 147	1 207 562
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	557 867	445 783
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	213 926	228 380
powyżej 1 roku do 5 lat	63 799	62 706
powyżej 5 lat	44	478
Gwarancyjne	55 407	63 528
do 1 miesiąca	7 595	12 488
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	2 403	1 856
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	20 540	26 445
powyżej 1 roku do 5 lat	21 997	22 311
powyżej 5 lat	2 872	428
Razem zobowiązania warunkowe	<u>1 958 190</u>	<u>2 008 437</u>

Zobowiązania pozabilansowe związane z realizacją operacji kupna lub sprzedaży

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Bieżące operacje wymiany	98 533	128 270
Terminowe operacje wymiany	410 740	460 852
Operacje papierami wartościowymi	1 491 995	271 573
Razem zobowiązania pozabilansowe związane z realizacją operacji kupna lub sprzedaży	<u>2 001 268</u>	<u>860 695</u>

Zobowiązania pozabilansowe otrzymane

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Finansowe	12 295	6 961
Gwarancyjne	88 189	75 824
Razem zobowiązania pozabilansowe otrzymane	<u>100 484</u>	<u>82 785</u>

46. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań

Wartość nominalną zobowiązań podlegających zabezpieczeniu oraz wartość bilansową papierów wartościowych zabezpieczających zobowiązania Banku zaprezentowane zostały w poniższych tabelach.

Aktywa Banku stanowiące zabezpieczenie zobowiązań na dzień 31 grudnia 2017 roku

Rodzaj aktywów stanowiących zabezpieczenie	Rodzaj zobowiązania	Wartość nominalna zobowiązań podlegających zabezpieczeniu	Wartość bilansowa aktywów stanowiących zabezpieczenie
Obligacje Skarbu Państwa	FOŚG	374 909	384 333
Obligacje Skarbu Państwa	BFG-FG	8 230	10 044
Obligacje Skarbu Państwa	BFG-FPR	9 973	12 061
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt lombardowy	500 000	479 547
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt techniczny	270 855	263 932
Razem		1 163 967	1 149 917

Aktywa Banku stanowiące zabezpieczenie zobowiązań na dzień 31 grudnia 2016 roku

Rodzaj aktywów stanowiących zabezpieczenie	Rodzaj zobowiązania	Wartość nominalna zobowiązań podlegających zabezpieczeniu	Wartość bilansowa aktywów stanowiących zabezpieczenie
Obligacje Skarbu Państwa	FOŚG	335 935	339 761
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt lombardowy	600 000	604 412
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt techniczny	722 120	727 988
Razem		1 658 055	1 672 161

47. Transakcje z podmiotami powiązаныmi

W niniejszej notcie Bank prezentuje transakcje z kluczowym personelem kierowniczym, które traktuje jako transakcje z podmiotami powiązаныmi.

Wynagrodzenia członków Zarządu oraz Rady Nadzorczej Banku BPS S.A.

	31.12.2017	31.12.2016
Zarząd	2 420	2 027
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze	2 420	2 027
Rada Nadzorcza	1 118	1 043
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze	1 118	1 043
Razem wynagrodzenie wypłacone lub należne członkom Zarządu, Rady Nadzorczej	3 538	3 070

Wynagrodzenie wypłacone lub należne pozostałym członkom głównej kadry kierowniczej Banku BPS S.A.

	31.12.2017	31.12.2016
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze	9 972	10 162
Świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy	203	202
Razem wynagrodzenie wypłacone lub należne pozostałym członkom głównej kadry kierowniczej	10 175	10 364

Na dzień 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku wynagrodzenia członków Zarządu, Rady Nadzorczej i pozostałych członków głównej kadry kierowniczej składały się z wynagrodzeń zasadniczych i narzutów na te wynagrodzenia oraz świadczeń z tytułu rozwiązania stosunków pracy.

Zmienne składniki wynagrodzeń

Zasady ustalania zmiennych składników wynagrodzeń pracowników, których działalność zawodowa ma istotny wpływ na ryzyko w Banku, stosowane przez Bank, określone zostały w Polityce zmiennych składników wynagrodzeń w Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. Polityka podlega przeglądom, które są dokonywane w okresach rocznych.

Podstawą ustalenia wysokości wynagrodzenia zmiennego jest ocena efektów pracy danego pracownika, którego działalność zawodowa ma istotny wpływ na ryzyko w Banku i danej jednostki organizacyjnej z uwzględnieniem wyników całego Banku.

Szczegółowe cele wyznaczane pracownikom, których działalność zawodowa ma istotny wpływ na ryzyko w Banku stanowią wypadkową głównych celów finansowych Banku i uwzględniają zakres odpowiedzialności na danym stanowisku.

Ocena efektów pracy dokonywana jest zgodnie z zatwierdzoną przez Radę Nadzorczą Banku Polityką zmiennych składników wynagrodzeń. Ocena wyników odbywa się za okresy trzyletnie, tak aby wysokość wynagrodzenia zależnego od wyników uwzględniała cykl koniunkturalny Banku i ryzyko związane z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Ze względu na zastosowanie w Banku zasady proporcjonalności określonej w § 29 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 marca 2017 roku w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach, Bank nie prowadzi polityki dotyczącej składników wynagrodzenia zmiennego w postaci akcji, opcji na akcje ani odpowiadających im instrumentów w postaci świadczeń niepieniężnych. Bank nie stosuje postanowień Rozporządzenia w tym zakresie ze względu na obecną strukturę właścicielską oraz znacznie ograniczoną możliwość prowadzenia obrotu akcjami.

Wynagrodzenie zmienne może być przyznawane i wypłacane na następujących zasadach:

- 1) 60 % (lub 40 % w przypadku, gdy całkowite wynagrodzenie zmienne przekracza 600 tys. zł) wynagrodzenia zmiennego jest przyznawane i wypłacane w gotówce, niezwłocznie po jego przyznaniu pracownikowi, którego działalność zawodowa ma istotny wpływ na ryzyko w Banku,
- 2) 40 % (lub 60 % w przypadku, gdy całkowite wynagrodzenie zmienne przekracza 600 tys. zł) wynagrodzenia zmiennego jest przyznawane w gotówce i wypłacane z odroczeniem.

Ze względu na zastosowanie w Banku zasady proporcjonalności określonej w § 29 ust. 2 rozporządzenia Bank nie stosuje przepisów w zakresie odraczania części wynagrodzenia zmiennego, którego wartość jest niższa niż 50% najwyższego miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego brutto wypłaconego w Banku w roku podlegającym ocenie.

Zmienne wynagrodzenie ulega odroczeniu na okres 3 lat. Corocznie w przypadku pozytywnej oceny efektów pracy następuje uruchomienie 1/3 odroczonej części wynagrodzenia zmiennego. Nadzorowanie polityki w zakresie obowiązującego w Banku systemu wynagrodzeń realizowane jest przez Komitet ds. wynagrodzeń utworzony spośród członków Rady Nadzorczej.

W 2017 roku, pracownikom, których działalność zawodowa ma istotny wpływ na ryzyko w Banku wypłacono wynagrodzenie zmienne w wysokości 59 tys. zł.

Wysokość kredytów i pożyczek udzielonych członkom Zarządu, Rady Nadzorczej oraz głównej kadry kierowniczej Banku BPS S.A.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku członkowie Zarządu Banku, Rady Nadzorczej Banku oraz głównej kadry kierowniczej Banku korzystali z:

- 1) 22 kredytów udzielonych na łączną kwotę 6.406 tys. zł, których zadłużenie na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosło 4.950 tys. zł,

- 2) 36 kart kredytowych o łącznym limicie zadłużenia 350 tys. zł którego wykorzystanie na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosło 96 tys. zł.

Z powyższych transakcji: 10 Kredytów Mieszkaniowych Mój Dom, 1 Kredyt mieszkaniowy dla młodych, 1 Uniwersalny Kredyt Hipoteczny oraz 2 Kredyty Bezpieczna Gotówka miały indywidualnie negocjowane warunki. Pozostałe kredyty zostały zawarte na standardowych warunkach cenowych dla wymienionych produktów lub w ramach powszechnie dostępnych promocji.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku członkowie Zarządu Banku, Rady Nadzorczej Banku oraz głównej kadry kierowniczej Banku korzystali z:

- 1) 21 kredytów udzielonych na łączną kwotę 6.319 tys. zł, których zadłużenie na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło 5.062 tys. zł,
- 2) 39 kart kredytowych o łącznym limicie zadłużenia 368 tys. zł którego wykorzystanie na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło 89 tys. zł.

Z powyższych transakcji: 8 Kredytów Mieszkaniowych Mój Dom, 1 Uniwersalny Kredyt Hipoteczny miały indywidualnie negocjowane warunki. Pozostałe kredyty zostały zawarte na standardowych warunkach cenowych dla wymienionych produktów lub w ramach powszechnie dostępnych promocji.

Inne transakcje z udziałem członków Zarządu, Rady Nadzorczej oraz głównej kadry kierowniczej Banku BPS S.A.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku członkowie Zarządu, Rady Nadzorczej oraz głównej kadry kierowniczej Banku posiadali łącznie:

- 1) 127 rachunków bieżących, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosło 1.067 tys. zł,
- 2) 12 lokat terminowych, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosło 184 tys. zł.

Wszystkie wymienione transakcje zawarte zostały na standardowych dla danego produktu warunkach cenowych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku członkowie Zarządu, Rady Nadzorczej oraz głównej kadry kierowniczej Banku posiadali łącznie:

- 1) 160 rachunków bieżących, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło 1.954 tys. zł,
- 2) 16 lokat terminowych, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło 149 tys. zł.

Wszystkie wymienione transakcje zawarte zostały na standardowych dla danego produktu warunkach cenowych.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Transakcje z podmiotami powiązаныmi

Transakcje z podmiotami powiązаныmi na dzień 31 grudnia 2017 roku

Nazwa jednostki	Należności z tytułu kredytów i lokat	Pozostałe należności	Zobowiązania z tytułu kredytów i depozytów	Pozostałe zobowiązania
Jednostki podporządkowane				
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	0	0	43 256	-2 990
Centrum Finansowe Banku BPS S.A.	0	0	0	0
BPS TFI S.A.	0	2	1 744	0
BPS Doradztwo S.A.	5 068	3 045	891	198
IT BPS Sp. z o.o.	4 411	0	1 796	558
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	29 819	1	897	138
Veni S.A.	4 417	0	26	3
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	0	0	18 012	0
Razem	43 715	3 048	66 622	-2 093

Transakcje z podmiotami powiązаныmi za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

Nazwa jednostki	Przychody z tytułu odsetek	Koszty z tytułu odsetek	Przychody z tytułu prowizji i opłat	Koszty z tytułu prowizji i opłat	Pozostałe przychody operacyjne	Pozostałe koszty operacyjne	Ogólne koszty administracyjne
Jednostki podporządkowane							
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	15	1 418	31	72	110	0	0
Centrum Finansowe Banku BPS S.A.	0	0	0	0	0	0	0
BPS TFI S.A.	0	22	3	0	277	0	0
BPS Doradztwo S.A.	249	3	1	0	4	1 934	0
IT BPS Sp. z o.o.	164	27	3	0	333	16	5 976
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	815	12	3	636	1 869	142	5 771
Veni S.A.	2 429	0	21	0	0	0	0
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	0	12	0	0	0	0	0
Razem	3 672	1 494	62	708	2 593	2 092	11 747

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Transakcje z podmiotami powiązаныmi na dzień 31 grudnia 2016 roku

Nazwa jednostki	Należności z tytułu kredytów i lokat	Pozostałe należności	Zobowiązania z tytułu kredytów i depozytów	Pozostałe zobowiązania
Jednostki podporządkowane				
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	0	0	63 750	-3 884
Centrum Finansowe Banku BPS S.A.	2 291	2	3 821	402
BPS TFI S.A.	0	1	1 245	0
BPS Doradztwo S.A.	0	3 074	336	152
IT BPS Sp. z o.o.	0	8 471	1 435	64
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	31 163	1	1 784	59
Veni S.A.	58 325	0	94	8
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	0	0	0	0
Razem	91 779	11 549	72 465	-3 199

Transakcje z podmiotami powiązаныmi za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

Nazwa jednostki	Przychody z tytułu odsetek	Koszty z tytułu odsetek	Przychody z tytułu prowizji i opłat	Koszty z tytułu prowizji i opłat	Pozostałe przychody operacyjne	Pozostałe koszty operacyjne	Ogólne koszty administracyjne
Jednostki podporządkowane							
Dom Maklerski Banku BPS S.A.	0	1 667	16	54	134	52	0
Centrum Finansowe Banku BPS S.A.	298	6	21	3 601	265	81	0
BPS TFI S.A.	0	16	4	0	267	0	0
BPS Doradztwo S.A.	105	3	0	0	3	1 536	45
IT BPS Sp. z o.o.	296	24	3	0	107	21	5 685
BPS Nieruchomości Sp. z o.o.	856	14	12	478	668	134	5 934
Veni S.A.	3 291	0	104	0	1	0	0
BPS Rynku Nieruchomości Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych	0	0	0	0	0	0	0
Razem	4 846	1 730	160	4 133	1 445	1 824	11 664

48. Informacje dotyczące podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych

Podmiotem uprawnionym do badania sprawozdania finansowego Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. za rok 2017 oraz 2016 jest Ernst & Young Audyt Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. k.

Wartość należnego wynagrodzenia Ernst & Young Audyt Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. k.:

- 1) z tytułu badania sprawozdania finansowego Banku wyniosła w 2017 roku 598 tys. zł, a w 2016 roku 826 tys. zł,
- 2) za usługi doradztwa rachunkowego wyniosła w 2017 roku 67 tys. zł., a w 2016 roku 23 tys. zł.

49. Struktura zatrudnienia

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Centrala	510	509
Oddziały Banku	478	532
Razem zatrudnienie w etatach	<u>988</u>	<u>1 041</u>

Struktura zatrudnienia w Centrali i Oddziałach Banku ujawniana jest w przeliczeniu na pełne etaty odpowiednio na dzień 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku.

50. Sekurytyzacja

W 2017 roku Bank zawarł 4 umowy sprzedaży portfela wierzytelności z rozpoznaną utratą wartości z funduszami sekurytyzacyjnymi niepowiązаныmi z Bankiem, w ramach których sprzedane zostały pakiety wierzytelności o wartości 124.394 tys. zł. Cena uzyskana za sprzedaż tych wierzytelności wyniosła 10.479 tys. zł.

W 2016 roku Bank zawarł 5 umów sprzedaży portfela wierzytelności z rozpoznaną utratą wartości z funduszami sekurytyzacyjnymi niepowiązаныmi z Bankiem, w ramach których sprzedane zostały pakiety wierzytelności o wartości 154.127 tys. zł. Cena uzyskana za sprzedaż tych wierzytelności wyniosła 30.315 tys. zł.

Dodatkowo, w 2016 roku Bank zawarł z podmiotami z rynku niebędącymi funduszami sekurytyzacyjnymi 3 umowy sprzedaży, w ramach których sprzedane zostały wierzytelności o wartości 6.876 tys. zł za kwotę 5.358 tys. zł.

Łączna kwota sprzedanych w roku 2016 wierzytelności (kwoty główne, odsetki i inne należności uboczne) wyniosła 161.003 tys. zł, a łączna cena uzyskana ze sprzedaży wierzytelności wyniosła 35.673 tys. zł.

51. Zdarzenia następujące po dniu bilansowym

W dniu 31 stycznia 2018 roku Zarząd Banku Polskiej Spółdzielczości S.A., działając na podstawie Warunków emisji obligacji na okaziciela serii BPS1122, podjął uchwałę w sprawie wcześniejszego wykupu obligacji na okaziciela serii BPS1122 o łącznej wartości nominalnej 85.200 tys. zł i dokonaniu w dniu 28 lutego 2018 roku wykupu wszystkich obligacji tej serii.

W dniach 7 lutego oraz 28 lutego 2018 roku Zarząd Banku BPS S.A. podjął uchwały w sprawie dwóch emisji obligacji podporządkowanych na okaziciela serii BPS0228 oraz serii BPS0328. Emisje obligacji skierowane były do zrzeszonych banków spółdzielczych. W wyniku przeprowadzonych emisji banki spółdzielcze objęły obligacje w łącznej wysokości 95,6 mln zł. Bank oczekuje na zgodę Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącą zaliczenia zobowiązań wynikających z wyemitowanych przez Bank obligacji do kapitału Tier II, jako zobowiązań podporządkowanych.

W lutym 2018 roku zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego poprzez emisję akcji serii AB o łącznej wartości 2.077 tys. zł. Emisja akcji serii AB została opisana w notach 2.4 i 39.

W dniu 14 lutego 2018 roku Rada Nadzorcza Banku BPS S.A. dokonała zmiany w składzie Zarządu Banku, co zostało opisane w notcie 1.3.

W marcu 2018 roku, w celu poprawy adekwatności kapitałowej, Bank BPS S.A. skierował do Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wnioski o udzielenie wsparcia finansowego z funduszu zabezpieczającego w formie 10-letniej pożyczki podporządkowanej na kwotę 50 mln zł. Decyzję w sprawie udzielenia pomocy, podejmuje Zarząd Spółdzielni po uzyskaniu zgody Walnego Zgromadzenia. W dniu 20 kwietnia 2018 roku Zwyczajne Walne Zgromadzenie Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wydało zgodę na udzielenie takiego wsparcia Bankowi BPS S.A.

W kwietniu 2018 roku Bank BPS S.A. przeprowadził subskrypcję akcji serii AC skierowaną do banków spółdzielczych. W ramach emisji objętych zostało 2.520.574 sztuk akcji o wartości emisyjnej 6.301 tys. zł.

52. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych („ZFŚS”)

Ustawa o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych z dnia 4 marca 1994 roku, z późniejszymi zmianami, wprowadziła wymóg tworzenia Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przez pracodawców zatrudniających co najmniej 20 pracowników. Celem Funduszu jest finansowanie działalności socjalnej na rzecz pracowników.

Zobowiązania Funduszu stanowią skumulowane odpisy na rzecz ZFŚS, pomniejszone o bezzwrotne wydatki z ZFŚS.

W sprawozdaniu z sytuacji finansowej Bank dokonał kompensaty aktywów i zobowiązań Funduszu, ze względu na fakt, że aktywa ZFŚS nie stanowią aktywów Banku. W związku z tym saldo z tytułu ZFŚS w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Banku na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło zero.

	31.12.2017	31.12.2016
Pożyczki udzielone pracownikom	466	681
Środki pieniężne na rachunku ZFŚS	345	306
Aktywa ZFŚS	811	987
Wartość ZFŚS	811	987
	2017	2016
Odpisy dokonane na rzecz ZFŚS w okresie	1 348	1 280

53. Cele i zasady zarządzania ryzykiem

53.1. Ryzyko kredytowe

Cele i zasady zarządzania ryzykiem kredytowym

Głównym celem zarządzania ryzykiem kredytowym jest podejmowanie wyważonego ryzyka poprzez właściwą identyfikację, pomiar i agregację ryzyka oraz ustanawianie limitów ograniczających ryzyko, z uwzględnieniem zarówno uwarunkowań makroekonomicznych i profilu działalności Banku jak również celów strategicznych i biznesowych.

Ryzyko kredytowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia straty w wyniku niewywiązania się kontrahentów ze zobowiązań wobec Banku lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wierzytelności Banku w wyniku pogorszenia się zdolności klienta do obsługi zobowiązań.

Zarządzanie ryzykiem kredytowym i utrzymywanie go na bezpiecznym poziomie ma fundamentalne znaczenie dla stabilności działania Banku. Cel ten realizowany jest poprzez właściwą ocenę ryzyka kredytowego,

efektywność podejmowanych decyzji kredytowych oraz skuteczny proces monitorowania zaangażowania kredytowego wobec pojedynczego klienta i portfela kredytowego. W realizacji powyższego celu kluczowe znaczenie odgrywa ostrożnościowe podejście do oceny ryzyka, uwzględniające identyfikację i ocenę źródeł jego występowania (aktualnych i potencjalnych) oraz przyjmowanie płynnych zabezpieczeń o wysokiej wartości.

Integralną częścią efektywnego zarządzania ryzykiem i oceny jego poziomu jest proces testowania warunków skrajnych. Bank przeprowadza analizy i testy warunków skrajnych dotyczące wpływu potencjalnych zmian w otoczeniu makroekonomicznym na poziom ryzyka i jakość portfela kredytowego. Powyższe informacje umożliwiają identyfikowanie i podejmowanie działań ograniczających negatywne skutki wpływu niekorzystnych sytuacji rynkowych na wynik Banku.

Zarządzanie ryzykiem kredytowym w Banku realizowane jest na podstawie wewnętrznych procedur dotyczących identyfikacji, pomiaru i oceny, monitorowania oraz kontroli ryzyka. Stosowane zasady identyfikacji i pomiaru ryzyka kredytowego, wyrażone są w określonych wskaźnikach oceny portfela kredytowego oraz dostosowane są do profilu, skali działalności i złożoności ryzyka.

Bank wykorzystuje wystandaryzowane zbiory danych, prowadzone przez biura informacji gospodarczej oraz inne instytucje zewnętrzne, oferujące systemy wspomagające zarządzanie ryzykiem kredytowym.

Organizacja procesu oceny ryzyka kredytowego

Zasady oceny ryzyka określają wewnętrzne regulacje Banku, których głównym celem jest zapewnienie jednolitej i obiektywnej oceny ryzyka w procesie kredytowania.

Każda transakcja kredytowa podlega ocenie ryzyka kredytowego, w tym w szczególności ocenie zdolności do spłaty zobowiązania przez kredytobiorcę. Pomiar ryzyka kredytowego na poziomie pojedynczej transakcji dokonywany jest na etapie udzielania nowego zaangażowania oraz na etapie monitorowania.

W procesie oceny ryzyka kredytowego pojedynczej ekspozycji kredytowej uczestniczą:

- 1) Zarząd Banku, poprzez podejmowanie decyzji kredytowych dotyczących transakcji o strategicznym dla Banku znaczeniu,
- 2) komitety kredytowe, działające w Centrali Banku poprzez podejmowanie decyzji kredytowych oraz wydawanie opinii w sprawach wymagających zgodnie z przepisami, Uchwały Zarządu i/lub Rady Nadzorczej Banku.
- 3) Departament Polityki Kredytowej poprzez:
 - a) tworzenie regulacji wewnętrznych z obszaru zarządzania ryzykiem kredytowym Banku, w tym określających zasady oceny zdolności i wiarygodności kredytowej klienta,
 - b) zarządzanie systemem zapytań dotyczących wykorzystania limitów koncentracji zaangażowania.
- 4) Departament Zarządzania Ryzykiem Kredytowym poprzez:
 - a) ocenianie zdolności kredytowej klientów wnioskujących o udzielenie lub zmianę transakcji kredytowej i analizowanie związanego z tym ryzyka kredytowego Banku oraz proponowanych zabezpieczeń,
 - b) podejmowanie decyzji kredytowych w sprawach udzielenia lub zmiany warunków transakcji kredytowych, ich monitorowania i klasyfikacji, określania planu działania z klientem i utraty wartości ekspozycji kredytowych,
 - c) udział pracowników Departamentu w pracach Komitetów Kredytowych funkcjonujących w Banku.

Stopień zaangażowania wyżej wymienionych organów, komitetów i komórek organizacyjnych Banku w ocenę ryzyka kredytowego pojedynczej transakcji jest dostosowywany do skali oraz specyfiki działalności Banku i określony w regulacjach wewnętrznych.

Bank zachowując racjonalne podejście do ryzyka kieruje się następującymi zasadami:

- 1) pozyskuje i utrzymuje w swoim portfelu zaangażowania kredytowe, które zapewniają bezpieczeństwo depozytów i kapitału Banku poprzez osiągnięcie stabilnych dochodów,
- 2) podejmując decyzje kredytowe Bank bada wszystkie ryzyka wynikające z konkretnej transakcji w kontekście ogólnego ryzyka kredytowego klienta i branży oraz splotu innych zdarzeń, mogących mieć wpływ na obsługę i spłacalność zadłużenia,
- 3) kredyty lub inne zaangażowania udzielane są wówczas, gdy klient spełnia warunki określone w wewnętrznych regulacjach Banku.

Ocena ryzyka kredytowego w Banku przeprowadzana jest także na poziomie portfelowym, którego miarą są ilościowe strategiczne limity tolerancji na ryzyko bankowe wyrażone kosztem ryzyka, udziałem kredytów ze zidentyfikowaną przesłanką utraty wartości w kredytach ogółem oraz udział kredytów przeterminowanych w kredytach ogółem.

Informacje na temat ryzyka opracowywane i przekazywane są w ramach funkcjonującego w Banku:

- 1) systemu cyklicznego raportowania w zakresie najistotniejszych informacji dotyczących ryzyka w ramach sporządzanej informacji zarządczej (System Informacji Kierownictwa),
- 2) systemu bieżącego raportowania, służącego informowaniu kierownictwa odpowiednich szczebli zarządzania o zaistniałych zdarzeniach mogących istotnie wpłynąć na poziom ryzyka.

Proces raportowania ryzyka obejmuje informację o profilu ryzyka, identyfikację potencjalnych zagrożeń oraz informację o podjętych działaniach.

Opracowania zarządcze dotyczące istotnych ryzyk zawierają:

- 1) informacje o przestrzeganiu norm ostrożnościowych określonych limitami, stopień wykorzystania obowiązujących limitów ryzyka,
- 2) raporty dotyczące transakcji z udziałem osób wewnętrznych i podmiotów z nimi powiązanych,
- 3) analizy portfela ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie,
- 4) informacje na temat jakości portfela kredytowego, ekspozycji przeterminowanych oraz z utratą wartości,
- 5) informacje w zakresie poziomu dokonanych odpisów na ekspozycje ze stwierdzoną przesłanką utraty wartości,
- 6) informacje na temat poziomu ryzyka grup klientów oraz poszczególnych produktów,
- 7) wyniki przeprowadzonych testów warunków skrajnych,
- 8) informacje na temat poziomu zaangażowania w transakcje zawierane w konsorcjach z bankami spółdzielczymi.

Polityka zarządzania ryzykiem kredytowym

Polityka zarządzania ryzykiem kredytowym jest wewnętrznym aktem prawnym, zawierającym katalog narzędzi zarządczych regulujących proces zarządzania tym ryzykiem, których doprecyzowanie następuje w wewnętrznych regulacjach takich jak regulaminy, instrukcje, metodyki, zarządzenia, pisma okólne, poprzez które Bank realizuje zasady opisane w Polityce na poziomie operacyjnym. Zasady te uwzględniają zalecenia zewnętrznych organów nadzorczych oraz najlepsze praktyki rynkowe.

Zakładane cele polityki na rok 2017 determinowane były celami wynikającymi z realizowanego przez Bank programu postępowania naprawczego, w szczególności:

- 1) poprawy jakości portfela kredytowego, realizowane poprzez zmniejszenie przeciętnego, akceptowanego poziomu ryzyka dla nowych ekspozycji, zwiększenie skuteczności monitoringu, w tym wprowadzenie listy obserwacyjnej dla ekspozycji o zidentyfikowanym podwyższonym ryzyku kredytowym oraz intensyfikację i zwiększenie efektywności działań w obszarze restrukturyzacji i windykacji,
- 2) poprawy struktury portfela kredytowego ukierunkowane na zmniejszenie wartości jednostkowych ekspozycji, ograniczanie ryzyka koncentracji poprzez większą dywersyfikację ryzyka ze względu na zidentyfikowane czynniki ryzyka w tym między innymi branże, regiony,

- 3) racjonalne zarządzanie ryzykiem kredytowym, oparte o zasadę bezpieczeństwa w odniesieniu do pojedynczej transakcji i portfela kredytowego,
- 4) utrzymywanie stabilnego oraz zrównoważonego pod względem jakości i wartości portfela kredytowego, cechującego się odpowiednią dochodowością oraz bezpieczeństwem, rozumianym jako minimalizacja ryzyka wystąpienia kredytów zagrożonych.

W Polityce zarządzania ryzykiem kredytowym Bank określił zasady dywersyfikacji tego ryzyka, wskazując jednocześnie komórkę organizacyjną odpowiedzialną za identyfikację i ocenę poziomu koncentracji zaangażowań oraz przygotowanie propozycji działań koniecznych do podjęcia w stosunku do zaangażowań, których ryzyko zostało ocenione jako znaczące.

Portfel kredytowy Banku jest determinowany przez politykę kredytową i określony w niej apetyt na ryzyko, profil kredytobiorców, strukturę oferty kredytowej, stosowane narzędzia w zakresie pomiaru i kontroli ryzyka oraz rygorystyczność wprowadzanych regulacji wewnętrznych.

Polityka zarządzania ryzykiem kredytowym przyjmowana jest uchwałą Zarządu Banku, po jej zaopiniowaniu przez Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami, a następnie zatwierdzana uchwałą Rady Nadzorczej Banku i podlega przeglądowi co najmniej raz w roku.

Koncentracja zaangażowań

Bank definiuje ryzyko koncentracji jako ryzyko wynikające z istotnego zaangażowania wobec pojedynczych klientów lub grup powiązanych klientów, których zdolność do spłaty zadłużenia zależna jest od wspólnego czynnika ryzyka. Ryzyko koncentracji jest postrzegane jako najbardziej istotny pojedynczy czynnik ryzyka.

Bank zarządza ryzykiem koncentracji zaangażowań zarówno na poziomie jednostkowym, jak i całego portfela aktywów. W odniesieniu do portfela kredytowego Bank analizuje i monitoruje limity zaangażowania, w szczególności w odniesieniu do: grupy klientów, produktów, branż, regionów, terminów zapadalności, łącznego zaangażowania wobec klientów, zabezpieczeń, walut oraz ekspozycji o terminie zapadalności powyżej 10 lat. System limitów wewnętrznych obejmuje również koncentrację zaangażowań z tytułu ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie oraz z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych.

W Banku obowiązują limity zewnętrzne wynikające z przepisów prawa, w tym z ustawy Prawo bankowe i z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku oraz limity wewnętrzne ustalone zgodnie z rekomendacjami instytucji nadzorczych, analizy jakości portfela kredytowego oraz wyników testów warunków skrajnych.

W celu aktywnego zarządzania ryzykiem koncentracji Bank:

- 1) przestrzega sformalizowanych procedur określających metody identyfikacji, pomiaru i monitorowania tego ryzyka,
- 2) dotrzymuje norm ostrożnościowych określających poziom limitów ograniczających ryzyko oraz zasad postępowania w przypadku przekroczenia limitów,
- 3) posiada system sprawozdawczości zarządczej umożliwiający bieżące monitorowanie poziomu ryzyka, wspierający proces decyzyjny.

Bank identyfikuje i monitoruje ryzyko koncentracji dużych ekspozycji, które zgodnie z Rozporządzeniem 575/2013 definiowane jest jako zaangażowanie wobec klienta lub grupy powiązanych klientów, które osiąga lub przekracza 10% wartości uznanego kapitału.

Wyznaczenie wewnętrznych limitów ma na celu stworzenie bezpiecznej struktury portfela oraz wspieranie efektywnego zarządzania ryzykiem koncentracji. Obowiązujące zasady identyfikacji, pomiaru, monitorowania i kontroli ryzyka koncentracji, a w szczególności zasady ustalania i monitorowania limitów koncentracji zaangażowań pozwalają na przestrzeganie w działalności Banku norm ostrożnościowych, zgodnych z zaleceniami ustawowymi i rekomendacjami nadzoru bankowego.

Przestrzeganie norm ostrożnościowych określonych limitami zewnętrznymi i wewnętrznymi raportowane jest Zarządowi Banku.

Duże zaangażowania w portfelu kredytów i pożyczek udzielonych klientom

Dla dużych zaangażowań w portfelu kredytów i pożyczek udzielonych klientom pozycja „Całkowite zaangażowania” to suma zaangażowania bilansowego oraz zobowiązań pozabilansowych, a pozycja „Udział % w portfelu” liczony jest od wartości ekspozycji netto.

Największe zaangażowania wobec klientów na 31 grudnia 2017 roku

Podmiot	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Nie	226 022	-452	225 570	2,5%
2	Nie	205 562	-5 457	200 105	2,2%
3	Tak	165 858	0	165 858	1,8%
4	Nie	146 908	-294	146 614	1,6%
5	Nie	144 133	-288	143 845	1,6%
6	Nie	127 361	-397	126 964	1,4%
7	Tak	119 148	-65 751	53 397	0,6%
8	Nie	106 874	-459	106 415	1,2%
9	Nie	106 688	0	106 688	1,2%
10	Nie	106 350	0	106 350	1,2%
Razem		1 454 904	-73 098	1 381 806	15,3%

Największe zaangażowania wobec klientów na dzień 31 grudnia 2016 roku

Podmiot	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Nie	196 022	-312	195 710	2,4%
2	Nie	171 044	-247	170 797	2,1%
3	Nie	135 318	-1 075	134 243	1,7%
4	Tak	122 497	0	122 497	1,5%
5	Nie	108 738	0	108 738	1,3%
6	Nie	85 000	-170	84 830	1,1%
7	Nie	65 138	-7	65 131	0,8%
8	Tak	68 475	-10 150	58 325	0,7%
9	Tak	118 191	-61 411	56 780	0,7%
10	Tak	74 094	-22 429	51 665	0,6%
Razem		1 144 517	-95 801	1 048 716	12,9%

Największe zaangażowania wobec grup podmiotów powiązanych na 31 grudnia 2017 roku

Grupa	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Nie	252 439	-6 996	245 443	2,7%
2	Nie	136 692	-459	136 233	1,5%
3	Nie	105 375	-351	105 024	1,1%
4	Nie	80 437	-2	80 435	0,9%
5	Nie	73 254	-8	73 246	0,8%
Razem		648 197	-7 816	640 381	7,0%

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Największe zaangażowania wobec grup podmiotów powiązanych na 31 grudnia 2016 roku

Grupa	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Nie	227 821	-5 375	222 446	2,7%
2	Nie	142 059	-527	141 532	1,7%
3	Nie	112 000	-1 477	110 523	1,4%
4	Nie	81 852	-3	81 849	1,0%
5	Nie	72 149	0	72 149	0,9%
Razem		635 881	-7 382	628 499	7,7%

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku nie wystąpiło przekroczenie limitu koncentracji dla pojedynczego podmiotu oraz dla grupy podmiotów powiązanych.

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom

Struktura geograficzna na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Sektor finansowy	Sektor niefinansowy	Sektor budżetowy	Razem
dolnośląskie	9	1 033 244	480 800	1 514 053
kujawsko-pomorskie	1	107 463	54 745	162 209
lubelskie	3	631 169	69 213	700 385
lubuskie	1	86 328	65 011	151 340
łódzkie	1	139 985	76 738	216 724
małopolskie	1	780 710	186 373	967 084
mazowieckie	381 286	1 258 804	349 264	1 989 354
opolskie	0	218 272	5 275	223 547
podkarpackie	5	648 880	84 296	733 181
podlaskie	3	244 801	57 912	302 716
pomorskie	6	217 164	83 778	300 948
śląskie	3	299 148	87 000	386 151
świętokrzyskie	2	228 989	4 475	233 466
warmińsko-mazurskie	4	574 628	34 574	609 206
zachodnio-pomorskie	0	38 158	32 741	70 899
Razem	381 325	6 507 743	1 672 195	8 561 263

Struktura geograficzna na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Sektor finansowy	Sektor niefinansowy	Sektor budżetowy	Razem
dolnośląskie	0	1 005 988	261 546	1 267 534
kujawsko-pomorskie	0	90 101	31 533	121 634
lubelskie	0	565 491	76 623	642 114
lubuskie	0	93 413	31 245	124 658
łódzkie	0	108 856	51 512	160 368
małopolskie	0	875 580	204 525	1 080 105
mazowieckie	373 571	1 409 217	272 467	2 055 255
opolskie	0	193 196	30	193 226
podkarpackie	1	615 472	63 168	678 641
podlaskie	1	221 633	17 672	239 306
pomorskie	0	163 751	64 044	227 795
śląskie	0	305 851	89 855	395 706
świętokrzyskie	0	208 847	4 923	213 770
warmińsko-mazurskie	0	601 351	18 212	619 563
zachodnio-pomorskie	0	36 486	20 340	56 826
Razem	373 573	6 495 233	1 207 695	8 076 501

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom

	Wartość bilansowa netto 31.12.2017	Wartość bilansowa netto 31.12.2016
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	688 935	708 985
Górnictwo i wydobywanie	38 237	39 337
Przetwórstwo przemysłowe	891 620	955 039
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	42 916	39 981
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	24 820	34 983
Budownictwo	781 032	821 814
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	746 116	808 594
Transport i gospodarka magazynowa	196 064	225 301
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	599 721	635 090
Informacja i komunikacja	15 193	12 043
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	198 031	159 528
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	11 836	640 027
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	661 454	175 555
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	67 315	65 193
Administracja publiczna i ochrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	1 335 264	1 185 859
Edukacja	37 948	37 967
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	147 382	148 703
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	177 499	10 329
Pozostała działalność usługowa	23 958	88 677
Osoby prywatne	1 875 922	1 283 496
Razem	8 561 263	8 076 501

Polityka zabezpieczeń

Jedną z podstawowych technik ograniczania ryzyka kredytowego w Banku jest ustanawianie zabezpieczeń ekspozycji kredytowych. Stosowana przez Bank polityka zabezpieczeń ma na celu należytą ochronę interesu Banku poprzez ustanawianie zabezpieczeń umożliwiających wysoki stopień odzysku z wierzytelności w przypadku konieczności prowadzenia działań windykacyjnych.

Regulacje wewnętrzne dotyczące zabezpieczeń wprowadzają obowiązek spełniania wymagań w zakresie uznawalności prawnych zabezpieczeń ekspozycji kredytowych i koncentrują się na:

- 1) skutecznym ustanawianiu zabezpieczenia, które w przypadku wystąpienia niewypłacalności klienta umożliwiają sprawne przeprowadzenie procesów windykacyjnych,
- 2) monitorowaniu wartości zabezpieczeń w całym okresie kredytowania, z odpowiednią częstotliwością zapewniającą aktualną informację w zakresie wartości przyjętych prawnych form zabezpieczenia,
- 3) zgodności działania z obowiązującymi przepisami prawa w tym zakresie.

W ocenie przedmiotu zabezpieczenia brana jest także pod uwagę jego wartość możliwa do uzyskania podczas ewentualnego postępowania windykacyjnego z uwzględnieniem ograniczeń prawnych, ekonomicznych oraz innych, mogących wpływać na rzeczywistą możliwość zaspokojenia się.

Bank ocenia jakość zabezpieczenia według jego płynności, aktualnej wartości rynkowej, wpływu na poziom tworzonych odpisów i ograniczenia utraty wartości portfela kredytowego oraz ze względu na możliwość zmniejszenia wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego.

Bank stosuje szeroką gamę zabezpieczeń prawnie dozwolonych, wykorzystując zarówno zabezpieczenia rzeczowe, jak i osobiste. Forma zabezpieczenia oraz jego poziom uzależniony jest od oceny ryzyka kredytowego związanego z zawieraną transakcją, w szczególności:

- 1) rodzaju transakcji, wysokości zaangażowania oraz okresu kredytowania,

- 2) sytuacji ekonomiczno-finansowej wnioskodawcy,
- 3) statusu prawnego wnioskodawcy,
- 4) płynności zabezpieczenia oraz realnej możliwości zaspokojenia roszczeń Banku z przyjętego zabezpieczenia w możliwie krótkim czasie,
- 5) stanu i wartości rynkowej przedmiotów zabezpieczenia oraz ich podatności na deprecjację w okresie utrzymywania zabezpieczenia.

W celu wczesnej identyfikacji sygnałów ostrzegawczych i podjęcia stosownych działań ograniczających ryzyko kredytowe oraz gwarantujących uzyskanie planowanych przychodów z udzielonej ekspozycji kredytowej, Bank monitoruje ustanowione zabezpieczenia w całym okresie kredytowania.

W przypadku pogorszenia się sytuacji majątkowej, ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy, istotnego obniżenia wartości zabezpieczeń lub wystąpienia innego zagrożenia terminowej spłaty zabezpieczonej wierzytelności, poprzez odpowiednie postanowienia w umowie o zawarcie transakcji kredytowej, Bank dąży do ustanowienia dodatkowego zabezpieczenia.

Ocena ryzyka i zasady podejmowania decyzji kredytowych

W procesie podejmowania decyzji, poza oceną ryzyka kredytowego, Bank uwzględnia wpływ innych rodzajów ryzyka na zdolność do spłaty zobowiązań w szczególności ryzyka walutowego lub ryzyka stopy procentowej, w tym potencjalne ryzyko wynikające z zawartych przez klienta transakcji pochodnych. Bank tak określa strukturę transakcji kredytowej, aby zapewniony był podział ryzyka pomiędzy kredytobiorcę i Bank, w szczególności poprzez odpowiednie do skali ryzyka generowanego przez ekspozycję kredytową zaangażowanie środków własnych kredytobiorcy, zgodnie z regulacjami produktowymi Banku.

Metodyki oceny zdolności i wiarygodności kredytowej opracowane zostały odrębnie dla poszczególnych segmentów klientów, z uwzględnieniem ich statusu. W Banku funkcjonują metodyki dla:

- 1) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą,
- 2) podmiotów prowadzących działalność rolniczą,
- 3) Jednostek Samorządu Terytorialnego (JST),
- 4) wspólnot mieszkaniowych,
- 5) spółek komunalnych,
- 6) osób fizycznych (klienci detaliczni),
- 7) banków spółdzielczych.

Ocena ryzyka kredytowego podmiotów gospodarczych oparta jest na ocenie mierników ilościowych i jakościowych wykorzystywanych w procesie oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorców na podstawie statystycznego systemu ratingowego dla wybranych portfeli kredytowych. System ratingowy jest wykorzystywany w procesie udzielenia kredytu w ramach badania zdolności kredytowej klientów oraz w procesie monitorowania w celu sklasyfikowania klienta do właściwej klasy ryzyka. Wprowadzony przez Bank statystyczny system ratingowy na potrzeby oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorców zwiększył obiektywizm nadawanym ocenom punktowym.

Zdolność kredytowa osób fizycznych ubiegających się o kredyt detaliczny uzależniona jest od dochodów uzyskiwanych przez klienta i ich źródeł. Przy badaniu zdolności i wiarygodności kredytowej uwzględniana jest również dotychczasowa historia współpracy klienta detalicznego z Bankiem oraz jego historia kredytowa i ocena punktowa pozyskana z Biura Informacji Kredytowej, a także informacje pochodzące z innych systemów wymiany informacji. Ocena formalno – prawna oraz ocena zabezpieczeń transakcji detalicznych dokonywana jest na ogólnych zasadach obowiązujących w Banku.

Badanie zdolności kredytowej banków spółdzielczych oparte jest na analizie sytuacji ekonomiczno – finansowej każdego z tych banków oraz na wyniku z jego działalności na tle „grupy rówieśniczej”. W ramach tej analizy ocenie podlegają m.in.: współczynnik wypłacalności, stopa zwrotu z aktywów, stopa zwrotu z kapitału, udział kredytów w sumie bilansowej netto, udział funduszy własnych w sumie bilansowej netto, wskaźnik pokrycia kredytów depozytami, udział kredytów zagrożonych w sumie kredytów brutto, oraz inne. Badaniu podlega

również historia rachunku prowadzonego w Banku BPS S.A. oraz aktualny stan zaangażowania w stosunku do każdego banku spółdzielczego z uwzględnieniem ustalonych limitów zaangażowania. Ocena formalno – prawna oraz ocena zabezpieczeń prawnych transakcji zawieranych z bankami spółdzielczymi dokonywana jest na ogólnych zasadach obowiązujących w Banku BPS S.A.

W celu regularnej oceny podejmowanego ryzyka kredytowego oraz minimalizowania ewentualnych strat na ekspozycjach kredytowych w okresie kredytowania Bank monitoruje sytuację klienta w ramach okresowych i indywidualnych przeglądów kredytowych.

Celem monitoringu jest wczesna identyfikacja sygnałów ostrzegawczych i podejmowanie działań ograniczających ryzyko kredytowe oraz gwarantujących uzyskanie planowanych przychodów z tytułu udzielonej ekspozycji kredytowej, zaklasyfikowanie klientów do odpowiedniej kategorii ryzyka oraz oszacowanie wysokości utraty wartości ekspozycji kredytowej.

Monitoring jest procesem stałego weryfikowania zdolności kredytowej, zabezpieczeń oraz stopnia realizacji warunków umowy kredytowej i obejmuje:

- 1) badanie prawidłowości uruchamiania i wykorzystania kredytu,
- 2) bieżącą kontrolę terminowości spłat należności Banku,
- 3) gromadzenie, kompletowanie oraz analizę dokumentów dotyczących klienta i jego sytuacji ekonomiczno-finansowej, umożliwiającą identyfikację ewentualnych sygnałów ostrzegawczych,
- 4) ocenę stopnia realizacji warunków kredytowania, w tym: kontrolę wpływów na rachunek bieżący, ustanowionych zabezpieczeń, spełnianie wymogów określonych dla kredytów z dopłatami oraz warunków wynikających z umowy kredytu i umów zabezpieczeń, wykorzystanie przyznaných limitów kredytowych i terminowość ich obowiązywania, zapadalność zabezpieczeń.

Decyzje kredytowe w Banku podejmowane są na różnych poziomach decyzyjnych. Rodzaj i liczba poziomów decyzyjnych zaangażowanych w proces podejmowania decyzji kredytowej uzależniona jest od przedmiotu i podmiotu tej decyzji, od kwoty łącznego zaangażowania Banku wobec klienta oraz podmiotów powiązanych z nim kapitałowo lub organizacyjnie.

Zakres kompetencji kredytowych przyznaných pracownikom Banku jest cyklicznie oceniany, a wyniki tej oceny decydują o wysokości i zakresie tych kompetencji.

Stosowanie praktyk „forbearance”

Bank jako „forbearance” przyjmuje działania mające na celu dokonanie uzgodnionych z dłużnikiem zmian warunków umowy, wymuszonych jego trudną sytuacją finansową (działania restrukturyzacyjne wprowadzające udogodnienia, które w innych przypadkach nie byłyby przyznane).

Zmiana warunków pierwotnej umowy w sposób umożliwiający kredytobiorcy całkowitą lub częściową obsługę zadłużenia lub jego refinansowanie obejmuje między innymi: obniżenie marży, obniżenie oprocentowania, konsolidację kilku wierzytelności wynikających z różnych umów na jedną wierzytelność, zmianę wysokości rat kapitałowych, naliczonych odsetek, zmianę formuły spłaty (raty annuitetowe, raty malejące) bądź zmianę harmonogramu spłat kapitału i/lub odsetek.

W ramach procesu „forbearance” zmiana warunków spłaty wierzytelności jest ustalana indywidualnie wobec każdego kontraktu klienta. Elementem tego procesu jest ocena możliwości wywiązania się kredytobiorcy z nowych warunków umowy.

Ekspozycje przestają być klasyfikowane jako ekspozycje forborne w przypadku spełnienia wszystkich niżej wymienionych warunków:

- 1) umowa jest uznawana jako ekspozycja bez zidentyfikowanej przesłanki utraty wartości,
- 2) upłynął co najmniej 2 letni okres warunkowy liczony od daty uznania ekspozycji forborne jako ekspozycji bez zidentyfikowanej przesłanki utraty wartości,
- 3) kredytobiorca w ciągu co najmniej połowy okresu warunkowego dokonał istotnych spłat kapitału i/lub odsetek,
- 4) na koniec dwuletniego okresu warunkowego żadna z ekspozycji klienta nie była przeterminowana powyżej 30 dni.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Bank nie stosuje praktyk „forbearance” w przypadku, gdy trudności finansowe kredytobiorcy nie są czynnikiem determinującym zmianę warunków umów lub refinansowanie.

Bank kontynuuje proces identyfikacji, klasyfikacji i analizy wpływu skutków praktyk „forbearance” na utratę wartości aktywów.

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąta wartości	Razem
dolnośląskie	81 030	15 725	96 755
kujawsko-pomorskie	919	10 044	10 963
lubelskie	15 627	7 808	23 435
lubuskie	5 573	120	5 693
łódzkie	4 373	2 668	7 041
małopolskie	148 032	14 260	162 292
mazowieckie	126 695	32 407	159 102
opolskie	6 658	58	6 716
podkarpackie	107 904	62 794	170 698
podlaskie	7 549	2 355	9 904
pomorskie	884	133	1 017
śląskie	7 735	1 255	8 990
świętokrzyskie	3 148	221	3 369
warmińsko-mazurskie	44 830	3 990	48 820
zachodnio-pomorskie	5 658	2 055	7 713
Razem	566 615	155 893	722 508

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąta wartości	Razem
dolnośląskie	85 564	10 245	95 809
kujawsko-pomorskie	56	26	82
lubelskie	19 748	15 366	35 114
lubuskie	3 213	108	3 321
łódzkie	5 512	3 621	9 133
małopolskie	139 195	11 619	150 814
mazowieckie	131 191	76 095	207 286
opolskie	7 344	780	8 124
podkarpackie	122 745	65 416	188 161
podlaskie	10 183	415	10 598
pomorskie	5 478	239	5 717
śląskie	18 570	1 187	19 757
świętokrzyskie	3 638	71	3 709
warmińsko-mazurskie	67 839	1 942	69 781
zachodnio-pomorskie	5 030	47	5 077
Razem	625 306	187 177	812 483

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąta wartości	Razem
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	12 796	4 540	17 336
Górnictwo i wydobywanie	199	0	199
Przetwórstwo przemysłowe	95 560	19 473	115 033
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	35	16 090	16 125
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	274	4	278
Budownictwo	47 499	48 806	96 305
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	30 796	27 402	58 198
Transport i gospodarka magazynowa	977	13 329	14 306
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	130 865	2 055	132 920
Informacja i komunikacja	797	50	847
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	125	1 113	1 238
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	232 810	6 382	239 192
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	17	524	541
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	0	298	298
Edukacja	3 087	0	3 087
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	1 444	965	2 409
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	122	4	126
Pozostała działalność usługowa	47	4 294	4 341
Osoby prywatne	9 165	10 564	19 729
Razem	566 615	155 893	722 508

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąta wartości	Razem
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	30 200	1 442	31 642
Górnictwo i wydobywanie	2 979	0	2 979
Przetwórstwo przemysłowe	91 808	63 976	155 784
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	185	11 209	11 394
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0	4	4
Budownictwo	48 501	59 273	107 774
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	57 474	19 441	76 915
Transport i gospodarka magazynowa	6 289	13 700	19 989
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	138 305	7 398	145 703
Informacja i komunikacja	134	49	183
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	325	255	580
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	233 639	0	233 639
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	59	226	285
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	6	0	6
Edukacja	3 304	0	3 304
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5 082	802	5 884
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1 882	3	1 885
Pozostała działalność usługowa	116	9	125
Osoby prywatne	5 018	9 390	14 408
Razem	625 306	187 177	812 483

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według typu klienta

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według typu klienta na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>Wartość netto bez utraty wartości</u>	<u>Wartość netto z utratą wartości</u>	<u>Razem</u>
Klienci korporacyjni	540 321	132 115	672 436
Rolnicy	4 549	4 573	9 122
Przedsiębiorcy indywidualni	12 580	8 684	21 264
Osoby fizyczne	9 165	10 521	19 686
Razem	566 615	155 893	722 508

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według typu klienta na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<u>Wartość netto bez utraty wartości</u>	<u>Wartość netto z utratą wartości</u>	<u>Razem</u>
Klienci korporacyjni	586 001	173 594	759 595
Rolnicy	22 258	1 442	23 700
Przedsiębiorcy indywidualni	12 029	2 751	14 780
Osoby fizyczne	5 018	9 390	14 408
Razem	625 306	187 177	812 483

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według przeterminowania

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według przeterminowania na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość netto bez utraty wartości					Wartość netto z utratą wartości					Razem
	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	
Klienci korporacyjni	485 355	5 306	13 950	2 375	33 335	25 307	1 670	2 914	758	101 466	672 436
Rolnicy	3 861	151	6	0	531	655	328	471	176	2 943	9 122
Przedsiębiorcy indywidualni	6 270	630	316	1 416	3 948	5 260	118	1 095	882	1 329	21 264
Osoby fizyczne	4 411	1 711	288	96	2 659	3 417	379	1 264	353	5 108	19 686
Razem	499 897	7 798	14 560	3 887	40 473	34 639	2 495	5 744	2 169	110 846	722 508

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według przeterminowania na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość netto bez utraty wartości					Wartość netto z utratą wartości					Razem
	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	
Klienci korporacyjni	506 107	20 500	8 912	5 444	45 038	106 222	2 957	3 034	646	60 735	759 595
Rolnicy	4 018	10 867	29	196	7 148	780	81	145	0	436	23 700
Przedsiębiorcy indywidualni	9 245	387	70	234	2 093	1 791	9	80	1	870	14 780
Osoby fizyczne	2 590	892	0	342	1 194	1 440	798	465	585	6 102	14 408
Razem	521 960	32 646	9 011	6 216	55 473	110 233	3 845	3 724	1 232	68 143	812 483

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Struktura jakościowa portfela

Struktura jakościowa portfela na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Bez utraty wartości										Z utratą wartości			
	Nieprzeterminowane					Przeterminowane					Wartość ekspozycji	Wartość zabezpieczeń	Razem	
	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu				
Należności od innych banków	0	0	0	0	996 735	0	0	0	0	0	0	0	0	996 735
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	3 440 617	3 740 263	0	0	254 062	55 976	61 288	3 892	321 109	66 697	617 359	298 158	8 561 263	
- klienci korporacyjni	0	3 402 489	0	0	253 393	0	55 413	0	304 102	41 157	478 237	226 776	4 534 791	
- rolnicy	471 638	0	0	0	0	23 411	0	0	4 080	7 663	37 399	21 455	544 191	
- przedsiębiorcy indywidualni	0	337 774	0	0	668	0	3 714	0	7 861	14 721	78 998	23 242	443 736	
- osoby fizyczne	1 296 728	0	0	0	1	32 565	2 161	3 892	5 066	3 156	22 724	26 685	1 366 293	
- instytucje rządowe i samorządowe	1 672 251	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1 672 252	
Razem	3 440 617	3 740 263	0	0	1 250 797	55 976	61 288	3 892	321 109	66 697	617 359	298 158	9 557 998	

Struktura jakościowa portfela na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Bez utraty wartości										Z utratą wartości		
	Nieprzeterminowane					Przeterminowane					Wartość ekspozycji	Wartość zabezpieczeń	Razem
	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu			
Należności od innych banków	0	0	0	0	810 981	0	0	0	0	0	0	0	810 981
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	4 743 368	1 683 677	513	332	590 987	126 355	12 727	13 109	43 874	207 850	653 709	455 468	8 076 501
- klienci korporacyjni	1 972 245	1 399 746	459	329	575 022	59 333	7 124	0	31 425	139 472	553 533	390 248	4 738 688
- rolnicy	415 844	74 905	0	0	2 823	27 634	1 682	0	320	27 111	18 550	10 300	568 869
- przedsiębiorcy indywidualni	156 462	180 557	0	3	11 983	914	2 776	0	4 450	38 554	59 881	27 258	455 580
- osoby fizyczne	1 013 461	28 469	54	0	1 159	16 665	1 145	13 109	7 679	2 713	21 215	27 662	1 105 669
- instytucje rządowe i samorządowe	1 185 356	0	0	0	0	21 809	0	0	0	0	530	0	1 207 695
Razem	4 743 368	1 683 677	513	332	1 401 968	126 355	12 727	13 109	43 874	207 850	653 709	455 468	8 887 482

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Analiza wiekowa aktywów finansowych, które są przeterminowane, lecz w przypadku których nie nastąpiła utrata wartości

Analiza wiekowa aktywów finansowych, które są przeterminowane, lecz w przypadku których nie nastąpiła utrata wartości na dzień 31 grudnia 2017 roku

	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	Razem
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	132 251	243 828	15 530	117 353	508 962
- klienci korporacyjni	68 370	231 547	9 128	91 627	400 672
- rolnicy	23 411	4 080	352	7 311	35 154
- przedsiębiorcy indywidualni	4 698	4 043	2 296	15 259	26 296
- osoby fizyczne	35 772	4 158	3 754	3 156	46 840
- instytucje rządowe i samorządowe	0	0	0	0	0
Razem	132 251	243 828	15 530	117 353	508 962

Analiza wiekowa aktywów finansowych, które są przeterminowane, lecz w przypadku których nie nastąpiła utrata wartości na dzień 31 grudnia 2016 roku

	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	Razem
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	198 545	32 165	16 350	156 855	403 915
- klienci korporacyjni	95 244	25 154	13 481	103 476	237 355
- rolnicy	40 258	99	232	16 158	56 747
- przedsiębiorcy indywidualni	7 789	2 839	512	35 553	46 693
- osoby fizyczne	33 445	4 073	2 125	1 668	41 311
- instytucje rządowe i samorządowe	21 809	0	0	0	21 809
Razem	198 545	32 165	16 350	156 855	403 915

Maksymalne narażenie na ryzyko kredytowe bez uwzględnienia posiadanych zabezpieczeń

	Wartość bilansowa netto 31.12.2017	Wartość bilansowa netto 31.12.2016
Środki w Banku Centralnym	1 861 073	1 615 748
Należności od innych banków	996 735	810 981
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 561 263	8 076 501
- klienci korporacyjni	4 534 791	4 738 688
- rolnicy	544 191	568 869
- przedsiębiorcy indywidualni	443 736	455 580
- osoby fizyczne	1 366 293	1 105 669
- instytucje rządowe i samorządowe	1 672 252	1 207 695
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 135 418	4 591 641
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	3 674 746
Inne aktywa	47 742	36 908
Razem ekspozycja bilansowa	22 477 121	18 806 525
Zobowiązania warunkowe udzielone	1 956 531	2 006 727
Razem ekspozycja pozabilansowa	1 956 531	2 006 727
Razem ekspozycja bilansowa i pozabilansowa	24 433 652	20 813 252

Pomiar utraty wartości

W Banku odpisy aktualizujące tworzone są zgodnie z MSR 39. Bank dokonując pomiaru utraty wartości uwzględnia zalecenia zewnętrznych organów nadzorczych, w szczególności wydane przez Komisję Nadzoru Finansowego Rekomendację R, Rekomendację T, Rekomendację S oraz Rekomendację J.

Do kalkulacji i oszacowania straty z tytułu odpisów aktualizujących Bank wykorzystuje dwie metody:

- 1) indywidualną dla ekspozycji kredytowych indywidualnie istotnych spełniających zdefiniowane przez Bank kryteria odnoszące się do wysokości zaangażowania, dla których wystąpiły zdarzenia, które w ocenie Banku rozpoznawane były jako przesłanka indywidualnej utraty wartości,
- 2) portfelową dla ekspozycji kredytowych indywidualnie nieistotnych oraz ekspozycji kredytowych indywidualnie istotnych, które nie podlegały wycenie metodą indywidualną.

Dla potrzeb oszacowania oczekiwanych przepływów pieniężnych z ekspozycji kredytowych Bank dokonuje kalkulacji współczynników portfelowych (PD, LGD, CCF) w cyklu miesięcznym. Pomiar utraty wartości ekspozycji kredytowych metodą indywidualną dokonywany jest co miesiąc.

Dla metody indywidualnej Bank wyodrębnił 2 scenariusze przepływów, tj. przepływy związane z odzyskami ze sprzedaży zabezpieczeń oraz przepływy związane ze spłatami klienta z innych źródeł niż zabezpieczenia (np. spłaty własne). Średnia ważona wartości bieżącej przyszłych przepływów z tych scenariuszy stanowi wartość pomniejszającą odpis.

Odwrócenie straty czyli ponowna klasyfikacja kredytu jako ekspozycja bez utraty wartości możliwa jest po wystąpieniu kryterium ustąpienia przesłanki oraz upływie określonego okresu kwarantanny, w którym przesłanka nie była identyfikowana.

W 2017 roku Bank dokonywał cyklicznego przeglądu metodologii ustalania parametrów wykorzystywanych do pomiaru utraty wartości metodą portfelową.

W ramach zwiększenia efektywności zarządzania ryzykiem kredytowym Bank oraz wdrożenia od początku roku 2018 postanowień zawartych w Międzynarodowym Standardzie Sprawozdawczości Finansowej nr 9, Bank zrealizował projekt dotyczący budowy narzędzia informatycznego do wyznaczania odpisów impairmentowych uwzględniającego wytyczne i normy ostrożnościowe organów nadzorczych.

53.2. Ryzyko płynności

Podstawowym celem zarządzania ryzykiem finansowym jest zapewnienie zdolności Banku do wywiązywania się z bieżących i przyszłych zobowiązań, w toku normalnej działalności lub w innych warunkach, które można przewidzieć, bez konieczności poniesienia dodatkowych kosztów, jak również ograniczanie wpływu niekorzystnych zmian stóp procentowych, kursów walut i cen instrumentów finansowych na dochody lub kapitały Banku.

Zgodnie z rekomendacjami nadzorczymi, podział zadań w zakresie zarządzania ryzykiem finansowym uwzględnia rozdzielenie funkcji podejmowania ryzyka od funkcji niezależnej jego oceny i kontroli. Zasadę tę Bank realizuje poprzez oddzielenie pionu ryzyka od pionów biznesowych (bezpośrednio odpowiedzialnych za prowadzenie danego rodzaju działalności rynkowej), przy czym podział ten nie oznacza zdjęcia z jednostek pionów biznesowych odpowiedzialności za podejmowane ryzyko.

Za monitorowanie i zarządzanie bieżącą płynnością złotową i walutową Banku odpowiedzialny jest Departament Skarbu. W ramach pionu ryzyka odpowiedzialność za ryzyko płynności przypisana jest do Departamentu Ryzyka Finansowego. Za zarządzanie ryzykiem płynności i ryzykiem rynkowym, w kategoriach zarządzania i kontroli limitów odpowiedzialny jest Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami oraz Zarząd Banku. Istotną rolę w procesie zarządzania ryzykiem finansowym odgrywa audyt wewnętrzny, który w sposób niezależny ocenia efektywność i skuteczność rozwiązań w zakresie identyfikacji, pomiaru i zarządzania ryzykiem, stosowanych przez jednostki pionu ryzyka.

Cele i zasady zarządzania ryzykiem płynności

Ryzyko płynności oznacza zagrożenie utraty zdolności do terminowego wywiązania się z bieżących i przyszłych zobowiązań, a w konsekwencji poniesienia dodatkowych kosztów związanych z koniecznością zaciągnięcia zobowiązań lub sprzedaży aktywów na niekorzystnych warunkach. Celem Banku w zakresie monitorowania

ryzyka płynności finansowej jest zabezpieczenie adekwatnego do potrzeb poziomu płynności, realizowane poprzez utrzymywanie zrównoważonej struktury aktywów i pasywów w poszczególnych przedziałach czasowych, w podziale na płynność w złotych polskich oraz w głównych walutach obcych. Zarządzanie ryzykiem płynności obejmuje w szczególności zarządzanie płynnością bieżącą, średnio- i długoterminową oraz plany działania w zakresie utrzymania płynności w sytuacjach awaryjnych.

Jednym z najistotniejszych zadań Banku w zakresie zarządzania ryzykiem płynności, wynikającym z pełnionej funkcji zrzeszeniowej, było zabezpieczanie płynności zrzeszonych Banków Spółdzielczych. Podstawowym narzędziem wspierającym Banki Spółdzielcze w utrzymaniu płynności na poziomie wymaganym przez nadzór bankowy były limity operacyjne na międzybankowym rynku pieniężnym.

Bank systematycznie przeprowadzał analizy płynności Zrzeszenia BPS, obejmujące raportowanie podstawowych pozycji bilansowych Banku BPS S.A. i zrzeszonych Banków Spółdzielczych oraz szacunek poziomu nadzorczych miar płynności Zrzeszenia.

Płynność finansowa Banku jest kształtowana głównie przez środki lokowane przez Banki Spółdzielcze oraz ich alokację po stronie aktywnej bilansu, dokonywaną przez Departament Skarbu. Równocześnie Bank podejmuje działania służące wzrostowi salda i poziomu stabilności środków pozyskiwanych od klientów niebankowych, przede wszystkim od gospodarstw domowych i podmiotów gospodarczych. Od poziomu stabilnej bazy depozytowej jest bowiem ściśle uzależniony rozwój akcji kredytowej Banku, w tym kredytów udzielanych w konsorcjach ze zrzeszonymi Bankami Spółdzielczymi, w ramach przyznanych im limitów.

W ramach systemu zarządzania ryzykiem płynności, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, Bank prowadzi monitoring i pomiar płynności finansowej, obejmujący w szczególności:

- 1) codzienną analizę wpływów i wypływów środków z rachunku bieżącego Banku w NBP, umożliwiającą efektywne wykorzystanie dostępnych środków (z uwzględnieniem konieczności utrzymania na wymaganym poziomie rezerwy obowiązkowej za Bank i zrzeszone Banki Spółdzielcze),
- 2) dzienne monitorowanie poziomu aktywów płynnych i łatwo zbywalnych papierów wartościowych oraz stopnia wykorzystania obowiązujących w tym zakresie limitów,
- 3) analizę luki płynności, z uwzględnieniem wskaźników płynności w wybranych terminach zapadalności lub wymagalności (zobowiązania w luce płynności są ujmowane w przedziale odpowiadającym najwcześniejszemu terminowi, w którym Bank może być zobowiązany do zapłaty kwoty umownej),
- 4) codzienne wyliczanie nadzorczych miar płynności,
- 5) codzienne wyliczanie wskaźnika LCR,
- 6) analizę wskaźników stabilności bazy depozytowej,
- 7) badanie płynności długoterminowej Banku.

Nadzorcze miary płynności obejmują cztery wskaźniki:

- 1) M1 – luka płynności krótkoterminowej, stanowiąca różnicę pomiędzy sumą wartości podstawowej i uzupełniającej rezerwy płynności w dniu sprawozdawczym a wartością środków obcych niestabilnych,
- 2) M2 – współczynnik płynności krótkoterminowej, będący ilorazem sumy podstawowej i uzupełniającej rezerwy płynności w dniu sprawozdawczym do wartości środków obcych niestabilnych,
- 3) M3 – współczynnik pokrycia aktywów niepłynnych funduszami własnymi,
- 4) M4 – współczynnik pokrycia aktywów niepłynnych i aktywów o ograniczonej płynności funduszami własnymi i środkami obcymi niestabilnymi.

Kształtowanie się nadzorczych miar płynności w Banku w 2017 roku przedstawia poniższa tabela.

Miara	Maksimum	Minimum	Średnia	Wymagane wartości minimalne
M1	6 272 647	2 373 823	4 258 724	0
M2	2,20	1,42	1,72	1
M3	2,60	1,71	2,26	1
M4	1,69	1,39	1,57	1

Zgodnie z Rozporządzeniem Delegowanym Komisji (UE) 2015/61 limit w zakresie minimalnego poziomu wskaźnika pokrycia wypływów netto (wskaźnika LCR) w 2017 roku wynosił 80%. Bank jako uczestnik Systemu Ochrony Zrzeszenia jest zwolniony z przestrzegania wymogu wskaźnika LCR na zasadzie indywidualnej i zobowiązany do przestrzegania wymogu na zasadzie skonsolidowanej, tj. wymogu kalkulowanego dla banków należących do Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS (w tym również Banku BPS S.A.). Wyznaczanie wymogu na bazie skonsolidowanej prowadzone jest od 2 listopada 2016 roku. W 2017 roku wymóg w zakresie skonsolidowanego wskaźnika LCR był przestrzegany a jego średnia wartość kształtowała się na poziomie 181,20%.

System limitów wewnętrznych Banku w zakresie ryzyka płynności obejmuje limity utrzymujące całościowe narażenie Banku na ryzyko płynności na poziomie zgodnym ze strategią Banku, w tym w szczególności:

- 1) minimalny poziom aktywów płynnych,
- 2) minimalny poziom łatwo zbywalnych papierów wartościowych,
- 3) graniczne wartości wskaźników płynności do 1 miesiąca, do 3 miesięcy oraz do 1 roku,
- 4) graniczne wartości wskaźników stabilności bazy depozytowej,
- 5) limit udziału dużych depozytów w depozytach podmiotów niebankowych.

W celu utrzymania wewnętrznych i zewnętrznych norm płynności Bank utrzymuje wysoki poziom aktywów płynnych. Według stanu na 31 grudnia 2017 roku wartość aktywów płynnych Banku wynosiła 10 563,0 mln zł i stanowiła 154% ich wymaganego poziomu minimalnego. Dla porównania, na koniec 2016 roku stan aktywów płynnych kształtował się na poziomie 7.778,30 mln zł, stanowiącym 140% obowiązującego limitu.

W 2017 roku na potrzeby oceny stabilności bazy depozytowej, Bank monitorował kształtowanie się osadu na depozytach gospodarstw domowych, depozytach podmiotów gospodarczych i depozytach podmiotów sektora budżetowego, przy czym osad wyznaczany był w podziale na depozyty bieżące i terminowe, będące sumą depozytów terminowych, zablokowanych i z terminem wypowiedzenia oraz zobowiązań z tytułu zabezpieczeń pieniężnych.

Ponadto, mając na uwadze specyfikę działania Banku jako banku zrzeszającego oddzielną kategorią zobowiązań uwzględnianych w monitorowaniu i szacowaniu środków stabilnych, były depozyty terminowe banków spółdzielczych.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Aktywa i zobowiązania finansowe Banku na dzień 31 grudnia 2017 roku według umownych terminów zapadalności i wymagalności

	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	O nieokreślonym terminie	Razem
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 936 258	0	0	0	0	0	1 936 258
Należności od innych banków	655 631	64 436	88 498	162 589	25 581	0	996 735
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	429 383	164 431	1 271 195	2 549 787	3 267 579	878 888	8 561 263
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	2 704 089	45 077	30 043	917 540	1 371 803	359 146	5 427 698
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	34 802	0	0	930 483	4 909 605	0	5 874 890
Pozostałe aktywa	52 391	900	3 158	1 197	0	806 918	864 564
Razem aktywa	5 812 554	274 844	1 392 894	4 561 596	9 574 568	2 044 952	23 661 408
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego oraz innych banków	17 252 006	891 976	493 791	12 045	22	0	18 649 840
Zobowiązania wobec klientów	2 443 035	148 812	77 334	3 702	5 056	0	2 677 939
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	4 986	303 745	406 198	210 141	199 266	0	1 124 336
Pozostałe zobowiązania	390 433	1 057	2 765	915	54	0	395 224
Razem zobowiązania	20 090 460	1 345 590	980 088	226 803	204 398	0	22 847 339
Kapitał własny	0	0	0	0	0	814 069	814 069
Razem zobowiązania i kapitał własny	20 090 460	1 345 590	980 088	226 803	204 398	814 069	23 661 408
Luka	-14 277 906	-1 070 746	412 806	4 334 793	9 370 170	1 230 883	0
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 074 742	560 270	234 466	85 796	2 916	0	1 958 190
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	100 484	0	0	0	0	0	100 484
Pozabilansowe instrumenty finansowe	273	-9 848	13	-50 055	4 870	0	-54 747
Razem pozycje pozabilansowe*	-973 985	-570 118	-234 453	-135 851	1 954	0	-1 912 453
Luka razem	-15 251 891	-1 640 864	178 353	4 198 942	9 372 124	1 230 883	-1 912 453
Luka skumulowana	-15 251 891	-16 892 755	-16 714 402	-12 515 460	-3 143 336	-1 912 453	

*Razem pozycje pozabilansowe liczone są jako suma zobowiązań pozabilansowych otrzymanych i pozabilansowych instrumentów finansowych pomniejszona o zobowiązania pozabilansowe udzielone

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Aktywa i zobowiązania finansowe Banku na dzień 31 grudnia 2016 roku według umownych terminów zapadalności i wymagalności

	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	O nieokreślonym terminie	Razem
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 697 907	0	0	0	0	0	1 697 907
Należności od innych banków	583 018	76 880	21 839	110 037	19 207	0	810 981
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	529 221	214 516	1 023 094	2 422 385	2 984 662	902 623	8 076 501
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	685 756	31 335	110 714	1 851 042	1 845 506	354 650	4 879 003
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	100 772	0	0	2 364 568	1 209 406	0	3 674 746
Pozostałe aktywa	46 679	806	226 722	114	56	624 932	899 309
Razem aktywa	3 643 353	323 537	1 382 369	6 748 146	6 058 837	1 882 205	20 038 447
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego oraz innych banków	14 343 596	953 974	394 572	10 370	110	0	15 702 622
Zobowiązania wobec klientów	2 362 430	135 519	86 984	7 296	10 091	0	2 602 320
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	206 557	203 461	1 201	179 214	329 370	0	919 803
Pozostałe zobowiązania	130 676	1 139	2 572	588	33	0	135 008
Razem zobowiązania	17 043 259	1 294 093	485 329	197 468	339 604	0	19 359 753
Kapitał własny	0	0	0	0	0	678 694	678 694
Razem zobowiązania i kapitał własny	17 043 259	1 294 093	485 329	197 468	339 604	678 694	20 038 447
Luka	-13 399 906	-970 556	897 040	6 550 678	5 719 233	1 203 511	0
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 220 050	447 639	254 825	85 017	906	0	2 008 437
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	82 785	0	0	0	0	0	82 785
Pozabilansowe instrumenty finansowe	-340	588	92	42	0	0	382
Razem pozycje pozabilansowe*	-1 137 605	-447 051	-254 733	-84 975	-906	0	-1 925 270
Luka razem	-14 537 511	-1 417 607	642 307	6 465 703	5 718 327	1 203 511	-1 925 270
Luka skumulowana	-14 537 511	-15 955 118	-15 312 811	-8 847 108	-3 128 781	-1 925 270	

*Razem pozycje pozabilansowe liczone są jako suma zobowiązań pozabilansowych otrzymanych i pozabilansowych instrumentów finansowych pomniejszona o zobowiązania pozabilansowe udzielone

53.3. Ryzyko rynkowe

Podstawowym celem zarządzania ryzykiem rynkowym jest ograniczanie negatywnego wpływu zmiany rynkowych stóp procentowych, kursów walutowych, cen instrumentów dłużnych, akcji lub towarów oraz wszelkich parametrów zmienności tych stóp, kursów i cen, na sytuację finansową Banku, przy równoczesnym utrzymaniu atrakcyjności i konkurencyjności oferty dla klientów, w tym zrzeszonych Banków Spółdzielczych.

W procesie monitorowania ryzyka rynkowego Bank wykorzystuje modele wartości zagrożonej VAR, analizę wrażliwości BPV, analizę scenariuszy, tzw. testy warunków skrajnych.

Ze względu na specyfikę poszczególnych pozycji bilansowych i pozabilansowych, siłę i rodzaj zależności pomiędzy zmianami ich cen, Bank dla potrzeb wyliczania VAR wyróżnia następujące portfele:

- 1) portfel instrumentów stopy procentowej, obejmujący dłużne papiery wartościowe, instrumenty pochodne na stopę procentową i lokaty udzielone na rynku międzybankowym o terminie zapadalności powyżej 1 miesiąca,
- 2) portfel handlowy instrumentów stopy procentowej,
- 3) portfel pozycji walutowych,
- 4) portfel zagregowany dla pozycji i instrumentów wskazanych w pkt 1 i pkt 3.

Szacowanie zmienności pozycji generujących ryzyko w modelu VAR uwzględnia następujące czynniki ryzyka:

- 1) dla pozycji w instrumentach stopy procentowej – czynniki dyskontowe wybranych węzłów krzywych zerokuponowych,
- 2) dla pozycji walutowych – kurs średni ogłaszany przez NBP.

Wykorzystując model VAR Bank bierze pod uwagę ograniczenia wynikające z jego stosowania, tj.:

- 1) VAR jest miarą na dany moment w czasie, odzwierciedlającą pozycje na konkretny moment, które nie muszą obrazować ryzyka pozycji Banku w innym terminie,
- 2) VAR jest metodą szacunku statystycznego, w związku z czym nie jest wykluczone, że w pewnym okresie wystąpi większa, niż wskazywana przez poziom istotności, liczba dni, w których straty przewyższą obliczoną wartość VAR,
- 3) chociaż oczekuje się, że straty nie przekroczą skalkulowanej wartości VAR w np. 99% przypadków, w pozostałym 1% przypadków mogą być one znacznie większe, niż wyliczona wartość VAR.

Zarządzanie ryzykiem z wykorzystaniem metodyki VAR obejmuje także testy warunków skrajnych, polegające na dokonywaniu serii symulacji wpływu niekorzystnych rynkowych czynników ryzyka na wynik zrealizowany oraz na poziom VAR. Testy skrajnych warunków przeprowadzane są dla składu portfela z każdego dnia roboczego testowanego miesiąca. Wpływ skrajnych warunków na wynik na portfelu oceniany jest poprzez szacowanie maksymalnych hipotetycznych strat na podstawie historycznych zmian stóp zwrotu. Wpływ skrajnych warunków na poziom VAR Bank szacuje przy założeniu, że:

- 1) odchylenia standardowe przyjmują największe notowane wartości z okresu, z którego dostępne są dane historyczne w bazie danych,
- 2) współczynniki korelacji poszczególnych pozycji generujących ryzyko w portfelu są skrajnie niekorzystne, co oznacza, że przyjmują wartości 1 lub -1, w zależności od tego, czy dana pozycja jest, odpowiednio, długa lub krótka.

System limitów Banku w zakresie ryzyka stopy procentowej obejmuje:

- 1) dla księgi bankowej:
 - a) limity dopuszczalnej zmiany wartości wyniku odsetkowego w okresie najbliższych 12 miesięcy z tytułu ryzyka terminów przeszacowania i ryzyka bazowego,
 - b) limit maksymalnej wartości względnej współczynnika luki,
 - c) limity z tytułu ryzyka opcji klienta.
- 2) dla portfela instrumentów finansowych:
 - a) limity wartości zagrożonej (VAR) dla poszczególnych portfeli,

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

- b) limity BPV (wartość punktu bazowego, ang. basis point value – miara ryzyka wyrażająca zmianę wartości rynkowej instrumentu, powodująca zmianę rentowności do wykupu o 1 pb) dla poszczególnych portfeli i subportfeli,
- c) limit duration (średni okres trwania) instrumentów finansowych w portfelach dostępnym do sprzedaży oraz handlowym.

Wysokość limitów BPV dla poszczególnych portfeli oraz ich wykorzystanie przedstawia tabela:

	31.12.2017		31.12.2016	
	limit	wykorzystanie	limit	wykorzystanie
Portfel subinwestycyjny	240	33,47%	240	39,07%
Portfel handlowy	60	21,38%	60	0,02%

W ramach analiz wrażliwości Banku na ryzyko stopy procentowej prowadzone są badania profilu ryzyka dla 4 jego kategorii, tj. ryzyka terminów przeszacowania, ryzyka bazowego, ryzyka opcji klienta i ryzyka krzywej dochodowości. Pomiar narażenia Banku na ryzyko dokonywany jest w oparciu o analizy luki niedopasowania aktywnych i pasywnych pozycji bilansowych i pozabilansowych, z uwzględnieniem ich podziału według terminów przeszacowania, rodzaju stawek bazowych i waluty. Z punktu widzenia udziału w wyniku odsetkowym Banku i jego funduszach własnych za najistotniejsze w działalności Banku należy uznać ryzyko terminów przeszacowania i ryzyko bazowe.

Dla potrzeb kontroli ekspozycji na ryzyko walutowe Bank monitoruje poziom maksymalnej otwartej pozycji walutowej na koniec dnia oraz limit pozycji intraday.

Wysokość limitów pozycji walutowej oraz ich wykorzystanie przedstawia tabela:

	31.12.2017		31.12.2016	
	limit	wykorzystanie	limit	wykorzystanie
Całkowita pozycja walutowa na koniec dnia	18 483 zł	12,72%	17 073 zł	10,19%
Pozycja intraday	15 000 EUR	15,68%	15 000 EUR	10,03%

Do limitów ograniczających poziom narażenia Banku na ryzyko walutowe, a wynikających z obowiązujących w Banku procedur wewnętrznych i wprowadzonych uchwałami Zarządu Banku, zalicza się również:

- 1) limit wartości zagrożonej (VAR),
- 2) limity zaangażowania Banku wobec banków komercyjnych (krajowych i zagranicznych),
- 3) limity dla krajów.

Informację dotyczącą kształtowania się limitów VAR dla poszczególnych portfeli oraz stopnia ich wykorzystania przedstawia poniższa tabela

	31.12.2017		31.12.2016	
	limit	wykorzystanie	limit	wykorzystanie
Portfel instrumentów stopy procentowej	6 025	3,49%	5 549	16,61%
Subportfel handlowy (portfel instrumentów stopy procentowej w portfelu handlowym)	904	15,52%	823	26,00%
Portfel pozycji walutowych	210	4,78%	210	2,69%

W roku 2017, podobnie, jak w roku poprzednim, skala działalności handlowej Banku była znacząca, Bank wyznaczał wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego oraz ryzyka kredytowego kontrahenta.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zaangażowanie walutowe w podziale na poszczególne rodzaje aktywów, zobowiązań i pozycji pozabilansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Waluta						Razem
	PLN	EUR		USD		Pozostałe waluty	
		w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 149 798	778 780	186 717	4 593	1 319	3 087	1 936 258
Należności od innych banków	466 897	9 642	2 312	383 073	110 037	137 123	996 735
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 037 522	505 210	121 127	18 531	5 323	0	8 561 263
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 393 920	147	35	33 631	9 661	0	5 427 698
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	0	0	0	0	0	5 874 890
Pozostałe aktywa	864 256	197	47	111	32	0	864 564
Razem aktywa	21 787 283	1 293 976	310 238	439 939	126 372	140 210	23 661 408
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego oraz innych banków	17 049 706	1 090 474	261 448	429 626	123 410	80 034	18 649 840
Zobowiązania wobec klientów	2 448 178	155 370	37 251	65 178	18 722	9 213	2 677 939
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 124 336	0	0	0	0	0	1 124 336
Pozostałe zobowiązania	395 149	68	16	7	2	0	395 224
Razem zobowiązania	21 017 369	1 245 912	298 715	494 811	142 134	89 247	22 847 339
Kapitał własny	814 069	0	0	0	0	0	814 069
Razem zobowiązania i kapitał własny	21 831 438	1 245 912	298 715	494 811	142 134	89 247	23 661 408
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 940 167	17 845	4 278	178	51	0	1 958 190
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	85 046	6 063	1 454	9 375	2 693	0	100 484
Pozabilansowe instrumenty finansowe	1 803 400	93 720	22 470	54 222	15 575	49 926	2 001 268
Razem pozycje pozabilansowe	3 828 613	117 628	28 202	63 775	18 319	49 926	4 059 942

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zaangażowanie walutowe w podziale na poszczególne rodzaje aktywów, zobowiązań i pozycji pozabilansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Waluta						Razem
	PLN	EUR		USD		Pozostałe waluty	
		w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 662 209	25 970	5 870	5 631	1 347	4 097	1 697 907
Należności od innych banków	549 312	70 714	15 984	141 538	33 866	49 417	810 981
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	7 459 589	599 799	135 578	17 113	4 095	0	8 076 501
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 851 220	156	35	27 627	6 610	0	4 879 003
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	3 674 746	0	0	0	0	0	3 674 746
Pozostałe aktywa	899 058	138	31	113	27	0	899 309
Razem aktywa	19 096 134	696 777	157 498	192 022	45 945	53 514	20 038 447
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego oraz innych banków	14 811 604	686 218	155 112	161 682	38 686	43 118	15 702 622
Zobowiązania wobec klientów	2 431 861	127 461	28 811	34 586	8 275	8 412	2 602 320
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	919 803	0	0	0	0	0	919 803
Pozostałe zobowiązania	134 904	104	24	0	0	0	135 008
Razem zobowiązania	18 298 172	813 783	183 947	196 268	46 961	51 530	19 359 753
Kapitał własny	678 694	0	0	0	0	0	678 694
Razem zobowiązania i kapitał własny	18 976 866	813 783	183 947	196 268	46 961	51 530	20 038 447
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 973 055	35 382	7 998	0	0	0	2 008 437
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	72 490	4 573	1 034	4 179	1 000	1 543	82 785
Pozabilansowe instrumenty finansowe	638 585	183 385	41 452	37 888	9 066	837	860 695
Razem pozycje pozabilansowe	2 684 130	223 340	50 484	42 067	10 066	2 380	2 951 917

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Oprocentowane aktywa i zobowiązania oraz pozycje pozabilansowe sklasyfikowane na dzień 31 grudnia 2017 roku według umownych dat zmiany oprocentowania

	Oprocentowane					Razem
	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	
Aktywa						
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 092 145	0	0	0	0	1 092 145
Należności od innych banków	579 649	56 769	0	0	0	636 418
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	6 795 274	802 012	16 177	19 288	2 202	7 634 953
Papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu i dyskontowe	2 723 080	0	90 000	0	50 000	2 863 080
Papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	5 617 914	147 700	3 039 735	0	0	8 805 349
Razem aktywa	16 808 062	1 006 481	3 145 912	19 288	52 202	21 031 945
Zobowiązania						
Zobowiązania wobec Banku Centralnego oraz innych banków	17 137 231	895 727	481 170	0	0	18 514 128
Zobowiązania wobec klientów	1 919 450	142 978	66 291	675	1 223	2 130 617
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	180 000	387 991	444 599	0	0	1 012 590
Razem zobowiązania	19 236 681	1 426 696	992 060	675	1 223	21 657 335
Luka	-2 428 619	-420 215	2 153 852	18 613	50 979	-625 390
Pozycje pozabilansowe						
Należności pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	5 000	50 000	125 000	25 000	1 125	206 125
Zobowiązania pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	26 125	0	100 000	75 000	5 000	206 125
Luka razem	-2 449 744	-370 215	2 178 852	-31 387	47 104	-625 390
Luka skumulowana	-2 449 744	-2 819 959	-641 107	-672 494	-625 390	

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Oprocentowane aktywa i zobowiązania oraz pozycje pozabilansowe sklasyfikowane na dzień 31 grudnia 2016 roku według umownych dat zmiany oprocentowania

	Oprocentowane					Razem
	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	
Aktywa						
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 583 067	0	0	0	0	1 583 067
Należności od innych banków	456 385	96 341	5 843	0	0	558 569
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	6 764 161	456 608	14 607	21 773	3 672	7 260 821
Papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu i dyskontowe	690 280	0	0	198 500	50 000	938 780
Papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	6 889 226	158 300	639 792	0	0	7 687 318
Razem aktywa	16 383 119	711 249	660 242	220 273	53 672	18 028 555
Zobowiązania						
Zobowiązania wobec Banku Centralnego oraz innych banków	14 041 389	972 234	375 080	1 000	0	15 389 703
Zobowiązania wobec klientów	1 969 661	130 204	73 035	358	935	2 174 193
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	380 000	371 891	160 699	0	0	912 590
Razem zobowiązania	16 391 050	1 474 329	608 814	1 358	935	18 476 486
Luka	-7 931	-763 080	51 428	218 915	52 737	-447 931
Pozycje pozabilansowe						
Należności pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	0	125 000	0	25 000	0	150 000
Zobowiązania pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	25 000	100 000	0	25 000	0	150 000
Luka razem	-32 931	-738 080	51 428	218 915	52 737	-447 931
Luka skumulowana	-447 931	-415 000	323 080	271 652	52 737	

53.4. Ryzyko operacyjne

Definicja ryzyka operacyjnego

Ryzyko operacyjne w Banku definiuje się jako ryzyko poniesienia straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów informatycznych lub ze zdarzeń zewnętrznych, obejmujące również ryzyko prawne.

Organizacja systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym

System zarządzania ryzykiem operacyjnym wdrożono według postanowień:

- 1) Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 marca 2017 r. w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach, z późn. zm.,
- 2) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych,
- 3) Rekomendacji M dotyczącej zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach, stanowiącej załącznik do uchwały Nr 8/2013 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 8 stycznia 2013 roku,
- 4) Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku - Prawo bankowe (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 roku, poz. 1876).

W ramach systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym określone zostały kompetencje i zadania w zakresie nadzorowania i kontroli systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym, jak również w zakresie realizacji procesu zarządzania tym ryzykiem.

Funkcjonowanie systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym odbywa się na podstawie:

- 1) Strategii zarządzania ryzykiem bankowym w Banku BPS S.A., która określa sposób zarządzania ryzykiem bankowym w Banku,
- 2) Polityki zarządzania ryzykiem operacyjnym, która określa kluczowe zasady zarządzania ryzykiem operacyjnym obowiązujące w Banku BPS S.A.

Celami strategicznymi w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym są:

- 1) utrzymanie limitów operacyjnych na założonym poziomie nieprzekraczającym limitów tolerancji ryzyka operacyjnego,
- 2) ograniczanie strat z tytułu zdarzeń operacyjnych,
- 3) zapewnienie bezpiecznego i ciągłego funkcjonowania Banku,
- 4) zwiększenie szybkości i adekwatności reakcji Banku na zdarzenia od niego niezależne.

Do najistotniejszych zadań w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym na poszczególnych szczeblach w Banku należą, w przypadku:

- 1) Rady Nadzorczej – sprawowanie nadzoru nad opracowaniem, przyjęciem, wdrożeniem i przestrzeganiem polityki zarządzania ryzykiem operacyjnym, zgodnością polityki Banku w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym, ze strategią i planem finansowym Banku oraz nad wprowadzeniem systemu zarządzania ryzykiem, w tym ryzykiem operacyjnym, a także ocena adekwatności i skuteczności tego procesu, zatwierdzanie polityki zarządzania ryzykiem operacyjnym i profilu ryzyka operacyjnego ponoszonego przez Bank,
- 2) Zarządu – opracowanie, akceptacja i wdrożenie polityki w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym, zorganizowanie skutecznego procesu zarządzania ryzykiem operacyjnym oraz monitorowanie efektywności jego działania, w tym wskazanie osób i jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za realizację poszczególnych elementów systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym, realizacja procesu kontroli ryzyka operacyjnego poprzez nadzór nad zakresem i częstotliwością kontroli wewnętrznej w celu zapewnienia jej adekwatności do profilu ryzyka operacyjnego, ogłaszanie informacji na temat podejścia Banku do ryzyka operacyjnego,
- 3) Komitetu Ryzyka Operacyjnego – rekomendowanie Zarządowi do zatwierdzenia polityki, a także pozostałych procedur pomiaru, raportowania i limitowania ryzyka operacyjnego, zatwierdzanie listy

aktualnie obowiązujących wskaźników KRI oraz wartości progowych wyznaczonych metodą ekspercką,

- 4) Departamentu Kontroli – opiniowanie systemu zarządzania Bankiem, w tym skuteczności zarządzania ryzykiem operacyjnym w działalności Banku,
- 5) Biura Ryzyka Operacyjnego – opracowanie i aktualizowanie projektów procedur dotyczących zarządzania ryzykiem operacyjnym, monitorowanie i raportowanie poziomu ryzyka operacyjnego, wprowadzanie i rozwijanie narzędzi wspomagających zarządzanie tym rodzajem ryzyka,
- 6) Departamentu Bezpieczeństwa i Administracji – opracowywanie polityki Banku w zakresie bezpieczeństwa fizycznego oraz technicznego, a także bezpieczeństwa informacji i systemów informatycznych, zarządzanie ciągłością działania, koordynowanie procesu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, prowadzenie działań związanych z zapobieganiem wyłudzeniom, oszustwom oraz innym przestępstwom lub nadużyciom finansowym, zarządzanie incydentami związanymi z bezpieczeństwem informatycznym oraz bezpieczeństwem informacji,
- 7) Departamentu Informatyki – nadzorowanie i eksploatacja systemów teleinformatycznych Banku, utrzymywanie i rozwój mapy procesów krytycznych, raportowanie o incydentach i problemach zgodnie z obowiązującymi regulacjami,
- 8) Biuro Nadzoru Właścicielskiego – koordynowanie przepływu informacji dotyczących ryzyka operacyjnego pomiędzy jednostkami zależnymi/wspólnymi ustaleniami umownymi/stowarzyszonymi a Bankiem,
- 9) Pracowników wszystkich komórek i jednostek organizacyjnych Banku – bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym poprzez identyfikację zdarzeń operacyjnych oraz podejmowanie działań ograniczających potencjalne zagrożenia w obszarze ryzyka operacyjnego oraz łagodzących negatywne skutki zrealizowania tego ryzyka.

Proces zarządzania ryzykiem operacyjnym obejmuje identyfikację, pomiar, limitowanie, monitorowanie, raportowanie oraz ograniczanie tego ryzyka.

Ryzyko operacyjne Banku jest identyfikowane ex ante poprzez samoocenę ryzyka operacyjnego i kontroli oraz analizy scenariuszowe, a także ex post poprzez rejestrację zdarzeń operacyjnych. Ryzyko operacyjne ex ante jest identyfikowane w celu zapobiegania powstawaniu nieakceptowanego poziomu ryzyka operacyjnego w procesach realizowanych przez Bank.

Poziom rzeczywistego ryzyka operacyjnego jest mierzony za pomocą wskaźników KRI, przy czym ich definicje są opracowywane w oparciu o obserwacje zmian profilu ryzyka operacyjnego w Banku. Określone zostały limity dla wskaźników KRI.

System raportowania na temat poziomu ryzyka operacyjnego obejmuje:

- 1) informację bieżącą o istotnych stratach operacyjnych, którą otrzymuje Zarząd, Członkowie Komitetu Ryzyka Operacyjnego oraz Spółdzielnia SOZ,
- 2) raport: z przeprowadzonego procesu samooceny ryzyka operacyjnego i kontroli oraz analiz scenariuszowych, a także z podjętych działań mających na celu mitygację ryzyka operacyjnego, które są opiniowane przez Komitet Ryzyka Operacyjnego i przyjmowane przez Zarząd,
- 3) informację kwartalną na temat oceny narażenia Banku na ryzyko operacyjne, która jest opiniowana przez Komitet Ryzyka Operacyjnego, przyjmowana przez Zarząd i stanowi element sprawozdania dotyczącego zarządzania ryzykiem, przedkładanego Radzie Nadzorczej.

Sprawozdanie kwartalne na temat narażenia Banku na ryzyko operacyjne obejmuje między innymi:

- 1) analizę istotnych strat operacyjnych poniesionych przez Bank z tytułu realizacji ryzyka operacyjnego,
- 2) analizę wartości wskaźników KRI,
- 3) wysokość limitów dla wartości KRI,
- 4) wysokość wykorzystania limitów tolerancji na ryzyko operacyjne,
- 5) ocenę ryzyka operacyjnego w jednostkach zależnych,

- 6) wartość wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego, wyliczoną metodą podstawowego wskaźnika (BIA),
- 7) informację na temat działań podejmowanych w celu poprawy systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym.

Bank stosuje następujące metody ograniczania ryzyka operacyjnego oraz łagodzenia skutków realizacji tego ryzyka:

- 1) odpowiednie zdefiniowanie procesów, produktów, systemów i procedur,
- 2) mechanizmy kontrolne, m.in. procedury, podział obowiązków, autoryzacja, kontrola dostępu, kontrola fizyczna, proces ewidencji operacji finansowych i gospodarczych w systemach: księgowym, sprawozdawczym i operacyjnym, inwentaryzacja, dokumentowanie odstępstw, wskaźniki wydajności, szkolenia,
- 3) modyfikowanie procesów w aspekcie redukcji ryzyka operacyjnego do poziomu akceptowanego oraz monitorowanie poziomu ryzyka operacyjnego w procesach,
- 4) wyeliminowanie procesów, produktów, systemów, które generują ryzyko,
- 5) zabezpieczenia fizyczne,
- 6) zabezpieczenia finansowe,
- 7) plany awaryjne.

Proces zarządzania ryzykiem operacyjnym w Banku jest wspierany przez system AZRO (Aplikacja Zarządzania Ryzykiem Operacyjnym), który służy do ewidencji zdarzeń operacyjnych, jak również do przeprowadzania procesu samooceny ryzyka operacyjnego i kontroli oraz analiz scenariuszowych, które stanowią test warunków skrajnych dla ryzyka operacyjnego.

Bank oblicza wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego metodą podstawowego wskaźnika (BIA) zgodnie wytycznymi zawartymi w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych.

54. Zarządzanie kapitałem

W roku 2017 funkcjonowanie systemu zarządzania kapitałem w Banku opierało się na poniższych regulacjach zewnętrznych:

- 1) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych,
- 2) Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym,
- 3) Ustawa Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 roku (z późn. zm.),
- 4) Uchwała KNF Nr 258/2011 z dnia 4 października 2011 roku w sprawie szczegółowych zasad funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej oraz szczegółowych warunków szacowania przez banki kapitału wewnętrznego i dokonywania przeglądów procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego oraz zasad ustalania polityki zmiennych składników wynagrodzeń osób zajmujących stanowiska kierownicze w banku (do dnia 1 maja 2017 r.),
- 5) Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 marca 2017 r. w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach (od dnia 1 maja 2017 r.).

W Banku istnieje udokumentowany proces zarządzania kapitałem i monitorowania kapitału, funkcjonujący na podstawie „Instrukcji funkcjonowania procesu oceny adekwatności poziomu kapitału wewnętrznego (ICAAP) w Banku BPS S.A.” oraz „Polityki zarządzania kapitałem w Banku BPS S.A.”. Odpowiedzialność za zarządzanie kapitałem ponosi Zarząd Banku, wspierany przez Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami. Polityka zarządzania kapitałem oraz Instrukcja funkcjonowania procesu ICAAP, zatwierdzone są przez Radę

Nadzorcą Banku. Zasady wyznaczania kapitału wewnętrznego podlegają przeglądowi nie rzadziej niż raz w roku.

Celem zarządzania kapitałem jest:

- 1) utrzymanie funduszy własnych na poziomie zgodnym z przepisami prawa, a także zabezpieczającym zidentyfikowane ryzyka istotne, występujące w działalności Banku,
- 2) sukcesywne zwiększanie poziomu funduszy własnych w celu umożliwienia dalszego rozwoju działalności i wzmocnienia pozycji na polskim rynku usług bankowych,
- 3) utrzymywanie kapitału na poziomie, który pozwoli na zapewnienie optymalnej obsługi zrzeszonych banków spółdzielczych,
- 4) efektywne wykorzystanie istniejącego kapitału między innymi poprzez stałe monitorowanie poziomu jego wykorzystania, które umożliwi optymalizowanie działalności w kierunku rozwoju produktów o oczekiwanym poziomie absorpcji kapitału.

Polityka zarządzania kapitałem

Polityka zarządzania kapitałem określa przede wszystkim zasady zarządzania kapitałem w sytuacjach normalnych i awaryjnych, preferowaną strukturę funduszy własnych oraz długoterminowe cele kapitałowe. Za merytoryczne przygotowanie polityki zarządzania kapitałem odpowiedzialny jest Departament Planowania i Analiz. Zarząd Banku odpowiada za skuteczność systemu zarządzania kapitałem i ryzykiem, a Rada Nadzorcza Banku ostatecznie zatwierdza proces oceny adekwatności kapitałowej. Polityka podlega corocznemu przeglądowi w celu dostosowania jej do przepisów zewnętrznych oraz zmian profilu ryzyka Banku i jego otoczenia gospodarczego.

Proces oceny adekwatności kapitałowej

Adekwatność kapitałowa oznacza spełnienie wymagań regulacyjnych w zakresie wymogów kapitałowych oraz kapitału wewnętrznego.

Proces zarządzania kapitałem i monitorowania kapitału został opisany w ramach wewnętrznej procedury ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). Instrukcja ICAAP zawiera wytyczne dotyczące zasad oceny istotności ryzyk oraz metody wyznaczania kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka. Celem oceny adekwatności kapitału jest zapewnienie utrzymywania kapitału w wysokości dostosowanej do profilu ryzyka Banku. Bank dostosowuje wielkość funduszy własnych do poziomu i rodzaju ryzyka na jaki jest narażony oraz do charakteru, skali i złożoności prowadzonej działalności.

Zarządzanie adekwatnością kapitałową obejmuje pomiar, monitorowanie, raportowanie, limitowanie i kontrolę adekwatności kapitałowej, efektywną alokację kapitału oraz procedury awaryjne.

Fundusze własne dla potrzeb adekwatności kapitałowej

Fundusze własne dla potrzeb wyliczania adekwatności kapitałowej wyliczane są w oparciu o postanowienia Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz Ustawę z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym.

Fundusze własne Banku stanowią sumę kapitału Tier I i kapitału Tier II. W skład kapitału Tier I wchodzi kapitał podstawowy Tier I. Bank nie posiada kapitału dodatkowego Tier I.

W skład kapitału podstawowego Tier I wchodzi:

- 1) instrumenty kapitałowe,
- 2) agio emisyjne związane z instrumentami kapitałowymi,
- 3) zyski zatrzymane,
- 4) skumulowane inne całkowite dochody,
- 5) kapitał rezerwowy,
- 6) fundusze ogólnego ryzyka bankowego.

Kapitał podstawowy Tier I korygowany jest o:

- 1) korekty w kapitale podstawowym Tier I z tytułu filtrów ostrożnościowych,
- 2) wartości niematerialne wycenione według wartości bilansowej,
- 3) aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oparte na przyszłej rentowności i wynikające z różnic przejściowych,
- 4) wartość pozycji określonych w art. 48 przekraczająca limit 17,65 %,
- 5) inne korekty w okresie przejściowym w kapitale podstawowym Tier I.

W skład kapitału Tier II wchodzi:

- 1) zobowiązania podporządkowane.

Kapitał Tier II korygowany jest o:

- 1) inne korekty w okresie przejściowym w kapitale Tier II.

Struktura funduszy własnych Banku

	31.12.2017	31.12.2016
Kapitał Tier I	722 184	556 990
Kapitał podstawowy Tier I	722 184	556 990
Instrumenty kapitałowe kwalifikujące się jako kapitał podstawowy Tier I	663 337	595 944
Skumulowane całkowite dochody	23 850	-33 340
Kapitał rezerwowy	67 708	45 615
Fundusze ogólnego ryzyka bankowego	24 500	24 500
Korekty w okresie przejściowym z tytułu instrumentów w kapitale podstawowym Tier I podlegających zasadzie praw nabytych	0	14 030
Korekty w kapitale podstawowym Tier I z tytułu filtrów ostrożnościowych	-4 494	-4 372
Wartości niematerialne	-45 582	-53 033
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oparte na przyszłej rentowności i wynikające z różnic przejściowych	-2 189	-21 932
Wartość pozycji określonych w art. 48 przekraczająca limit 17,65%	0	-30 576
Inne korekty w okresie przejściowym w kapitale podstawowym Tier I	-4 946	20 154
Kapitał dodatkowy Tier I	0	0
Kapitał Tier II	215 154	351 476
Instrumenty kapitałowe i pożyczki podporządkowane kwalifikujące się jako kapitał Tier II	215 154	353 609
Inne korekty w okresie przejściowym w kapitale Tier II	0	-2133
Fundusze własne	937 338	908 466

Łączna kwota ekspozycji na ryzyko oraz wskaźniki kapitałowe

W zakresie ryzyka kredytowego na potrzeby sprawozdawcze roku 2017 Bank stosuje metodę standardową (SA), obejmującą wykorzystanie parametrów regulacyjnych wskazanych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych. W zakresie ryzyka operacyjnego Bank wykorzystuje metodę wskaźnika bazowego BIA (Basic Indicator Approach). W obszarze ryzyka rynkowego oraz ryzyka z tytułu korekty wyceny kredytowej Bank wykorzystuje metody standardowe w zgodzie z wymogami regulacyjnymi określonymi w wyżej wymienionym Rozporządzeniu.

Ekspozycja na ryzyko i wskaźniki kapitałowe

	31.12.2017	31.12.2016
Łączna kwota ekspozycji na ryzyko	8 656 466	8 504 836
Kwota ekspozycji na ryzyko w odniesieniu do ryzyka kredytowego	7 971 753	7 794 292
Kwota ekspozycji na ryzyko z tytułu ryzyka operacyjnego	650 145	701 617
Kwota ekspozycji na ryzyko z tytułu ryzyka rynkowego	26 082	8 192
Kwota ekspozycji na ryzyko z tytułu korekty wyceny kredytowej	8 486	735
Współczynnik kapitału podstawowego Tier I	8,3%	6,5%
Współczynnik kapitału Tier I	8,3%	6,5%
Łączny współczynnik kapitałowy	10,8%	10,7%

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Bank utrzymywał fundusze własne na poziomie 937.338 tys. zł.

Łączny współczynnik kapitałowy Banku wyniósł 10,8 %, a współczynniki kapitału podstawowego Tier I oraz kapitału Tier I ukształtowały się na poziomie 8,3 %.

Informacja dotycząca adekwatności kapitałowej

W okresie listopad-grudzień 2015 roku w Banku miała miejsce inspekcja problemowa prowadzona przez pracowników Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w zakresie ryzyka płynności oraz adekwatności kapitałowej. W trakcie inspekcji wskazano, że Bank powinien wyłączyć z kapitałów Tier II obligacje podporządkowane serii BPS1122 o wartości 85.200 tys. zł, których warunki emisji zostały ocenione jako niezgodne z wymogami określonymi w z art. 63 lit. h) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 (CRR) z dnia 26 czerwca 2013 roku. W celu rozstrzygnięcia tej kwestii, Bank w dniu 5 lutego 2016 roku oraz ponownie w dniu 29 grudnia 2016 roku przesłał do Europejskiego Nadzoru Bankowego pytanie w sprawie spełniania przez obligacje serii BPS1122 warunków określonych w art. 63 lit. h) Rozporządzenia CRR. W lipcu 2017 r. na stronie internetowej Europejskiego Nadzoru Bankowego zamieszczona została niekorzystna dla Banku interpretacja w tym zakresie. Z uwagi na fakt, iż udzielone przez EBA wyjaśnienia nie miały charakteru wiążącego, Bank wystosował do KNF pismo z prośbą o zajęcie ostatecznego stanowiska w przedmiotowej sprawie. W dniu 28 listopada 2017 roku Zarząd Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. podjął decyzję o wyłączeniu z funduszy własnych środków pochodzących z emisji obligacji serii BPS1122 i od dnia 30 listopada 2017 roku nie były one zaliczane do kapitałów Tier II Banku.

Kapitał wewnętrzny

Bank wyznacza kapitał wewnętrzny zgodnie z Uchwałą Nr 258/2011 KNF z dnia 4 października 2011 roku (do dnia 1 maja 2017 r.) oraz Rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 marca 2017 r. w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach (od dnia 1 maja 2017 r.), w oparciu o wewnętrzną Instrukcję funkcjonowania procesu oceny adekwatności poziomu kapitału wewnętrznego (ICAAP). Kapitał wewnętrzny to szacowana kwota kapitału, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Banku oraz wpływu zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka.

W procesie oceny istotności wpływu poszczególnych rodzajów ryzyka na działalność Banku oceniane są następujące rodzaje ryzyka: ryzyko kredytowe, ryzyko stopy procentowej, ryzyko operacyjne, ryzyko koncentracji zaangażowań, ryzyko walutowe, ryzyko rynkowe instrumentów finansowych w księdze handlowej, ryzyko z tytułu korekty wyceny kredytowej (CVA), ryzyko płynności, ryzyko inwestycji kapitałowych, ryzyko cyklu gospodarczego, ryzyko kapitałowe, ryzyko strategiczne, ryzyko utraty reputacji, ryzyko modeli, ryzyko transferowe i kraju, ryzyko rezydualne, ryzyko prawne, ryzyko braku zgodności, ryzyko inwestycji w podmioty zależne i współzależne, ryzyko wyniku finansowego oraz ryzyko nadmiernej dźwigni.

**Jednostkowe sprawozdanie finansowe
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Dla ryzyk ocenionych jako istotne wyznaczony zostaje kapitał wewnętrzny. Wielkość kapitału wewnętrznego Banku obliczana jest jako suma wszystkich skwantyfikowanych w jednostkach pieniężnych rodzajów ryzyka.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał wewnętrzny alokowany został na następujące rodzaje ryzyka: kredytowe, operacyjne, rynkowe, stopy procentowej, braku zgodności, wyniku finansowego oraz inwestycji w podmioty zależne i współzależne. Łączna kwota kapitału wewnętrznego oszacowana została na poziomie 796.370 tys. zł, a relacja kapitału wewnętrznego do funduszy własnych wyniosła 85,0 %.

Podpisy

Zdzisław Kupczyk

Prezes Zarządu

Artur Adameczyk

Wiceprezes Zarządu

Piotr Konieczka

Wiceprezes Zarządu

Dariusz Olkiewicz

Wiceprezes Zarządu

Anna Zawada

Główny Księgowy Banku

Warszawa, dnia 28 maja 2018 roku

Niniejsze sprawozdanie zawiera 147 kolejno ponumerowanych stron.